

Matutbudet i ungdomars vardag

Kartläggning av utbudet på och omkring ett nationellt urval av högstadie- och gymnasieskolor

Denna titel kan laddas ner från: [Livsmedelsverkets sida för att beställa eller ladda ner material](#).

Citera gärna Livsmedelsverkets texter, men glöm inte att uppge källan. Bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten. Det innebär att du måste ha upphovsmannens tillstånd att använda dem.

© Livsmedelsverket, 2021.

Författare:

Anna-Karin Quetel och Joakim Grausne.

Rekommenderad citering:

Livsmedelsverket. Quetel, A-K och Grausne, J. 2021. L 2021 nr 07: Matutbudet i ungdomars vardag. Livsmedelsverkets rapportserie. Uppsala.

L 2021 nr 07

ISSN 1104-7089

Omslag: Livsmedelsverket

Förord

Ett av Livsmedelsverkets uppdrag är att främja konsumenternas, särskilt barns och ungdomars, förutsättningar att göra medvetna val när det gäller hälsosam och säker mat. För att ställa om till en mer hållbar livsmedelskonsumtion är det helt nödvändigt att det hållbara valet av mat är enkelt och naturligt. En grundförutsättning är att det finns tillgängligt. Barn och ungas livsmiljö formas av vuxna. I denna undersökning ville vi få en bättre förståelse för hur utbudet av mat och måltider i ungas vardag ser ut.

Resultaten i denna kartläggning är intressanta för skolor och kommuner i arbetet för att främja hållbara levnadsvanor. De utgör även ett viktigt underlag för myndigheternas arbete på området.

Ansvariga för rapportens innehåll är Anna-Karin Quetel och Joakim Grausne.

Rapporten har faktagranskats av docent Maria Waling vid Institutionen för kost- och måltidsvetenskap, Umeå universitet.

Britta Ekman

Avdelningschef Hållbara matvanor

Innehåll

Förord.....	3
Sammanfattning.....	7
Summary.....	9
The food supply in young people's everyday lives.....	9
Bakgrund	11
Hållbar livsmedelskonsumtion	11
Enklare att välja rätt	12
Ungdomars matvanor	13
Maten i skolan.....	13
Utbudet av mat i närheten av skolan.....	15
Syfte.....	17
Metod.....	18
Svarsfrekvens och bortfallsanalys	19
Resultat.....	20
Lunch	20
Näringsriktiga skolluncher.....	20
Vegetariska rätter.....	20
Rött kött och chark.....	21
Skolrestaurang på gymnasiet	21
Obligatorisk närvaro vid lunchen	21
Typ av tillagning i skolrestaurangen.....	22
Elevinvolvering	23
Frukost, mellanmål och kafeterior	24
Frukostar	24
Mellanmål.....	26
Kafeteria	26
Kranvatten och varuautomater.....	29
Främja frukt och grönsakskonsumtion.....	30
Kontakt med primärproduktion	31
Matutbudet i skolans närmiljö	31
Livsmedelsförsäljning i skolans närområde.....	33
Diskussion.....	35
Svenska skolluncher – en tradition som står sig	35
Ett ohälsosamt matutbud präglar ändå många ungas vardag.....	35

Skollagens krav på måltiderna når inte bortom lunchen	37
Maten och måltiderna har svag koppling till utbildningen	37
Vegetariskt varje dag på mer än varannan skola	38
Skolans kompensatoriska roll.....	39
Variationer mellan olika huvudmän och geografiskt läge.....	40
Slutsatser	41
Bilagor.....	42

Sammanfattning

Vår konsumtion och produktion av livsmedel ger avtryck på miljön, ekonomin och hälsan. Idag är ohälsosamma matvanor den näst största risken för ohälsa och förtida död i Sverige. Det är vanligare med ohälsosamma matvanor hos barn med föräldrar som har kortare utbildning och lägre inkomst. Skollagen ställer krav på att måltiderna i de obligatoriska skolformerna, det vill säga grundskolan, ska vara kostnadsfria och näringsriktiga. Däremot innehåller skollagen ingen precisering av begreppet ”närliggande” och inte heller vad som avses med ”måltider”. Syftet med denna kvantitativa undersökning är att studera ungdomars förutsättningar att välja hållbart i vardagen genom att kartlägga matmiljön i och omkring skolan.

Ett nationellt representativt urval av 800 högstadie- och gymnasieskolor ingick i en enkätundersökning, som genomfördes hösten 2020. Dessutom gjordes en kartläggning av livsmedelsutbudet i skolornas närområde.

Kartläggningen visar att svenska ungdomar har goda förutsättningar att äta en bra lunch i högstadiet och gymnasiet, men ofta konkurrerar skolmåltiden med närliggande snabbmatsrestauranger. Det finns stort utrymme för förbättringar i skolornas kafeteriautbud och få skolor erbjuder frukt och grönsaker utöver skollunchen. Kan måltiden användas i skolans kompensatoriska uppdrag? Flera högstadie- och gymnasieskolor erbjuder på eget initiativ skolfrukost och till viss del även mellanmål. De utgör sannolikt ett värdefullt inslag för elever med sämre förutsättningar att äta bra mat hemma. Några resultat i korthet:

- Skollunchens näringsinnehåll säkerställs på nästan alla högstadieskolor och på de gymnasieskolor som erbjuder skollunch.
- Nio av tio gymnasieskolor har en skolrestaurang och nästan alla dessa erbjuder kostnadsfri lunch till eleverna. Andelen med restaurang är högre i kommunala gymnasieskolor än i fristående.
- Lakto-ovo-vegetariska rätter¹ serveras till alla elever varje dag på sex av tio högstadieskolor.
- Även om det är få så finns det högstadieskolor och gymnasieskolor som serverar rött kött och chark så ofta som 4-5 dagar per vecka.
- I genomsnitt har var tionde högstadieskola *obligatorisk* skollunch, det är vanligare bland fristående skolor än kommunala.
- Var femte högstadie- och gymnasieskola anger att eleverna kan föra direkt dialog med personalen i köket. Endast cirka fem procent anger att eleverna involveras genom utvärderingar och enkäter.

¹ Vegetariska rätter som även innehåller mjölk och ägg

- Var fjärde högstadieskola och var tredje gymnasieskola erbjuder frukost till alla eller vissa elever. Av dem tar var tredje högstadieskola och nära hälften av gymnasieskolorna betalt för den och ungefär hälften bedömer frukostens näringsriktighet.
- Det är vanligare att erbjuda frukost på högstadieskolor med svaga socioekonomiska förutsättningar (38 procent) jämfört med skolor med genomsnittliga (21 procent) eller starka socioekonomiska förutsättningar (17 procent).
- Drygt hälften av landets högstadieskolor har en kafeteria, en tredjedel av dem erbjuder sötsaker och snacks minst en gång i veckan, en femtedel gör det i stort sett dagligen.
- Sju av tio gymnasieskolor har en kafeteria, av dem erbjuder merparten sötsaker och snacks i stort sett dagligen.
- Drygt var tionde högstadieskola och gymnasieskola erbjuder frukt och grönsaker kostnadsfritt utöver lunchen.
- Nära hälften av högstadieskolorna uppmuntrar elever att ta med frukt eller grönsaker till skolan. Motsvarande andel gymnasieskolor är 24 procent.
- Få högstadieskolor och gymnasieskolor uppger att de har kontakt med primär matproduktion, som odlare eller djuruppfödare, för studiebesök eller egen livsmedelsproduktion på skolan.
- Drygt hälften av högstadie- och gymnasieskolorna har två eller fler inköpsställen inom 500 meters avstånd, runt hälften har mindre än 500 meter till en snabbmatsrestaurang.

Mot bakgrund av skollagen och på regeringens ambition att de offentliga måltiderna ska främja en hållbar konsumtion anser Livsmedelsverket att det finns stort utrymme för förbättring av matutbudet på landets högstadie- och gymnasieskolor. Med utgångspunkt i kartläggningens resultat ser Livsmedelsverket behov av utredningar och förtydliganden och föreslår följande:

- Utred och tydliggör om och på vilket sätt kravet på näringsriktiga och kostnadsfria skolmåltider omfattar frukost, mellanmål och kafeterior i svenska skolor.
- Öka skolledares och beslutsfattares medvetenhet om hur skolmåltider kan användas för bättre skolresultat, en jämlik folkhälsa och med större elevdelaktighet.
- Stärk skolans undervisning inom mat, miljö och hälsa och tydliggör kopplingen till primärproduktion och skolmåltid.
- Ompröva beslutet att inte delta i EU:s skolfruktsprogram. Sverige är idag det enda EU-land som inte deltar i programmet.
- Utred och testa metoder för att skapa hållbara matmiljöer för barn och unga i samhällsplaneringen.

Summary

The food supply in young people's everyday lives

Our consumption and production of foodstuffs leave an imprint on the environment, the economy and health. Today, unhealthy eating habits constitute the second greatest risk of ill health and premature death in Sweden. Unhealthy eating habits are more common in children with parents with lower educational qualifications and lower incomes. The School Act requires that meals in the compulsory school forms, i.e. elementary school, should be free of charge and nutritious. On the other hand, the School Act does not specify the term “nutritious” or what is meant by the term “meals”. The purpose of this quantitative research is to study the ability of young people to make sustainable choices in everyday life by mapping the food environment in and around the school.

A nationally representative sample of 800 secondary schools was included in a survey conducted in autumn 2020. In addition, a survey of the supply of food was carried out in the proximity of the schools.

The survey shows that young people in Sweden have every possibility of having a good lunch in lower and upper secondary school, but often school meals compete with nearby fast food restaurants. There is a lot of room for improvement in what school cafeterias offer and few schools offer fruit and vegetables in addition to school lunch. Can school meals be a part of schools compensatory work to narrow the disparities between students? Several lower and upper secondary schools offer school breakfasts on their own initiative and to some extent even snacks. Most likely these meals and snacks constitute a valuable element in the life of students who are not able to eat good food at home. Some results at a glance:

- The nutritional content of school lunches is ensured in almost all lower and upper secondary schools that offer a school lunch.
- Nine out of ten upper secondary schools have a school restaurant and almost all of these offer free lunch to the students. The proportion of schools with a restaurant is higher in municipal upper secondary schools than in independent upper secondary schools.
- Lacto-ovo vegetarian dishes² are served to all students every day at six out of ten lower secondary schools.
- Although there are few, there are lower secondary schools and upper secondary schools that serve red meat and cured meats and patés as often as 4-5 days per week.
- On average, one in ten lower secondary schools has a *compulsory* school lunch, which is more common among independent schools than public schools.
- One in five lower and upper secondary schools states that students can engage in a direct dialogue with kitchen personnel. Only about five percent indicate that students are involved through evaluations and questionnaires.

² Vegetarian dishes that also include milk and eggs

- One in four lower secondary schools and one in three upper secondary schools offer breakfast to all or some students. One in three lower secondary schools and nearly half of upper secondary schools charge for it, and about half assess the nutritional standards of breakfast.
- It is more common to offer breakfast in lower secondary schools with weak socio-economic conditions (38 per cent) compared to schools with average (21 per cent) or strong socio-economic conditions (17 per cent).
- Just over half of the country's lower secondary schools have a cafeteria, a third of them offer sweets and snacks at least once a week, a fifth do so almost daily.
- Seven out of ten upper secondary schools have a cafeteria, of which the majority offer sweets and snacks almost daily.
- Just over one in ten lower and upper secondary schools offer fruit and vegetables free of charge in addition to lunch.
- Nearly half of lower secondary schools encourage students to bring fruit or vegetables to school. 24 per cent is the corresponding proportion for upper secondary schools.
- A few lower and upper secondary schools state that they are in contact with primary food production, such as growers or livestock breeders, for study visits or their own food production at the school.
- Just over half of lower and upper secondary schools have two or more places of purchase within 500 metres, around half have less than 500 metres to a fast food restaurant.

Bearing in mind the School Act and the government's ambition that public meals should promote sustainable consumption, the Swedish Food Agency believes that there is plenty of room for improving the food that is offered at the country's lower and upper secondary schools. Based on the results of the survey, the National Food Agency sees a need for investigations and clarifications and suggests the following:

- Investigate and clarify if and in what way requirements for nutritious and free school meals include breakfast, snacks and cafeterias in Swedish schools.
- Increase the awareness of school leaders and decision-makers as to how school meals can be used to improve school results, promote equal health and encourage student participation.
- Strengthen school instruction about food, environment and health and clarify the link to primary production and school meals.
- Reconsider the decision not to participate in the EU School Fruit Scheme. Sweden is currently the only EU country not participating in the scheme.
- Investigate and test methods for creating sustainable food environments for children and young people in urban planning.

N.B. The title of the publication is translated from Swedish, however no full version of the publication has been produced in English.

Bakgrund

Hållbar livsmedelskonsumtion

Vår konsumtion och produktion av livsmedel ger avtryck på miljön, ekonomin och hälsan. Både lokalt, nationellt och globalt. Ett förändrat livsmedelssystem är centralt i arbetet för att nå de 17 hållbarhetsmålen i Agenda 2030³. Matvanorna är, efter tobak, den största riskfaktorn för ohälsa och förtida död i Sverige och påverkar framför allt risken för hjärt- och kärlsjukdom, diabetes typ 2 och vissa cancerformer⁴. Ohälsosamma matvanor och de relaterade folksjukdomarna är vanligare i grupper med kortare utbildning och lägre inkomst. Ohälsan orsakar även kostnader både för samhället och för individen, och enbart fetma uppskattas kosta samhället cirka 70 miljarder kronor per år.

Vår livsstil och konsumtion förändras över tid. Sedan 1960 har den svenska konsumtionen av exempelvis kött och godis fördubblats, och konsumtionen av kolsyrad dryck har fördubblats⁵. Våra val styrs till stor del av den miljö vi befinner oss i och även denna har förändrats sedan mitten på 1900-talet, exempelvis genom en ökad tillgänglighet till mat dygnet runt, relativt lägre matpriser, ett större utbud och marknadsföring av ohälsosam mat och större portionsstorlekar.⁶

De viktigaste förändringarna för en mer hållbar livsmedelskonsumtion är att öka mängden vegetabilier och minska mängden animaliska råvaror. En hållbar kost innebär enligt FAO och WHO att äta balanserat och varierat inom och mellan livsmedelsgrupper och begränsa intaget av fett, socker och salt⁷. En sådan kost inkluderar fullkorn, baljväxter, nötter och rikligt med grönsaker och frukt. Den kan också inkludera måttliga mängder ägg, mjölkprodukter, fågel och fisk samt små mängder rött kött. Förstahandsval av dryck är säkert och rent dricksvatten. Detta går i linje med Livsmedelsverkets kostråd⁸.

³ Food and agriculture. Driving action across the 2030 Agenda for Sustainable development. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, Italy. <http://www.fao.org/3/ai7454e.pdf>

⁴ GBD RISK FACTORS COLLABORATORS 2020. Global burden of 87 risk factors in 204 countries and territories, 1990-2019: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2019. Lancet, 396, 1223-1249.

⁵ Lööv H, Widell L, Sköld O. Livsmedelskonsumtionen i siffror – Hur har konsumtionen utvecklats de senaste femtio åren och varför? Jönköping: Jordbruksverket, 2015. Rapportnr. 15.

⁶ Folkhälsomyndigheten och Livsmedelsverket 2017. Förslag till åtgärder för ett stärkt, långsiktigt arbete för att främja hälsa relaterad till matvanor och fysisk aktivitet.

⁷ FAO & WHO 2019. Sustainable healthy diets – Guiding principles. Rom.

⁸ LIVSMEDELSVERKET 2015. Råd om bra matvanor- risk- och nyttohanteringsrapport, Rapport 5/2015. Uppsala: Livsmedelsverket.

Hitta *ditt* sätt

Att äta **grönare, lagom mycket** och **röra på dig**

MER

grönsaker,
frukt och bär
fisk och skaldjur
nötter och frön
rörelse i vardagen

BYT TILL

vitt mjöl
smörbaserade
matfetter
feta mejeri-
produkter

fullkorn
växtbaserade
matfetter och oljor
magra mejeri-
produkter

MINDRE

rött kött och chark
salt
socker
alkohol

Fig. 1. Livsmedelsverkets kostråd 2015

Svenskar äter generellt för lite frukt och grönt, men för mycket rött kött, chark och salt⁹. Svenska ungdomar får 17 procent av energiintaget från näringsfattiga livsmedel som godis, läsk, kakor och snacks. Bland svenska ungdomar äter tjejer mer godis och choklad än killar, men killar dricker mer läsk och saft. Killar på gymnasiet dricker mest läsk där vissa dricker nästan en liter per dag. Ungdomar vars föräldrar har kortare utbildning eller lägre inkomst dricker mer läsk än ungdomar med föräldrar som har längre utbildning. Skillnader i matvanor kopplade till föräldrars utbildningsnivå återspeglas också i intaget av fiber, D-vitamin, C-vitamin, järn, folat och jod.¹¹

Enklare att välja rätt

Många faktorer i vår matmiljö, såsom utbud, pris, smak, tillgänglighet, kultur, socio-ekonomi och sociala normer, påverkar vad vi äter¹². Behovet av att kartlägga, utvärdera och förbättra matmiljöer är också något som lyfts i en nyligen genomförd europeisk policygenomgång.¹³ Det finns sedan länge forskning¹⁴ som visar att det är möjligt att påverka matvanorna i befolkningen till att bli mer hållbara. Insatserna behöver vara långsiktiga och inkludera flera olika komponenter som påverkar både individerna och deras sociala och fysiska miljö. Det gäller exempelvis ökad tillgänglighet till hälsosam mat, begränsad marknadsföring av ohälsosam mat, minskade portionsstorlekar, ekonomiska incitament för en hälsosam livsstil samt information och utbildning.

Insatser och förändringar i hela livsmedelssystemet är på så sätt avgörande för att främja hälsa, minska samhällskostnaderna från en ohållbar konsumtion och för att nå de flesta av de 17 målen i FN:s globala handlingsplan för hållbar utveckling – Agenda 2030. Sverige har beslutat att genomföra agendan för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik nationellt och internationellt. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas

⁹ LIVSMEDELSVERKET 2018a. Riksmaten ungdom 2016-17. Så äter ungdomar i Sverige. Del 1 Livsmedelskonsumtion bland ungdomar i åk 5, åk 8 och åk 2 på gymnasiet. Rapport 14:2018.

¹⁰ LIVSMEDELSVERKET 2012. Riksmaten – vuxna 2010–11. Livsmedels- och näringsintag bland vuxna i Sverige. Uppsala: Livsmedelsverket.

¹¹ LIVSMEDELSVERKET 2018b. Riksmaten ungdom 2016-17. Så äter ungdomar i Sverige. Del 2 Näringsintag och näringsstatus bland ungdomar i åk 5, åk 8 och åk 2 på gymnasiet. Rapport 23:2018.

¹² Folkhälsomyndigheten 2021. Matmiljöns betydelse för vår hälsa. Artnr: 21023.

¹³ Djojosoeparto SK, Kamphuis CBM, Vandevijvere S, Harrington JM and Poelman MP on behalf of the JPI-HDHL Policy Evaluation Network. The Healthy Food Environment Policy Index (Food-EPI): European Union. An assessment of EU-level policies influencing food environments and priority actions to create healthy food environments in the EU. Utrecht, Utrecht University, The Netherlands, 2021.

¹⁴ Folkhälsomyndigheten och Livsmedelsverket 2017. Förslag till åtgärder för ett stärkt, långsiktigt arbete för att främja hälsa relaterad till matvanor och fysisk aktivitet.

utanför¹⁵. De nationella målen på folkhälso- och miljöområdet samt den svenska livsmedelsstrategin utgör viktiga verktyg i arbetet. Att skapa samhällseliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation är Sveriges mål för folkhälsopolitiken.

Ungdomars matvanor

Resultat från Livsmedelsverkets undersökning Riksmaten ungdom 2016-17, som genomförts i årskurs 5, årskurs 8 och andra året på gymnasiet, visar att skolmaten har stor betydelse för skolbarnens energi- och näringsintag. I genomsnitt kommer nästan en fjärdedel av elevernas totala energiintag från lunchen i skolan, vilket är lite lägre än rekommenderade 30 procent. Men spridningen är stor. Medan runt en femtedel av eleverna hoppar över lunchen ibland får en av tio elever över 40 procent av dagens kalorier från skolmaten. Maten i skolan är också mer näringsrik än det som äts under resten av dagen. Särskilt stor betydelse har skolmaten för ungdomar vars föräldrar har kortare utbildning. Utanför skolan äter de betydligt mindre grönsaker än elever vars föräldrar har längre utbildning, men vid skollunchen äter eleverna ungefär lika mycket grönsaker.

Dessa resultat visar att skolmaten som ett nästan dagligt inslag i barns liv är särskilt viktig för de som inte har tillgång till bra mat hemma. Detta går mycket väl i linje med att den svenska skolan ska vara likvärdig¹⁶. I detta ingår även ett kompensatoriskt uppdrag som innebär att utbildningen ska ta hänsyn till barns och elevers olika behov och sträva mot att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.¹⁷

Riksmaten ungdom visar även att ungdomar äter nästan dubbelt så mycket rött kött och charkprodukter jämfört med populationsmålet på 300 gram per vecka¹⁸. En hög konsumtion av rött kött och chark utgör både en risk för hälsan och har en betydande miljöpåverkan¹⁹. Ungefär en tredjedel av det dagliga intaget av rött kött och charkprodukter konsumeras vid skollunchen²⁰. Här finns alltså utrymme för skolan att begränsa serveringen av rött kött och charkprodukter.

Maten i skolan

FAO ser skolan som en idealisk miljö för att stödja hälsosamma matvanor och utveckling hos barn och ungdomar. Skolan når barn i en ålder då matvanor och livsstil formas och når även familjer och andra samhällsaktörer. Hälsosamma matmiljöer och skolmat pekas ut som en av fyra centrala delar i skolans arbete med mat utifrån ett brett hållbarhetsperspektiv och Agenda 2030. (se Figur 2)²¹. Matmiljöerna

¹⁵ Sveriges genomförande av Agenda 2030. Finansutskottets betänkande 2020/21:FiU28

¹⁶ 1 kap. 9 § skollagen.

¹⁷ 1 kap. 4 § andra stycket skollagen.

¹⁸ Riksmaten ungdom del 1 – Livsmedelskonsumtion.

¹⁹ Livsmedelsverket (2015) Råd om bra matvanor – risk- och nyttohanteringsrapport.

²⁰ Eustachio Colombo, P., Patterson, E., Elinder, L., & Lindroos, A. (2020). The importance of school lunches to the overall dietary intake of children in Sweden: A nationally representative study. *Public Health Nutrition*, 23(10), 1705-1715. doi:10.1017/S1368980020000099

²¹ FAO School Food and Nutrition Framework. Food and Agriculture Organization of the United Nations Rome, 2019 [FAO School Food and Nutrition Framework](#)

med dess utbud, exponering och tillgänglighet till olika typer av livsmedel lyfts även fram av Folkhälsomyndigheten som en viktig påverkansfaktor för vår livsmedelskonsumtion²².

Fig. 2. FAOs modell för ett hållbart arbete med mat i skolan.

Den svenska styrningen av skolmåltider utgörs främst av Skollagen²³ och Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i skolan²⁴. Enligt förarbetena till den svenska skollagen är skolmåltiden att betrakta som en del av utbildningen²⁵. Det innebär att skolor ska inkludera skolmåltiden i skolans systematiska kvalitetsarbete och måste kunna visa att de skolmåltider som serveras är näringsriktiga²⁶.

Skollagen ställer krav på att måltiderna i de obligatoriska skolformerna ska vara kostnadsfria och näringsriktiga²⁷. Skollagen innehåller ingen precisering av begreppet ”näringsriktig” och inte heller vad som avses med ”måltider”. Regeringen har framhållit att de svenska näringsrekommendationerna bör vara en utgångspunkt vid bedömningen av vad som är en näringsriktig måltid samt att ”...det kan anses som en del av läroplanens intentioner att eleverna får tillgång till varierad och näringsriktig mat och äta lunch tillsammans med andra elever och vuxna”.²⁸ I läroplanen för grundskolan (Lgr 11)²⁹ står det angivet att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola ”har fått kunskaper om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället”. Skolmåltiderna kan utgöra ett värdefullt pedagogiskt verktyg i skolans uppdrag kring livsstil, miljö och hälsa.

FN:s konvention om barns rättigheter deklarerar att barnets bästa alltid ska komma i första hand och barn och ungas rätt att respekteras för vad de tycker och tänker. Barn har också rätt att få näringsrika livsmedel i tillräcklig omfattning och rent dricksvatten, samt undervisning om näringslära (artikel 24, 2 c och e). Sedan 1 januari 2020 är barnkonventionen lag i Sverige.

²² Folkhälsomyndigheten 2021. Matmiljöns betydelse för vår hälsa. Artnr: 21023.

²³ Skollag 2010:800; 10 kap. Grundskolan, 10 §, Grundsärskolan 11 kap. 13 §, Specialskolan 12 kap. 10 §, Sameskolan 13 kap. 10 §

²⁴ Livsmedelsverket 2021. Nationella riktlinjer för måltider i skolan.

²⁵ prop. 2009/10:165 sid. 872

²⁶ Riktad tillsyn av skolmåltiden. Skolinspektionen 2012.

²⁷ Skollag 2010:800; 10 kap. Grundskolan, 10 §, Grundsärskolan 11 kap. 13 §, Specialskolan 12 kap. 10 §, Sameskolan 13 kap. 10 §

²⁸ prop. 2009/10:165, sid. 374

²⁹ Skolverket (2011) Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr 11). Stockholm: Skolverket.

Livsmedelsverkets Nationella riktlinjer för måltider i skolan lyfter fram hur skolmåltiden kan göra skillnad för lärandet, hälsan och miljön – om den används på ett medvetet sätt i både skolrestaurangen och i undervisningen. Exempel på rekommendationer är hur lagkravet på näringsriktiga skolmåltider kan uppfyllas, hur måltiderna kan bidra till minskad miljöpåverkan och användas i det pedagogiska arbetet för att väcka intresse och nyfikenhet för mat och måltider. Fler vegetariska rätter och en begränsning av rött kött och charkprodukter rekommenderas. Riktlinjerna anger att skolkafeterior bör tillhandahålla ett hälsosamt utbud med frukt och grönsaker och helt utesluta energirika och näringsfattiga livsmedel såsom godis, läsk, söta bakverk och glass.

Som stöd i arbetet med att sätta upp mål för och följa upp måltidernas kvalitet har Livsmedelsverket en måltidsmodell i form av ett pussel. Modellen består av sex olika områden, som alla är viktiga för att de offentliga måltiderna ska skapa matglädje och bidra till en hållbar utveckling.

Fig. 3 Livsmedelsverkets måltidsmodell för hållbara offentliga måltider.

Ett annat stöd för att utvärdera skolmåltidernas kvalitet är det webbaserade verktyget SkolmatSverige³⁰. Det knyter an till Livsmedelsverkets riktlinjer och ger möjlighet för skolor att bedöma måltidernas kvalitet utifrån måltidsmodellens olika delar.

Utbudet av mat i närheten av skolan

Studier visar att det finns ett samband mellan antal och närhet till olika inköpsställen med mestadels energität och näringsfattig mat och övervikt och fetma bland barn³¹. De flesta studierna på området har genomförts i USA, Australien och Storbritannien. Sambandet är dock komplext och det finns även studier som visar på mer oklara samband^{32 33 34}. Det stärker bilden av att utbudet endast utgör en av flera faktorer som styr våra matval. Andra påverkande faktorer är sociala normer, matkulturer, trender, och marknadsföring³⁵. I den vetenskapliga litteraturen finns flera exempel på kartläggningar av

³⁰ SkolmatSverige

³¹ Folkhälsomyndigheten 2021. Matmiljöns betydelse för vår hälsa. Artnr: 21023.

³² Svastisalee, C., Pagh Pedersen, T., Schipperijn, J., Ellegaard Jørgensen, S., Holstein, B., & Krølner, R. (2016). Fast-food intake and perceived and objective measures of the local fast-food environment in adolescents. *Public Health Nutrition*, 19(3), 446-455.

³³ Kuyama, K., Li, X., Abe, T. *et al.* Fast food outlets, physical activity facilities, and obesity among adults: a nationwide longitudinal study from Sweden. *Int J Obes* 44, 1703–1711 (2020).

³⁴ Research Project: To Explore the Relationship Between the Food Environment and the Planning System. Planning and Architecture Division. Scottish Government 2018.

³⁵ Folkhälsomyndigheten 2021. Matmiljöns betydelse för vår hälsa. Artnr: 21023.

utbudsställen i närheten av skolor^{36 37 38}. I dessa studier har utbudsställen, oftast snabbmatsställen, kartlagts på en radie av högst 400 till 800 meter från skolan.

Livsmedelsverket lät genomföra en kvalitativ studie av barns matmiljöer i förorter till Stockholm 2004³⁹ som pekade på både likheter och skillnader mellan socioekonomiskt resursstarka och resurssvaga områden. I alla de fyra studerade bostadsområdena fanns ett varierande utbud av godis och snabbmat. I intervjuerna med barn framstod konsumtionen som en mer självklar del av vardagen i mer resurssvaga områden, jämfört med de mer resursstarka områden där den verkade mer begränsad till speciella tillfällen. Författaren resonerar kring att den stora skillnaden i matvanor och konsumtion ligger i hur barnen förhåller sig till utbudet av godis och snabbmat i deras närmiljö.

³⁶ Svastisalee, C., Pagh Pedersen, T., Schipperijn, J., Ellegaard Jørgensen, S., Holstein, B., & Krølner, R. (2016). Fast-food intake and perceived and objective measures of the local fast-food environment in adolescents. *Public Health Nutrition*, 19(3), 446-455.

³⁷ Austin, SB, Melly, SJ, Sanchez, BN et al. (2005) Clustering of fast-food restaurants around schools: a novel application of spatial statistics to the study of food environments. *Am J Public Health* 95, 1575–1581.

³⁸ Smith, D, Cummins, S, Clark, C et al. (2013) Does the local food environment around schools affect diet? Longitudinal associations in adolescents attending secondary schools in East London. *BMC Public Health* 13, 70.

³⁹ Martin Jansson (2004) Du blir var du äter. Livsmedelsverket rapport 19 – 2004

Syfte

Syftet med denna kvantitativa undersökning är att studera ungdomars förutsättningar att välja hållbart i vardagen genom att kartlägga matmiljön i och omkring skolan. Resultatet av undersökningen kommer att användas som underlag i Livsmedelsverkets verksamhetsplanering, i kommunikation med ungdomar, yrkesgrupper, beslutsfattare och andra myndigheter samt som en baslinje för uppföljning.

Metod

Undersökningen genomfördes som en kombinerad postal och webbaserad enkät under perioden 19 oktober till 15 november 2020. Samtliga skolor i undersökningen fick välja mellan att besvara enkäten elektroniskt (webbenkät) eller på papper. Enkätfrågorna togs fram av Livsmedelsverket och finjusterades av undersökningsföretaget. Metoden och frågorna testades först i en pilotundersökning där 30 skolor ingick. För en närmare beskrivning av urval och metod, se bilaga 1 och 2.

I det nationella skolenhetsregistret⁴⁰ fanns hösten 2020 1 697 högstadieskolor och 1 284 gymnasieskolor. Från dessa gjordes i oktober 2020 ett nationellt representativt urval av 400 högstadieskolor och 400 gymnasieskolor. Urvalet stratifierades på kommunalt respektive enskilt drivna skolor samt geografiskt område. Det geografiska området klassificerades utifrån SKR:s kommungruppsindelning⁴¹ där kommuner klassificeras i de tre huvudgrupperna:

- Storstäder och storstadsnära kommuner
- Större städer och kommuner nära större stad
- Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner

Resultaten för både grund- och gymnasieskolor har viktats med avseende på skolornas huvudmannatyp för att bättre spegla den verkliga fördelningen i riket. I undersökningen för både högstadie- och gymnasieskolorna ingår en högre andel fristående skolor (i enskild regi) jämfört med den verkliga fördelningen.

Förutom enkätundersökningen gjordes en kartläggning av livsmedelsutbudet i skolornas närområde. Varje skolas position geokodades, det vill säga gavs en geografisk position. Den matchades sedan mot kartdata på förekomsten av utbudsställen av livsmedel. Som avstånd valdes en radie på högst 500 meter från skolan vilket motsvarar ca 5 minuters promenadväg. Kartläggningen av utbudsställen gjordes för samtliga 800 skolor som ingick i urvalet.

För att studera elevernas socioekonomiska förutsättningar har högstadieskolornas modellberäknade meritvärde i SALSA⁴² använts som bas. SALSA står för Skolverkets Arbetsverktyg för Lokala Sambandsanalyser. Det är en statistisk modell som jämför skolors betygsresultat utifrån socioekonomiska faktorer som föräldrars utbildningsnivå, nyinvandrade elever och fördelningen pojkar/flickor i skolorna. Det finns ett mycket starkt samband mellan det modellberäknade meritvärdet och föräldrarnas utbildningsnivå. Skolorna i undersökningen har delats upp utifrån det modellberäknade meritvärdet i en övre kvartil, genomsnitt och en undre kvartil. Denna indelning kommer fortsättningsvis i rapporten benämnas som skolor med starka, genomsnittliga och svaga socioekonomiska förutsättningar.

Alla skillnader mellan grupper som nämns i texten är signifikanta skillnader.

⁴⁰ Skolenhetsregistret, Skolverkets webbplats.

⁴¹ Kommungruppsindelning 2017. Sveriges Kommuner och Regioner.

⁴² För ytterligare information om SALSA se Skolverkets webbplats.

Svarsfrekvens och bortfallsanalys

Av 400 tillfrågade högstadieskolor erhöles 258 svar, vilket motsvarar en svarsfrekvens på i genomsnitt 65 procent. Svarsfrekvensen låg på en likvärdig nivå för fristående skolor (66 procent) och kommunala skolor (64 procent). Det största bortfallet fanns bland skolor i *mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner* och då framför allt för kommunala skolor (59 procent svarsfrekvens). Detta skulle kunna ha en viss snedvridande effekt på resultatet.

Av 400 tillfrågade gymnasieskolor erhöles 266 svar, vilket motsvarar en svarsfrekvens på i genomsnitt 68 procent. Svarsfrekvensen var något högre för fristående gymnasieskolor (72 procent) jämfört med kommunala (64 procent). Det fanns en skillnad i bortfall mellan gymnasieskolor med olika huvudmän i *mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner* där fristående gymnasieskolor hade högre svarsfrekvens (77 procent) jämfört med kommunala (62 procent).

Viktningen av resultatet kompenserar för den skillnad som finns i svarsfrekvens mellan kommunala respektive fristående skolor. Resultaten i undersökningen bedöms representera landets skolor på ett acceptabelt sätt.

Resultat

Detta är en sammanfattning av undersökningens resultat. Fördjupade resultatredovisningar finns i bilaga 1 och 2.

Lunch

Skolmåltiderna planeras utifrån de nordiska näringsrekommendationerna och ger cirka 30 procent av elevernas dagsbehov av såväl energi som näringsämnen. Lunchutbudet består varje dag av; en eller flera lagade rätter, varav minst en vegetarisk rätt som alla kan ta av. Håll nere mängden rött kött, välj kött med omsorg och begränsa mängden chark. Måltiderna bidrar till skolans pedagogiska uppdrag och används som ett verktyg i undervisningen.

Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i skolan⁴³

Näringsriktiga skolluncher

Skollunchens näringsinnehåll säkerställs på 93 procent av högstadieskolorna och det finns ingen skillnad mellan fristående och kommunala skolor eller kommuntyp. Ungefär motsvarande andel (89 procent), säkrar näringsinnehållet bland de gymnasieskolor som erbjuder skollunch, detta är dock något vanligare på kommunala gymnasieskolor.

Vegetariska rätter

Lakto-ovo-vegetariska rätter⁴⁴ serveras till alla elever varje dag på mer än hälften av högstadieskolorna (63 procent). Det är betydligt mindre vanligt att skolor dagligen serverar en vegansk⁴⁵ rätt till samtliga elever. En femtedel av högstadieskolorna uppgav dock att de gör detta 4-5 dagar i veckan (kan vara en underskattning då svarsalternativen överlappade varandra). Tio procent av högstadieskolorna anger att de sällan eller aldrig serverar lakto-ovo-vegetariska rätter till samtliga elever. Motsvarande andel högstadieskolor som sällan eller aldrig serverar veganska rätter till samtliga elever är 42 procent.

Lakto-ovo-vegetariska⁴⁶ och veganska rätter är vanligare på gymnasieskolor än på högstadieskolor. 75 procent av gymnasieskolorna har varje dag en lakto-ovo-vegetarisk rätt för alla och var tredje gymnasieskola (34 %) serverar en vegansk rätt till alla 4-5 dagar i veckan (kan vara en underskattning då svarsalternativen överlappade varandra). Åtta procent av gymnasieskolorna anger att de sällan eller aldrig serverar lakto-ovo-vegetariska rätter till samtliga elever. Motsvarande andel gymnasieskolor som sällan eller aldrig serverar veganska rätter till samtliga elever är 30 procent.

⁴³ Livsmedelsverket 2021. Nationella riktlinjer för måltider i skolan.

⁴⁴ Vegetariska rätter som även innehåller mjölk och ägg

⁴⁵ Helt vegetabiliska rätter utan animalier som ägg, mjölk, kött och fisk.

⁴⁶ Vegetariska rätter som även innehåller mjölk och ägg

Hur ofta erbjuds samtliga elever, dvs utan att föranmäla, lakto-ovo-vegetariska måltider till lunch?

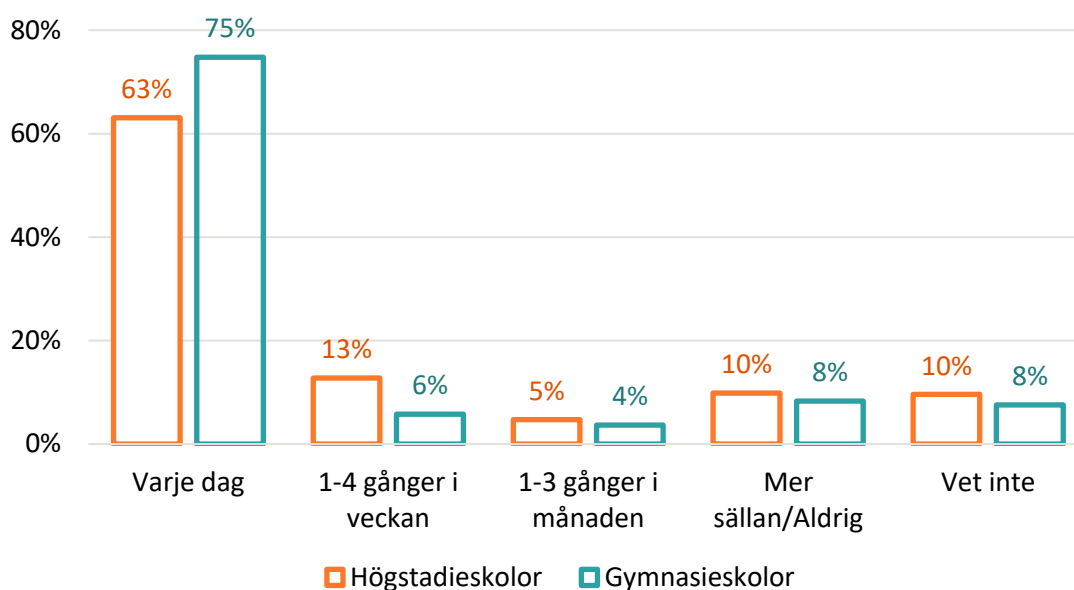

Fig. 4. Andel skolor som erbjuder samtliga elever, dvs utan att föranmäla, lakto-ovo-vegetariska måltider till lunch. Bas 258 högstadieskolor och 229 gymnasieskolor.

Att servera lakto-ovo-vegetariskt dagligen är vanligare på kommunala högstadieskolor och gymnasieskolor (70 respektive 79 procent), samt på skolor med svaga socioekonomiska förutsättningar (83 procent).

Rött kött och chark

6 procent av högstadieskolorna och 11 procent av gymnasieskolorna serverar rött kött och chark 4-5 dagar per vecka. Nästan en fjärdedel av högstadie- och gymnasieskolorna (24 procent) begränsar serveringen av rött kött och chark till högst tre dagar per månad. För högstadieskolor är detta vanligare i *storstäder och storstadsnära kommuner* jämfört med *mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner*. Inga signifikanta skillnader kan påvisas vad gäller högstadieskolornas socioekonomiska förutsättningar.

Skolrestaurang på gymnasiet

89 procent av gymnasieskolorna har en skolrestaurang. Andelen är högre i kommunala gymnasieskolor (94 procent) jämfört med fristående (79 procent). Av de gymnasieskolor som har en skolrestaurang erbjuder 99 procent lunchen kostnadsfritt (1 procent har svarat "vet ej"). Kartläggningen undersökte inte huruvida gymnasieskolor utan egen skolrestaurang subventionerade eller erbjuder kostnadsfri lunch på annat sätt.

Obligatorisk närvaro vid lunchen

Skollunchen inte obligatorisk på de flesta högstadie- och gymnasieskolor. I genomsnitt har tolv procent av högstadieskolorna obligatorisk skollunch. Obligatorisk närvaro vid skollunchen är vanligare bland fristående skolor än kommunala.

Är skollunchen obligatorisk/är frånvaro från skollunchen icke-godkänd frånvaro som rapporteras till föräldrarna?

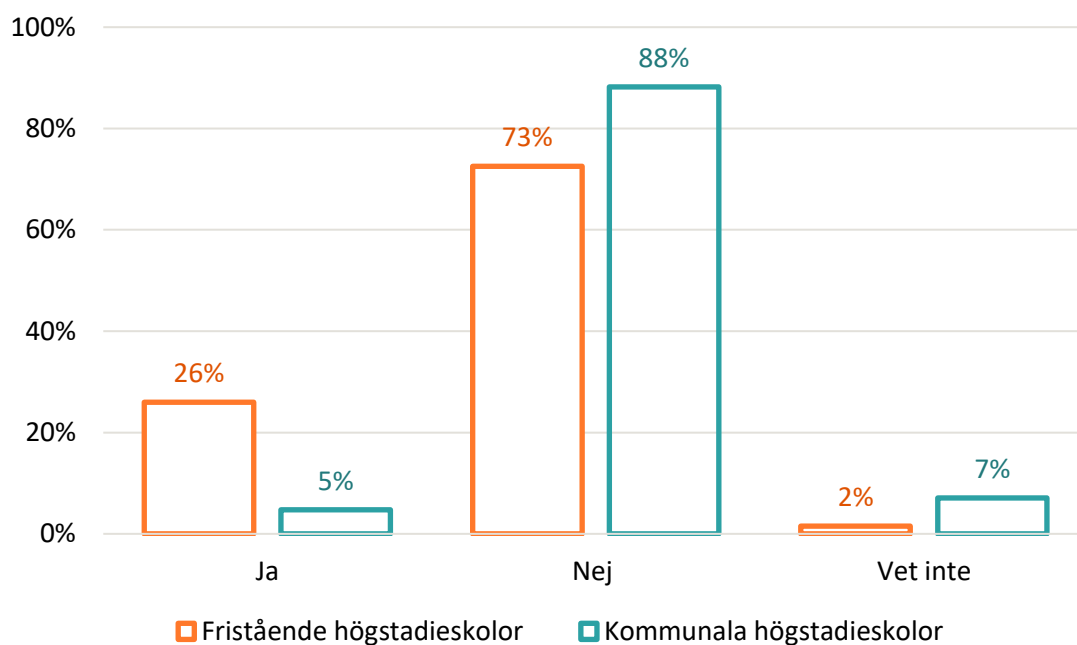

Fig. 5. Är skollunchen obligatorisk/är frånvaro från skollunchen icke-godkänd frånvaro som rapporteras till föräldrarna? Bas: 131 fristående skolor, 127 kommunala skolor.

Typ av tillagning i skolrestaurangen

Oavsett typ av kök finns stora möjligheter att använda skolrestaurangen för fler aktiviteter än enbart lunchservering. Ofta ökar möjligheterna när skolrestaurangen ansvarar för en större del av tillagningen.

I 66 procent av högstadieskolorna sker tillagning av alla måltidernas komponenter i skolans kök. Andelen som tillagar alla måltidernas komponenter i skolköket är högre i kommunala högstadieskolor. I friskolor är det vanligare att det inte sker någon tillagning i skolans kök eller att de inte har något kök alls.

På gymnasieskolor är andelen med eget kök liknande, 58 procent av gymnasieskolorna tillagar alla måltidernas komponenter i skolans kök. Även för gymnasieskolor är detta vanligare i kommunala skolor jämfört med friskolor. För kommunala gymnasieskolor är det dock en högre andel som inte har någon tillagning eller som inte har något kök alls. Högst andel som inte har något kök alls finns i gymnasieskolor som har ett stort antal utbudsställen nära.

Vilken typ av tillagning sker i skolans kök?

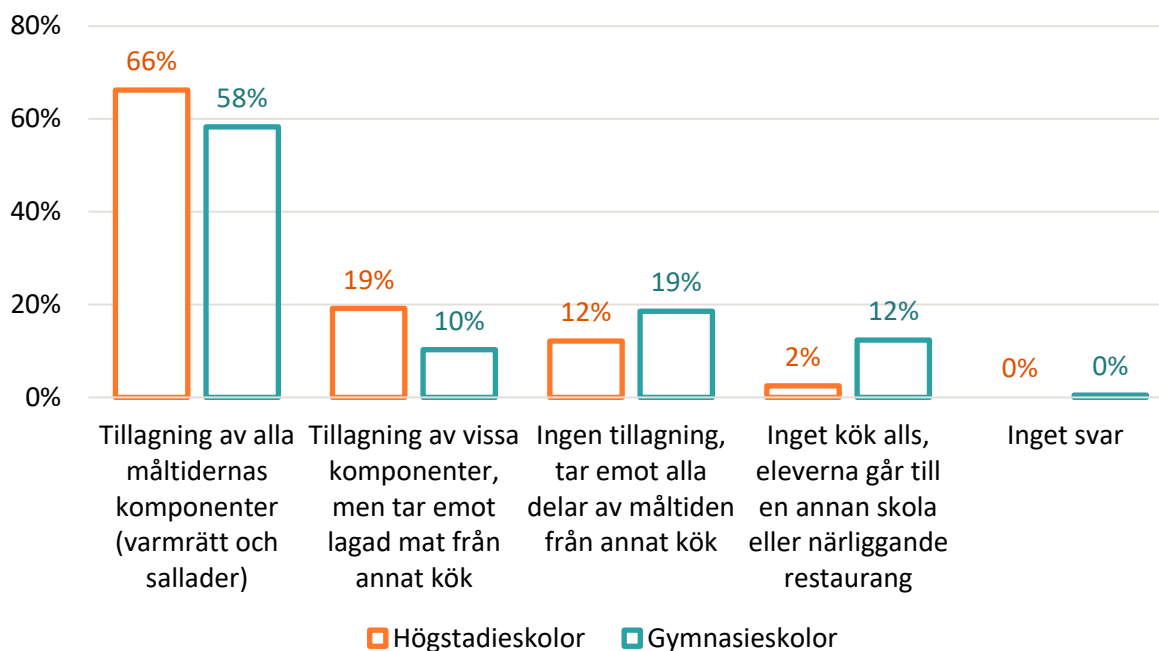

Fig. 6. Typ av tillagning som sker i skolans kök. Bas 258 högstadieskolor och 266 gymnasieskolor.

Elevinvolvering

Genom att låta elever engagera sig i måltidsfrågor kan skolan ta del av elevernas syn på skolmåltiden. När eleverna involveras får skolan också möjlighet att arbeta med elevernas kunskaper och värderingar kring mat och måltider. Ökad delaktighet kan leda till ökat ansvarstagande. På så vis kan skolmåltiderna utgöra en viktig del i skolans demokratiarbete.

Ur: Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i skolan⁴⁷

Det är vanligast att högstadieeleverna erbjuds att påverka skolornas måltider genom mat- eller kostråd, det finns på 55 procent av högstadieskolorna. 23 procent av högstadieskolorna anger att eleverna kan föra direkt dialog med personalen i köket. Fem procent av högstadieskolorna anger att eleverna involveras genom utvärderingar och enkäter. Få skolor nämner vilka frågor som eleverna fått vara med och påverka, men några exempel är salladsutbudet, hållbarhetsarbetet, trivsselfrågor, kryddning och önskemål om fler vegetariska rätter.

Även i gymnasieskolan är mat- eller kostråd den vanligaste formen för elevmedverkan i frågor som rör måltiderna, det finns på 50 procent av gymnasieskolorna. På 16 procent av gymnasieskolorna kan eleverna föra direkt dialog med personalen i köket. 6 procent av gymnasieskolorna involverar eleverna genom utvärderingar och enkäter. Precis som för högstadieskolorna nämner endast ett fåtal

⁴⁷ Livsmedelsverket 2021. Nationella riktlinjer för måltider i skolan.

gymnasieskolor exempel på områden där eleverna har påverkat, men bland dessa finns salladsutbud, trivsel och önskemål om fler vegetariska rätter.

Frukost, mellanmål och kafeterior

Frukostar och mellanmål är viktiga då de bidrar med en stor del av dagens totala närings- och energiintag. Därför behöver även dessa måltider vara näringsrika. För de barn som inte äter frukost hemma kan det vara en fördel om skolan tillhandahåller frukost på morgonen. En kafeteria kan vara värdefull för elever som går sena dagar i skolan eller som inte har ätit frukost på morgonen före skolan. Det är viktigt att det finns ett hälsosamt men samtidigt attraktivt utbud för eleverna att välja av i kafeterian. Ett bra utbud i skolkafeterian kan bestå av smörgåsar, yoghurt, mjölk eller berikade vegetabiliska drycker, frukt, grönsaker och smoothies. Kafeterian bör inte tillhandahålla söta drycker, godis, glass, bakverk eller snacks.

Ur: Livsmedelsverkets nationella riktlinjer för måltider i skolan⁴⁸

Frukostar

I genomsnitt erbjuder 24 procent av högstadieskolorna frukost till alla eller vissa elever i årskurs 7-9. Att erbjuda frukost är mindre vanligt i *mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner*. 32 procent av högstadieskolorna som erbjuder frukost tar betalt för den och 54 procent gör en bedömning av frukostens näringsriktighet.

Frukost är vanligare på gymnasieskolor än på högstadieskolor. 31 procent av gymnasieskolorna erbjuder frukost till alla eller vissa elever. Det är vanligare att erbjuda frukost på gymnasieskolor som har färre antal utbudsställen i närheten. 47 procent av gymnasieskolorna som erbjuder frukost till eleverna tar betalt för den. Knappt hälften (45 procent) gör en bedömning av frukostens näringsriktighet.

⁴⁸ Livsmedelsverket 2021. Nationella riktlinjer för måltider i skolan.

Erbjuder skolan vanligtvis (3-5 dagar i veckan) frukost till eleverna?

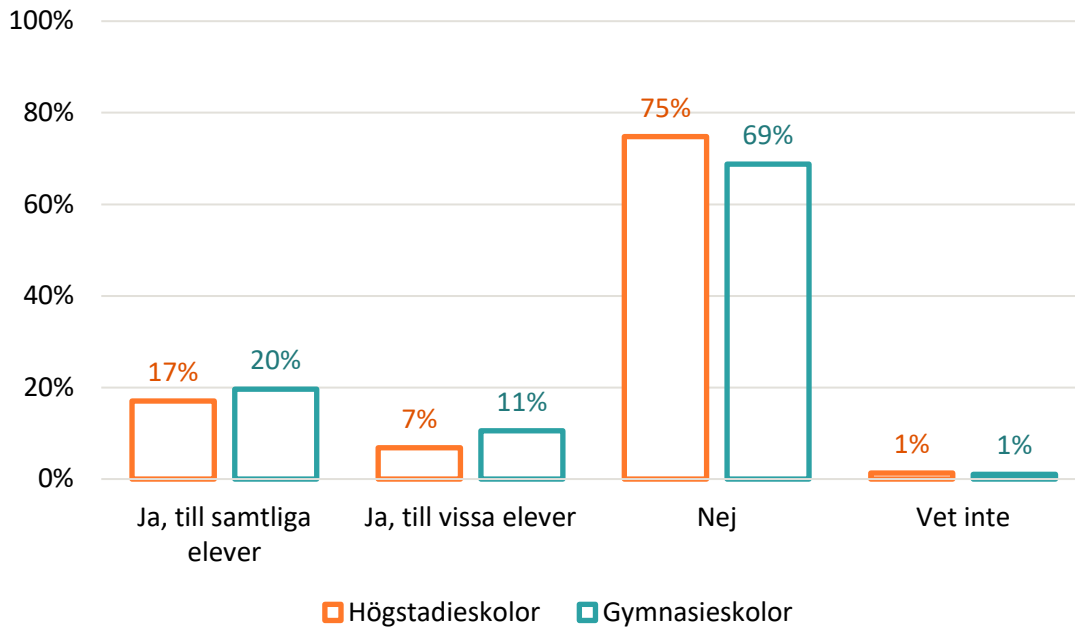

Fig. 7. Servering av frukost. Bas 258 högstadieskolor och 266 gymnasieskolor.

Det är betydligt vanligare att erbjuda frukost på högstadieskolor med svaga socioekonomiska förutsättningar (38 procent) jämfört med skolor med genomsnittliga (21 procent) eller starka socioekonomiska förutsättningar (17 procent).

Erbjuder skolan vanligtvis (3-5 dagar i veckan) frukost till elever i årskurs 7-9?

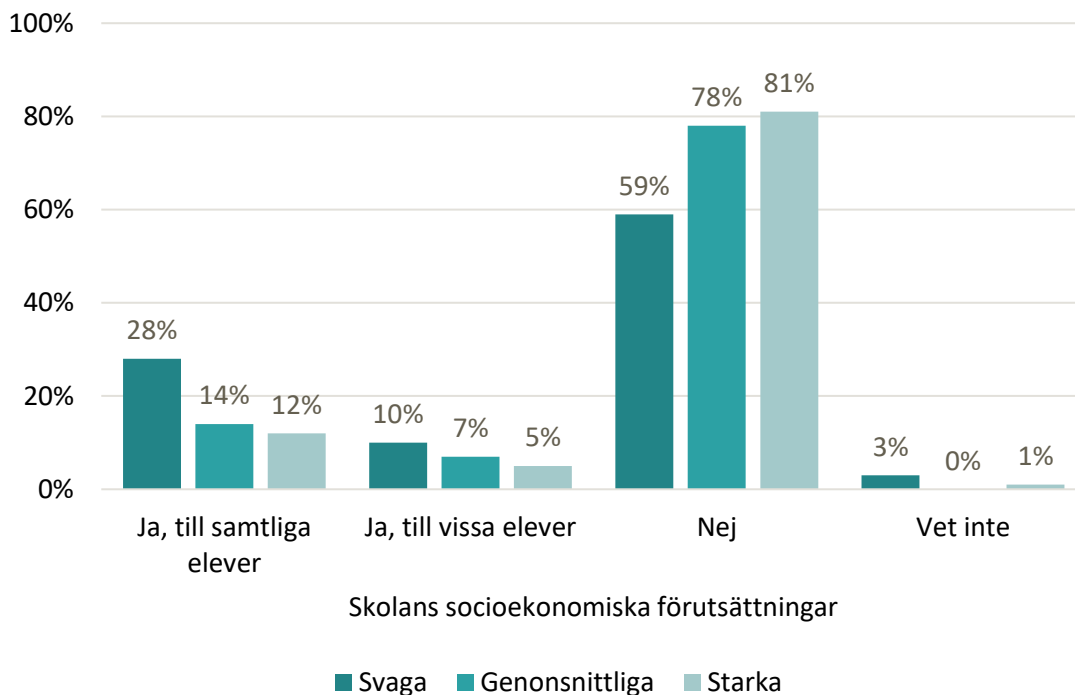

Fig. 8. Erbjuder skolan vanligtvis (3-5 dagar i veckan) frukost till elever i årskurs 7-9? Uppdelat på skolans socioekonomiska förutsättningar. Bas: 258 högstadieskolor.

Mellanmål

19 procent av landets högstadieskolor erbjuder mellanmål till alla eller vissa elever i årskurs 7-9. Det är vanligare att fristående högstadieskolor erbjuder mellanmål. Nästan hälften (40 procent) av de högstadieskolor som erbjuder mellanmål tar betalt för det. Högstadieskolor med få eller inga utbudsställen i närheten erbjuder i större utsträckning kostnadsfria mellanmål.

53 procent av högstadieskolorna som erbjuder mellanmål gör en bedömning av dess näringsriktighet. Andelen som inte gör näringsbedömning av mellanmålet är högre bland kommunala skolor än bland fristående.

På gymnasieskolan är utbudet av mellanmål likt det på högstadiet. 22 procent av gymnasieskolorna erbjuder mellanmål och hälften av dessa tar betalt för det. Bland gymnasieskolorna syns inga tydliga skillnader mellan olika huvudmän eller kommuntyper vad gäller mellanmål. Hälften av gymnasieskolorna som erbjuder mellanmål gör ingen bedömning av mellanmålets näringsriktighet.

Inga signifikanta skillnader i servering av mellanmål kan påvisas mellan högstadieskolor med olika socioekonomiska förutsättningar.

Kafeteria

57 procent av landets högstadieskolor har en kafeteria för eleverna, och det är vanligare i kommunala skolor jämfört med fristående. Skolkafeteria finns mer sällan på högstadieskolor i *storstäder och storstadsnära kommuner* och på skolor som har ett stort antal utbudsställen i närheten.

Högstadieskolor med kafeteria

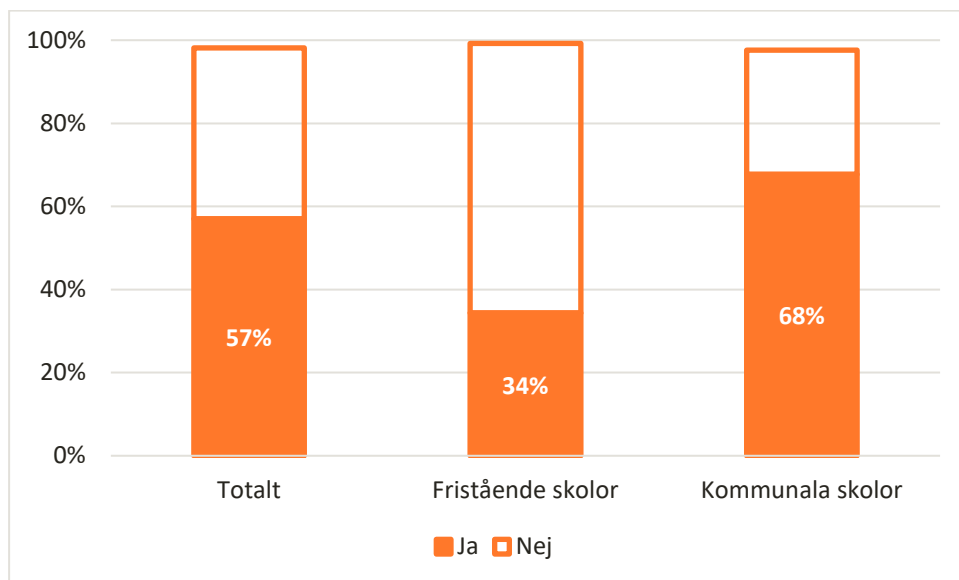

Fig. 9. Högstadieskolor som har en kafeteria. Bas 258.

I grundskolornas kafeterior finns framför allt smörgåsar/wraps, vatten, frukt/bär, te, kaffe och juice. Inga tydliga skillnader kan utläsas i kafeteriautbudet på högstadieskolor med starka eller svaga socioekonomiska förutsättningar.

35 procent av skolkafeterierna på högstadiet erbjuder söta drycker, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbullar eller andra söta bakverk minst en gång i veckan och 23 procent gör det varje dag. Inga signifikanta skillnader med avseende på huvudmannatyp, antal utbudsställen eller kommungrupp kan utläsas. 79 procent av högstadieskolorna anger att de på något sätt främjar hälsosamma alternativ i kafeterian genom exempelvis uppmuntran, frontplacering, lägre prissättning och marknadsföring av hälsosamma alternativ. 35 procent av högstadieskolorna har aktivt beslutat att inte ha ohälsosamma alternativ i kafeterian.

Hur ofta erbjuds något av följande; läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbullar eller andra söta bakverk?

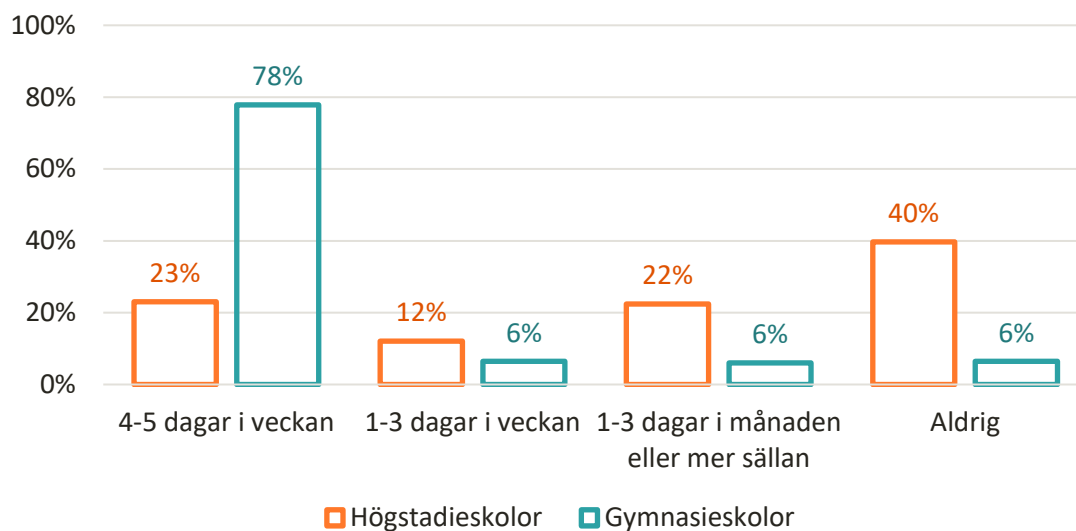

Fig. 10. Andel kafeterior som erbjuder ohälsosamma alternativ. Bas 131 högstadieskolor och 166 gymnasieskolor.

I 72 procent av gymnasieskolorna finns en kafeteria för eleverna. Precis som på högstadieskolorna är det vanligare att det finns en kafeteria på gymnasieskolor med kommunala huvudmän.

Gymnasieskolor med kafeteria

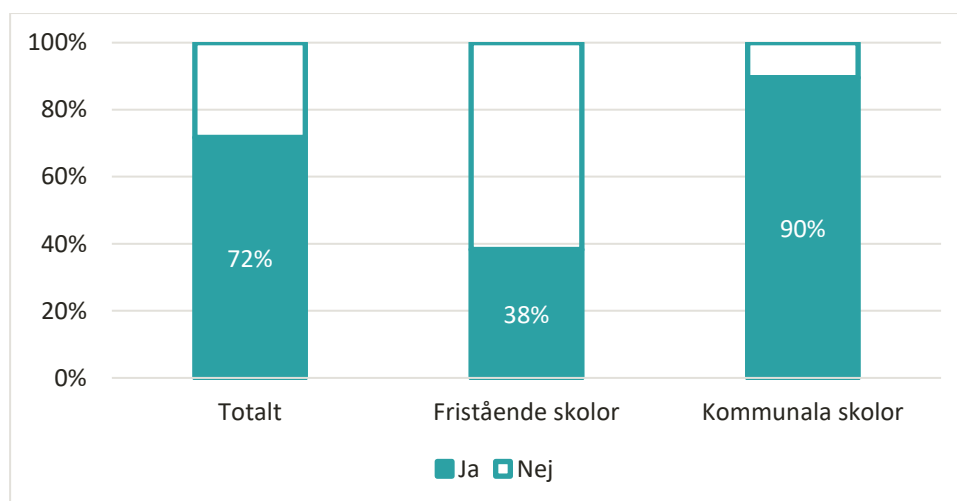

Fig. 11. Gymnasieskolor som har en kafeteria. Bas 266.

De livsmedel som gymnasieskolorna vanligtvis har i kafeterian är kaffe, te och smörgåsar/wraps. De allra flesta erbjuder dagligen bullar, chokladbollar, andra söta bakverk, vatten och läsk/saft/festis. En klar majoritet, 78 procent, av gymnasieskolornas kafeterior erbjuder läsk, söta drycker, godis, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk 4-5 dagar i veckan.

71 procent anger att de på något sätt främjar hälsosamma alternativ i kafeterian genom exempelvis frontplacering, lägre priser, marknadsföring och uppmuntran från lärarna. Endast 6 procent har dock valt att utesluta de ohälsosamma alternativen på gymnasieskolorna.

Kafeterierna på högstadie- och gymnasieskolor drivs i huvudsak av annan personal på skolan eller måltidsverksamheten. 18 procent av gymnasiekafeterior drivs av en extern aktör.

I vems regi drivs kafeterian?

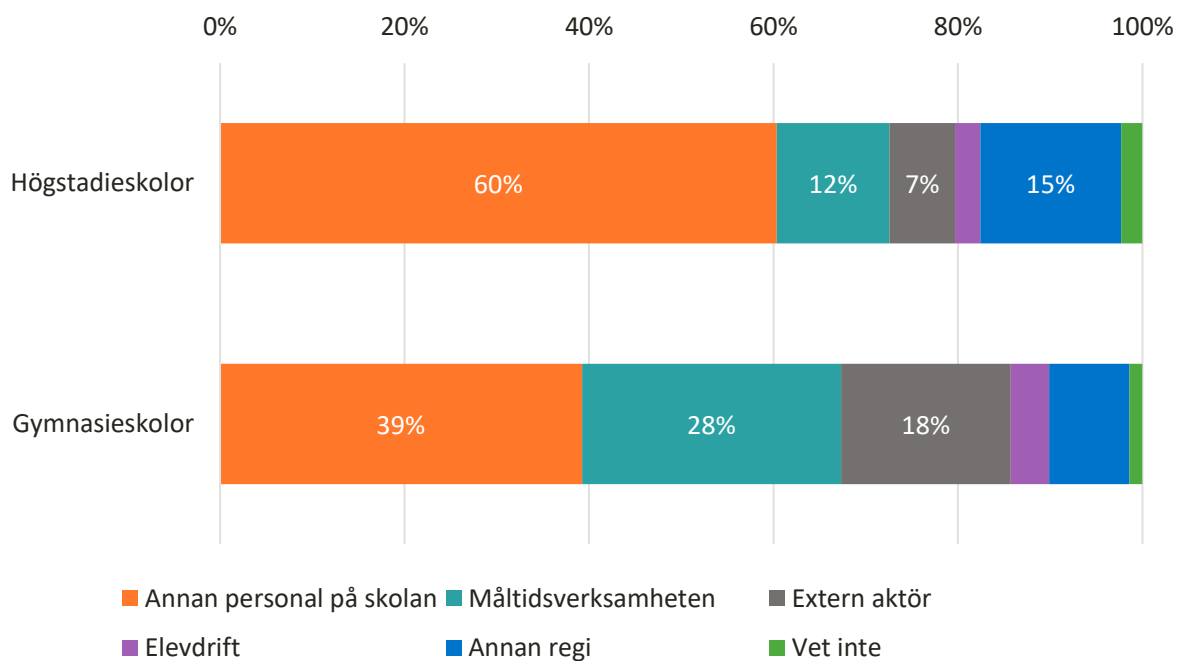

Fig. 12. I vems regi drivs kafeterian? Bas: 131 högstadieskolor och 166 gymnasieskolor.

Kranvatten och varuautomater

Tillgång till vatten i skolan är en prioriterad fråga globalt och kopplar till mål 4 och 6 i Agenda 2030⁴⁹. Det handlar både om barn och ungas rätt till rent dricksvatten men även om att det alltid ska finnas ett kostnadsfritt alternativ till söta drycker. Varuautomater i svenska skolor har inte studerats tidigare, men är betydligt vanligare på skolor i andra länder där det också kan finnas riktlinjer för deras utbud⁵⁰.

Två av tre högstadieskolor ger tillgång till kranvatten under hela dagen (förutom på toaletten). Andelen är högre bland fristående skolor jämfört med kommunala.

I tre av fyra gymnasieskolor har eleverna tillgång till kranvatten under hela dagen. Precis som för högstadieskolorna är andelen högre bland fristående gymnasieskolor och även de som har färre utbudsställen i närheten.

Inga högstadieskolor som är med i undersökningen har en varuautomat men det förekommer på 11 procent av gymnasieskolorna. Det är vanligare att det finns en varuautomat på fristående gymnasieskolor jämfört med kommunala. De gymnasieskolor som har en varuautomat har framför allt sötade drycker, godis och söta bakverk samt snacks där. Det är även många som erbjuder vatten, juice/mjolkprodukter och smörgåsar i sina varuautomater.

Beskriv vilket utbud som finns i varuautomaten.

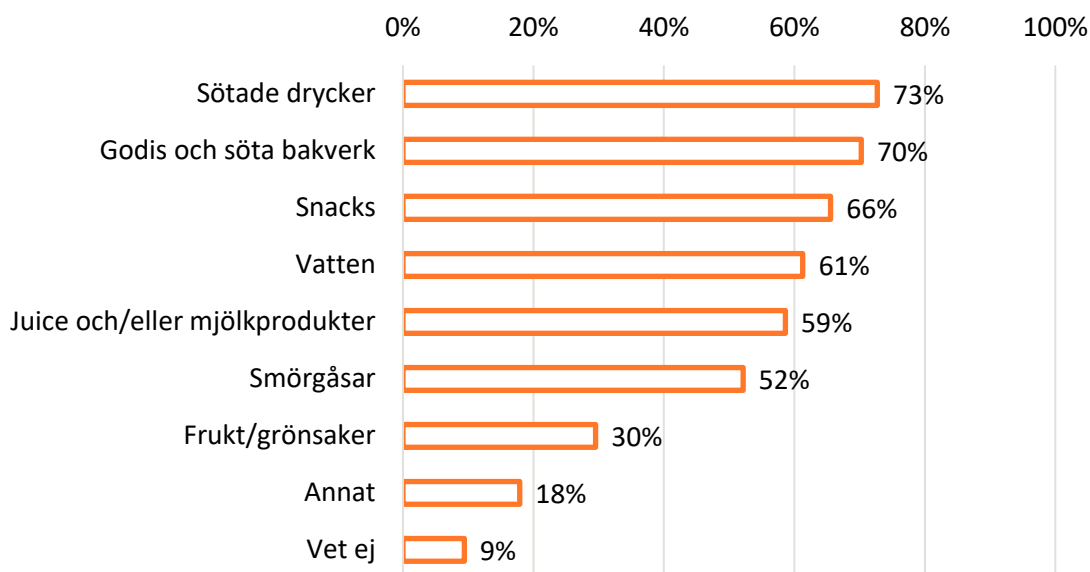

Fig. 13. Beskriv vilket utbud som finns i varuautomaten. Bas 37 skolor.

⁴⁹ [Drinking water, sanitation and hygiene in schools: Global baseline report 2018](#). New York: United Nations Children's Fund (UNICEF) and World Health Organization, 2018.

⁵⁰ Stefan, Storcksdieck Genannt Bonsmann et al. "Mapping of National School Food Policies across the EU28 plus Norway and Switzerland." (2014).

Främja frukt och grönsakskonsumtion

I läroplanen för grundskolan (Lgr 11) står det angivet att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola "har fått kunskaper om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället". Att främja frukt och grönsaker anges inte specifikt i skolans uppdrag men att be föräldrar skicka med frukt har diskuterats då det kan strida mot skollagens krav på en avgiftsfri skola⁵¹. Sverige är det enda europeiska land som inte deltar i EU:s skolfruktsprogram⁵², vilket ger stöd för skolor att kostnadsfritt erbjuda frukt och grönsaker under skoldagen tillsammans med pedagogiska aktiviteter i klassrum, skolträdgårdar och besök i primärproduktion.

74 procent av högstadieskolor uppger att de på något sätt uppmuntrar eleverna att äta mer frukt och grönsaker. Nära hälften, 47 procent, uppmuntrar elever att ta med frukt eller grönsaker till skolan. Fristående skolor svarar i högre grad än övriga att de erbjuder frukt och grönsaker kostnadsfritt på för- eller eftermiddag (utöver skollunchen). De högstadieskolor som inte har några utbudsställen i närheten svarar i högre grad att de på något sätt uppmuntrar eleverna att äta mer frukt och grönt jämfört med övriga.

Hur uppmuntrar er skola elever att äta mer frukt och grönsaker?

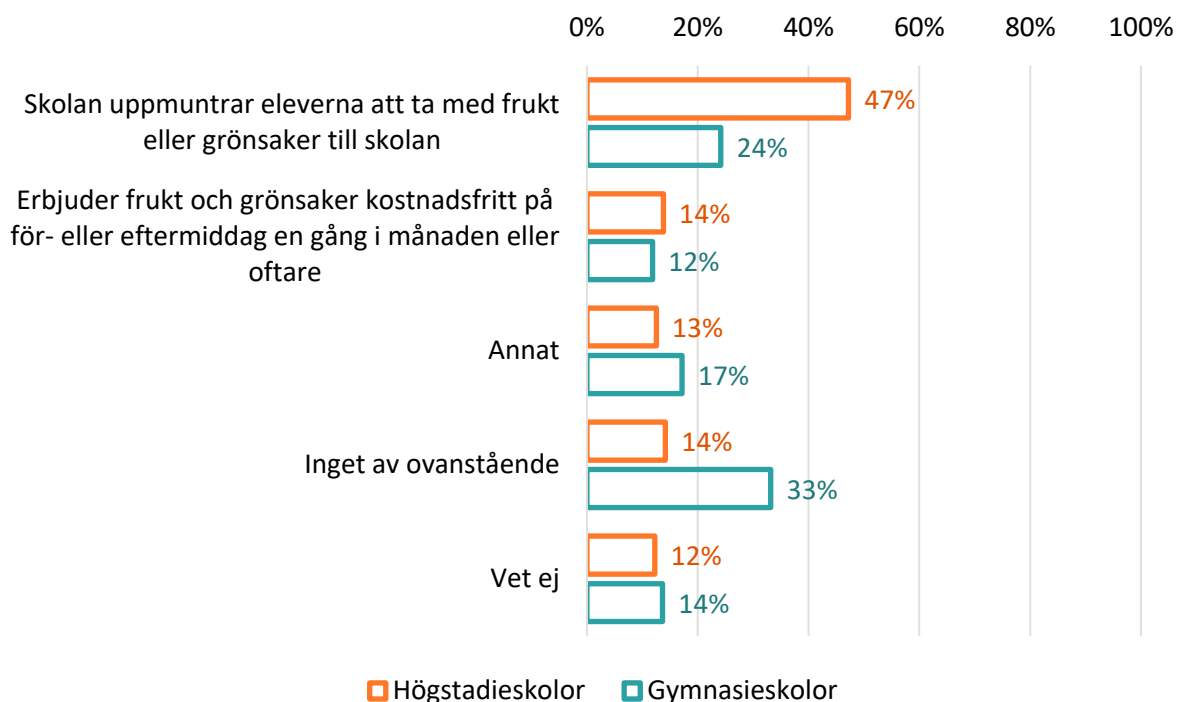

Fig. 14 Hur uppmuntrar er skola elever att äta mer frukt och grönsaker? Bas: 258 högstadieskolor och 266 gymnasieskolor.

⁵¹ Frukstund i skolan – vad gäller? | SVT Nyheter

⁵² Commission Implementing Decision (EU) 2020/467 of 25 March 2020 fixing the definitive allocation of Union aid to Member States for school fruit and vegetables and for school milk for the period from 1 August 2020 to 31 July 2021 and amending Implementing Decision C(2019) 2249 final (notified under document C(2020) 1795)

Högstadieskolor med svaga socioekonomiska förutsättningar svarar oftare ”inget av ovanstående” på frågan hur skolan uppmuntrar eleverna att äta mer frukt och grönsaker (31 procent). Bland dessa skolor är det också mindre vanligt att uppmuntra eleverna att ta med frukt hemifrån även om skillnaden inte är signifikant.

53 procent av gymnasieskolorna anger att de på något sätt uppmuntrar eleverna att äta mer frukt och grönsaker. Det vanligaste är att skolan uppmuntrar eleverna att ta med frukt eller grönsaker till skolan. Andelen skolor som uppmuntrar eleverna att ta med frukt och grönsaker respektive erbjuder gratis frukt och grönsaker är högre i fristående gymnasieskolor.

Kontakt med primärproduktion

Skolans roll lyfts i den nationella livsmedelsstrategin⁵³: ”Offentlig sektor ska verka för att kunskapsnivån, såväl generellt som hos barn och unga, vad gäller livsmedelsproduktion, mat och måltider höjs, gärna i samarbete med lokala livsmedelsaktörer.” ”Skolan och skolmåltiderna är en unik möjlighet som bör utnyttjas i större utsträckning. Det är viktigt att skolhuvudmännen tar sitt ansvar vad gäller kunskap om livsmedel, livsmedelsproduktion och hälsa hos barn och unga, inte minst genom att utnyttja en befintlig resurs som skolmåltiderna.”

13 procent av högstadieskolorna uppger att de har kontakt med primär matproduktion såsom odlare eller djuruppfödare för studiebesök eller egen livsmedelsproduktion på skolan. Andelen som har kontakt med primär matproduktion är högre bland högstadieskolor i *mindre städer/tätorter och landsbygd* än i övriga kommungrupper.

7 procent av gymnasieskolorna har kontakt med primär matproduktion såsom odlare eller djuruppfödare för studiebesök eller egen livsmedelsproduktion på skolan.

Matutbudet i skolans närmiljö

Matmiljön på skolan utgörs inte bara av de livsmedel skolan tillhandahåller. Den påverkas även av det som elever och andra aktörer tar med in på skolområdet. I ett större perspektiv utgör även utbudet av livsmedel i skolans närhet en viktig del av barn och ungas matmiljö då det är miljöer som de passerar på väg till och från skolan eller har tillgång till på raster och håltimmar.

I 24 procent av högstadieskolorna får eleverna ta med sig söta drycker, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk till skolan. Detta är i högre utsträckning tillåtet på skolor med kommunala huvudmän samt i skolor i *mindre städer/tätorter och landsbygd*. Fristående högstadieskolor svarar i högre grad att det inte är tillåtet att ta med sötsaker och att det efterlevs bra (49 procent) jämfört med kommunala skolor (13 procent). Detta är också betydligt vanligare på skolor med starka socioekonomiska förutsättningar där 29 procent anger att det inte tillåts och efterlevs bra, jämfört med 9 procent bland högstadieskolor med svaga socioekonomiska förutsättningar. På åtta av tio gymnasieskolor är det tillåtet för eleverna att ta med och äta/dricka söta drycker, godis, glass, snacks, bullar eller andra söta bakverk.

⁵³ En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet Regeringens proposition 2016/17:104

Får eleverna ta med och äta/dricka följande i skolan; läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk?

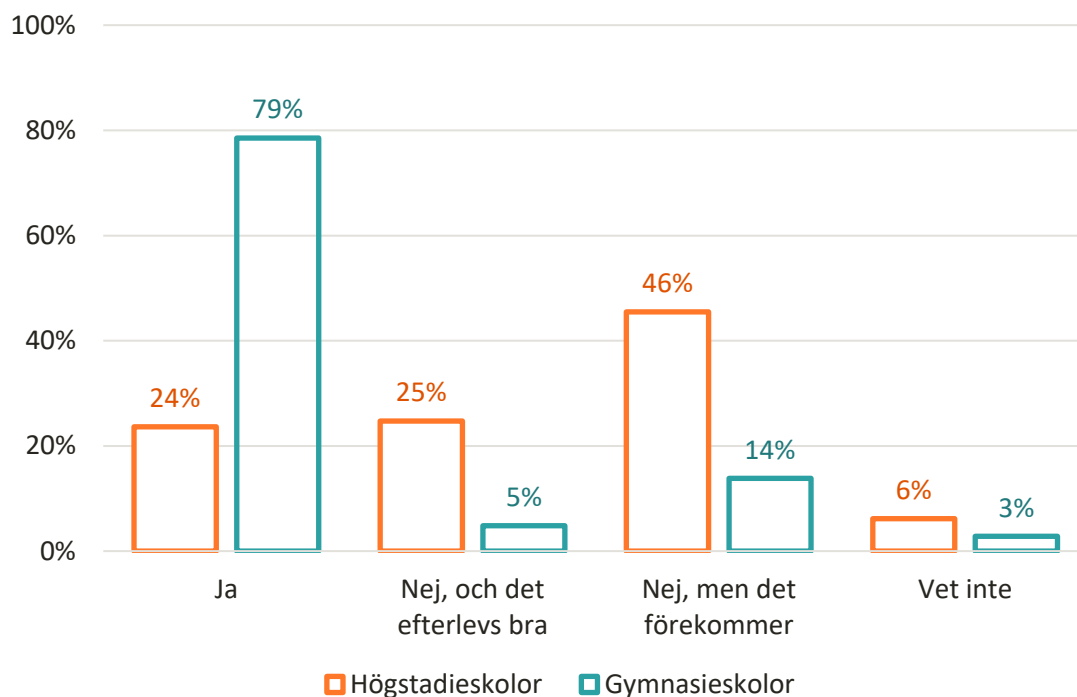

Fig. 15. Får eleverna ta med och äta/dricka följande i skolan; läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk? Bas: 258 högstadieskolor och 266 gymnasieskolor.

Får eleverna i årskurs 7-9 ta med och äta/dricka följande i skolan; läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk?

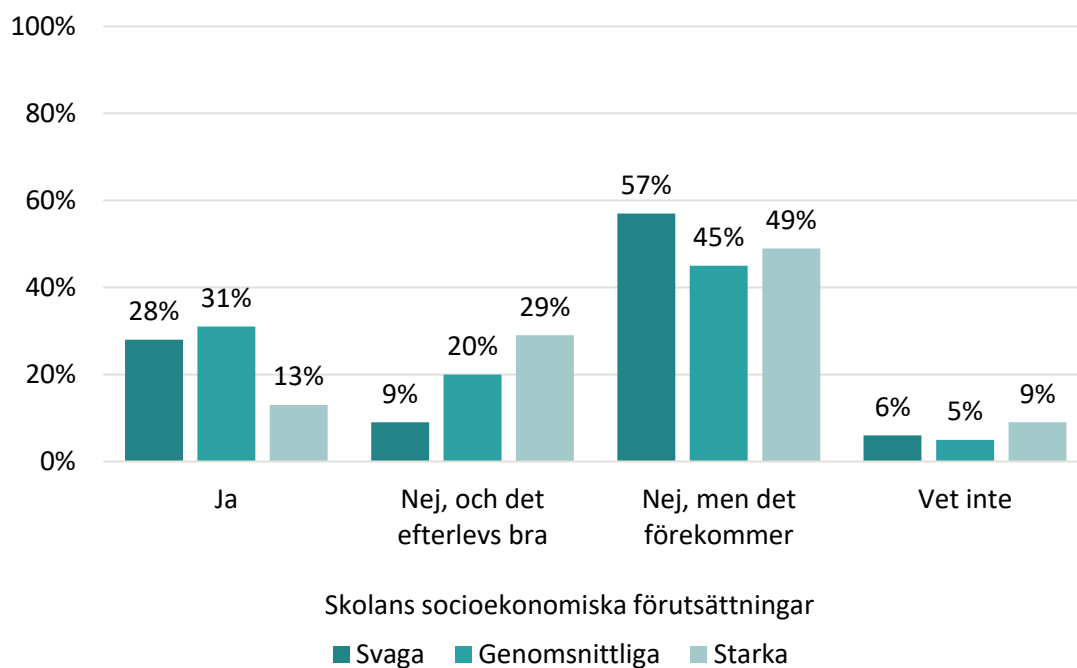

Fig. 16. Får eleverna i årskurs 7-9 ta med och äta/dricka följande i skolan; läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk? Uppdelat på skolans socioekonomiska förutsättningar. Bas: 258 högstadieskolor.

Livsmedelsförsäljning i skolans närområde

Med hjälp av geografisk positionering eller geokodning har antalet inköpsställen inom 500 meter från varje skola i urvalet analyserats. Knappt hälften (44 procent) av högstadieskolorna och 70 procent av gymnasieskolorna har två eller fler inköpsställen inom 500 meters avstånd. Bland högstadieskolor skiljer det sig inte mycket mellan olika kommuntyper eller huvudmän men för gymnasieskolorna är det vanligare med närhet till flera inköpsställen i *storstäder och storstadsnära kommuner* jämfört med *mindre städer/tätorter och landsbygd*. Detta är också mer förekommande bland fristående gymnasieskolor.

Skolor med inköpsställen inom 500 meter från skolan.

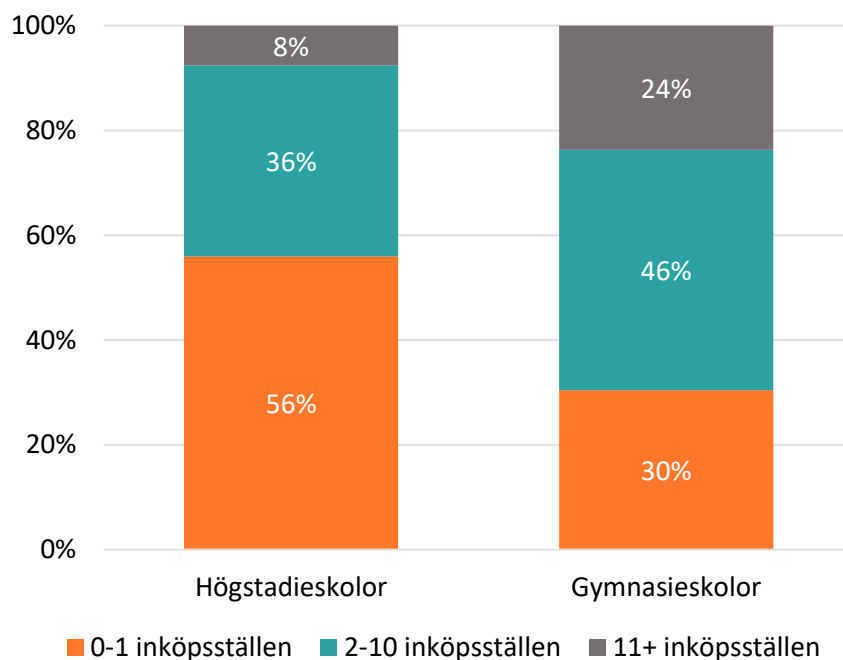

Fig. 17. Andel skolor med olika antal inköpsställen inom 500 meter från skolan. Bas: 258 högstadieskolor och 262 gymnasieskolor.

Restauranger, snabbmatsrestauranger och närbutiker är de inköpsställen som är vanligast inom 500 meters radie från både högstadie- och gymnasieskolor. 39 procent av högstadieskolorna och 53 procent av gymnasieskolorna har mindre än 500 meter till en snabbmatsrestaurang.

Andel skolor som har minst ett inköpsställe inom respektive kategori inom 500 meter från skolan.

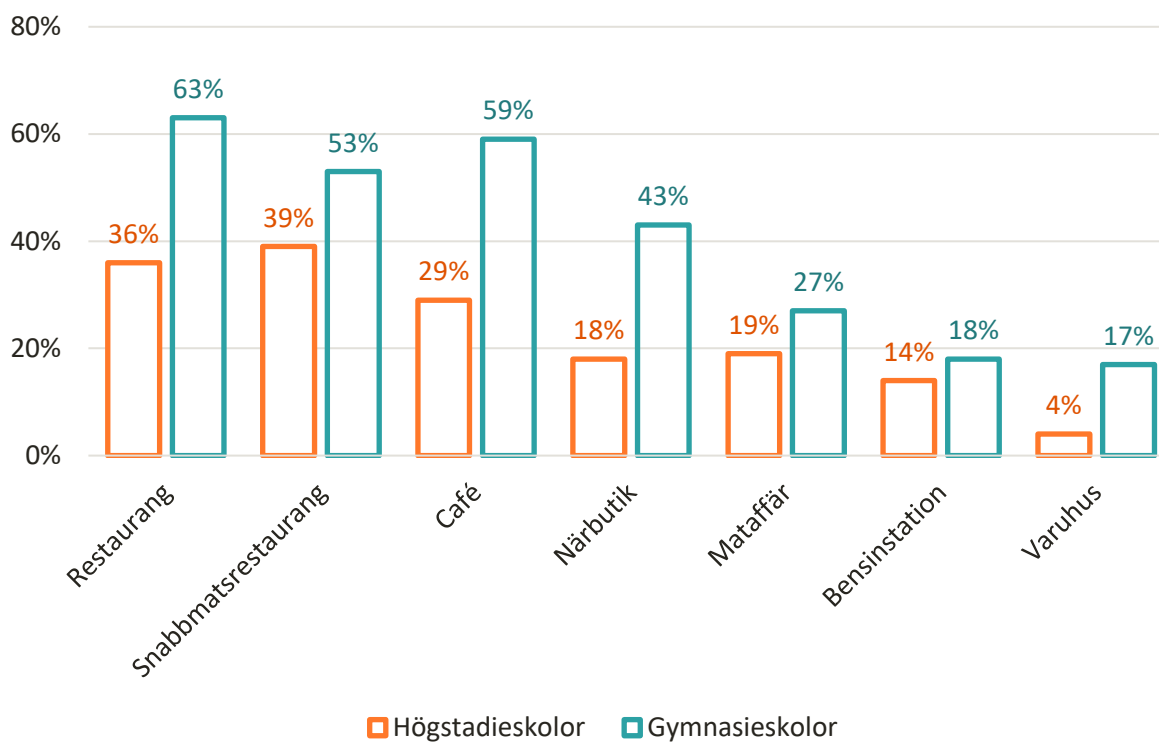

Fig. 18. Skolor som har minst ett inköpsställe inom respektive kategori inom 500 meter från skolan. Bas: 400 högstadieskolor och 400 gymnasieskolor.

I 70 procent av högstadieskolorna får eleverna lämna skolområdet under lunch eller rast. I merparten av skolorna där eleverna får lämna skolområdet händer det minst en gång i veckan att skolans elever köper mat i en närbutik/närhandel på rasterna. Det är vanligare att få lämna skolområdet och att eleverna köper mat i närområdet på rasterna på skolor med kommunala huvudmän. Inga tydliga skillnader kan utläsas med avseende på högstadieskolornas socioekonomiska förutsättningar.

I nästan alla gymnasieskolor, 98 procent, får eleverna lämna skolområdet under lunch eller rasttid. I de gymnasieskolor där eleverna får lämna skolområdet under lunch eller raster uppger skolorna att eleverna ibland köper mat från en matbutik/närhandel eller en snabbmatsrestaurang, korvkiosk, eller pizzeria.

Diskussion

Denna kartläggning bidrar med ny kunskap om svenska ungdomars matmiljöer med skolan i fokus. Resultaten bekräftar bilden av den välplanerade svenska skollunchen, men visar också på andra mindre studerade aspekter av svenska skolmåltider såsom skolfrukostar och kafeterior. Resultaten sätter även skolmåltiderna i ett större sammanhang när matutbudet i skolornas närområde kartlagts. Denna nya kunskap är viktig för fortsatt utformning av det svenska skolmatssystemet.

Svenska skolluncher – en tradition som står sig

Svenska ungdomar har goda förutsättningar att äta en näringsriktig skollunch på både högstadiet och gymnasiet. Kartläggningen visar att nio av tio skolor säkerställer skollunchens näringsmässiga kvalitet. De flesta har därmed ett systematiskt arbetssätt för att se till att skollagens krav på måltiderna efterlevs.

Det svenska skolmatssystemet som infördes på 1940-talet för att ge alla elever lika förutsättningar till lärande och hälsa är unikt. Möjligen har skollunchtraditionen och det senare lagkravet på näringsmässig kvalitet medfört att få svenska skolor har försäljning av snabbmat och varuautomater på skolan, vilket är vanligt i andra länder⁵⁴.

Trots att nuvarande lagkrav på måltiden inte omfattar gymnasieskolan har hela nio av tio gymnasieskolor en restaurang där måltider serveras kostnadsfritt. Även bland gymnasieskolorna gör nio av tio en bedömning av lunchens näringsmässiga kvalitet. Det är intressant att traditionen av att servera skolmåltider hittills stått sig så stark att den hittills inte har krävt en reglering för gymnasieskolan.

Även om skollunchens faktiska innehåll inte studerats närmare i denna kartläggning bekräftas skollunchens positiva och utjämnande effekt på matvanor och hälsa i den senaste kostundersökningen Riksmaten Ungdom^{55 56}. Där träder skollunchen fram som en måltid som ger mer näring än andra måltider under dygnet och ger ett lunchintag av grönsaker som inte skiljer sig mellan ungdomar i olika socioekonomiska grupper. Det visar att den svenska skolmåltiden än idag utgör ett viktigt verktyg för att främja hälsosamma och jämlika matvanor i befolkningen.

Ett ohälsosamt matutbud präglar ändå många ungas vardag

Samtidigt som skolluncherna visar goda resultat har drygt hälften av landets högstadieskolor en kafeteria och bland dessa är det en tredjedel som erbjuder sötsaker och snacks minst en gång i veckan, 23 procent gör det i stort sett dagligen. Endast en av tre högstadiekafeterior har beslutat om att inte

⁵⁴ Sildén KE. Impact of competitive foods in public schools on child nutrition: effects on adolescent obesity in the United States an integrative systematic literature review. *Glob Health Action*. 2018;11(1):1477492. doi: 10.1080/16549716.2018.1477492. PMID: 29893188; PMCID: PMC5998782.

^{55 56} LIVSMEDELSVERKET 2018b. Riksmaten ungdom 2016-17. Så äter ungdomar i Sverige. Del 2 Näringsintag och näringsstatus bland ungdomar i åk 5, åk 8 och åk 2 på gymnasiet. Rapport 23:2018.

⁵⁶ Eustachio Colombo, P., Patterson, E., Elinder, L., & Lindroos, A. (2020). The importance of school lunches to the overall dietary intake of children in Sweden: A nationally representative study. *Public Health Nutrition*, 23(10), 1705-1715. doi:10.1017/S1368980020000099

servera ohälsosamma alternativ alls. I gymnasieskolorna är både kafeterior och ohälsosamt utbud ännu vanligare. Sju av tio gymnasieskolor har en kafeteria och de flesta av dessa (78 procent) erbjuder dagligen sötsaker och snacks. Det är förvånande att skolan med sitt hälsofrämjande och kompensatoriska uppdrag kan erbjuda ohälsosam mat i en kafeteria när skolmåltiderna enligt skollagen ska vara näringsriktiga. Då vi saknar data på svenska skolkafeterior bakåt i tiden är det svårt att veta om det har skett en förändring över tid. Det finns oavsett ett stort behov och en möjlighet att förbättra utbudet av mat på svenska skolor utöver skollunchen.

Många svenska ungdomar har även tillgång till mat i nära anslutning till skolan. En av fyra högstadieskolor och varannan gymnasieskola har mindre än 500 meter till en snabbmatsrestaurang. Eftersom de flesta elever får lämna skolområdet under skoldagen innebär det att skollunchen på många ställen konkurrerar med snabbmat.

Det finns exempel på länder och städer i världen där snabbmatskedjor inte får etablera sig i närheten av skolor.^{57 58} Samtidigt är sambandet mellan närhet till snabbmatsrestaurang och ett ohälsosamt matintag komplext och påverkas sannolikt även av kultur och livsstil i bostadsområdet⁵⁹. Ett avståndskriterium kan anses begränsa den fria konkurrensen på ett negativt sätt. Det kan också i praktiken framstå som orimligt att sätta kriterier för avstånd till snabbmatsrestauranger i storstäder där mängder av både skolor och restauranger ligger nära varandra i stadskärnan. Men oavsett utmaningar finns i kommunernas samhällsplanering goda möjligheter att skapa en mer genomtänkt matmiljö som ger bättre förutsättningar för en hälsosam konsumtion och jämlik hälsa⁶⁰. En möjlighet som behöver utredas närmare och testas i praktiken i ett svenskt perspektiv.

Varuautomater pekats internationellt ut som bidragande till ett ohälsosamt intag av mat hos skolbarn⁶¹ ⁶². Kartläggningen visar entydigt att varuautomater inte förekommer på svenska högstadieskolor och endast i liten utsträckning på gymnasieskolor. Detta trots att förbud eller regler för vad som får erbjudas i en sådan saknas i Sverige. Möjligtvis har den långa traditionen av att servera skollunch minimerat behovet av att sälja livsmedel på skolan och inte öppnat upp för etableringen av varuautomater. Internationellt är varuautomater vanligt förekommande och en europeisk kartläggning från 2014 visade att flera länder i EU har reglering eller rekommendationer för utbudet i sådana automater och vissa länder har helt förbjudit dem⁶³. Det är viktigt att svensk lagstiftning och riktlinjer följer utvecklingen av varuautomater i svenska skolor.

Utbudet av mat idag ställer höga krav på konsumenten att göra medvetna val. Samtidigt som samhället behöver se till att det blir enklare att välja hållbart i vardagen behöver barn och unga rustas med kunskap, förståelse och kompetens kring matens betydelse för människan och planeten. Enligt läroplanen ska skolan ansvara för att ”varje elev efter genomgången grundskola har fått kunskaper om

⁵⁷ [Eat Right School : Eat Right School \(eatrightindia.gov.in\)](http://EatRightSchool.org)

⁵⁸ [78 Greater London Authority. London Plan topic paper: Hot food takeaways 2018.](#)

⁵⁹ Kuyama, K., Li, X., Abe, T. *et al.* Fast food outlets, physical activity facilities, and obesity among adults: a nationwide longitudinal study from Sweden. *Int J Obes* 44, 1703–1711 (2020).

⁶⁰ Folkhälsomyndigheten 2021. Faktablad om Matmiljöns betydelse för vår hälsa. Artikel 21030

⁶¹ Kirsten E. Sildén (2018) Impact of competitive foods in public schools on child nutrition: effects on adolescent obesity in the United States an integrative systematic literature review, *Global Health Action*, 11:1, DOI: 10.1080/16549716.2018.1477492

⁶² Capacci, Mazzocchi, Bhavani Shankar (2017) Breaking Habits: The Effect of the French Vending Machine Ban on School Snacking and Sugar Intakes. *Journal of policy analysis and management*. Volume37, Issue1 22032.

⁶³ Storcksdieck *et al* (2014) Mapping of National School Food Policies across the EU28 plus Norway and Switzerland. European Commission Joint Research Centre

förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling”.⁶⁴ Här finns stora möjligheter att bygga ut undervisningen inom mat, hälsa och miljö i den svenska skolan. Skolmåltiden kan också bidra genom att utgöra ett dagligt lärtillfälle. För att detta ska få genomslag krävs dock förtydliganden i läroplan och timplan. Hem- och konsumentkunskap utgör idag skolans minsta ämne sett till antalet undervisningstimmar.

Skollagens krav på måltiderna når inte bortom lunchen

Trots att skollagens krav på kostnadsfria och näringsriktiga skolmåltider inte uttryckligen begränsas till skolluncher tolkas den tydligt så av skolorna. Frukost och mellanmål serveras på omkring 20 procent av högstadieskolorna och skolkafeterior finns på drygt hälften. Var tredje högstadieskola som erbjuder frukost tar betalt för den och nästan hälften av de som erbjuder mellanmål gör det mot en kostnad. Dessa måltider är också i betydligt mindre utsträckning näringsmässigt bedömda jämfört med skollunchen. Ur ett jämlikhetsperspektiv kan det finnas anledning att erbjuda fler kostnadsfria måltider utöver lunch på skolor med elever från mer resurssvaga familjer. En annan grund för att servera hållbara frukostar och mellanmål på skolan kan vara att väga upp det ohälsosamma utbud som finns i skolans närmiljö.

Kartläggningen visar att det serveras ohälsosam mat i svenska skolkafeterior idag och att andra måltider som exempelvis frukost och mellanmål inte bedöms gällande näringsriktighet.

Gymnasieskolorna har inte som grundskolor ett lagstadgat krav på näringsriktiga måltider och det kan vara en av orsakerna till den än mer utbredda försäljningen av ohälsosamma livsmedel i deras kafeterior. Det är rimligt att anta att ett skärpt lagkrav på gymnasieskolans måltider skulle förbättra utbudet i deras kafeterior. Det är vanligare att fristående gymnasieskolor saknar en skolrestaurang. Då kostnaderna för skolmåltider är betydande och utgör cirka sex procent av totalkostnaderna i grundskolan och fem procent i gymnasieskolan⁶⁵ kan de lätt utgöra ett besparingsområde. Ett skärpt lagkrav skulle också säkerställa att gymnasieskolorna fortsätter erbjuda skollunch.

Med tanke på skollagens formuleringar och på regeringens ambition att de offentliga måltiderna ska främja en hållbar konsumtion⁶⁶ finns det ett stort behov av att tydliggöra om a) frukostar, mellanmål och kafeteriautbud på skolor faller inom ramen för skollagens krav på näringsriktiga och kostnadsfria måltider och om b) även gymnasieskolans måltider ska omfattas av skollagens krav. Det är dock viktigt att säkerställa att sådana krav inte leder till att skolor slutar servera extra måltider till de elever som behöver. Livsmedelsverket har utifrån resultaten i denna kartläggning inlett en dialog med Skolverket och Skolinspektionen kring dessa frågor.

Maten och måltiderna har svag koppling till utbildningen

Få skolor erbjuder eleverna möjlighet att påverka måltiderna. Detta trots att maten ofta är något som engagerar unga och att skolan har ett demokratiskt uppdrag⁶⁷. I denna kartläggning anger endast en av

⁶⁴ Skolverket (2011a) Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr 11). Stockholm: Skolverket.

⁶⁵ Skolverket statistik

⁶⁶ Livsmedelsstrategin

⁶⁷ (4§ skollag, 2008:10)

fyra högstadieskolor att eleverna kan föra direkt dialog med personalen i köket och ännu färre av gymnasieskolorna. Endast cirka fem procent av högstadie- och gymnasieskolorna anger att eleverna involveras i måltidsarbetet genom utvärderingar och enkäter. Här missar skolan en värdefull chans att bygga ett engagemang för hållbar livsmedelskonsumtion och går dessutom miste om smarta idéer för att förbättra måltiderna utifrån ett elevperspektiv.

I denna kartläggning har vi undersökt i vilken utsträckning eleverna har kontakt med primär matproduktion, något som lyfts i den nationella livsmedelsstrategin⁶⁸. Endast 13 procent av högstadieskolorna och ännu färre gymnasieskolor uppger att de har kontakt med primär matproduktion såsom odlare eller djuruppfödare för studiebesök eller egen livsmedelsproduktion på skolan. Andelen är som förväntat högre i mindre städer och på landsbygden. Det borde dock inte behöva vara en skillnad mellan stad och landsbygd då det finns stadsnära bönder och dessutom digitala pedagogiska verktyg för att få kontakt med lantbrukare. Denna kartläggning har endast undersökt högstadie- och gymnasieskolor och det är möjligt att denna typ av kontakter är vanligare i skolans tidigare stadier. Det är dock tydligt att Livsmedelsstrategins ambitioner inte når alla svenska högstadie- och gymnasieelever.

Vegetariskt varje dag på mer än varannan skola

Intresset för vegetarisk mat ökar i samhället.⁶⁹ I denna kartläggning anger endast lite drygt hälften av högstadieskolorna att de erbjuder vegetariskt till alla varje dag trots att det rekommenderats i nationella skolmåltidsriktlinjer sedan 2007. Det är vanligare med ett vegetariskt alternativ på gymnasieskolor och nämns på vissa skolor vara ett resultat av elevpåverkan. Rött kött och chark serveras dagligen på en mindre andel skolor, vilket riskerar att leda till ett ohälsosamt högt intag hos enskilda elever och dessutom orsaka en stor klimatpåverkan från skolluncherna.

Ett veganskt alternativ till alla är inte alls lika vanligt förekommande men finns på var femte högstadieskola och var tredje gymnasieskola. Livsmedelsverket avrådde från veganmat till barn och unga i riktlinjerna för skolmåltider från 2007, men angav samtidigt att det var viktigt att skolan erbjöd så väl sammansatt mat som möjligt för de barn som valde att äta veganmat. Avrådan togs bort i råden 2013, men samtidigt uppmanades till försiktighet och noggrann planering av veganrätter. I de nuvarande riktlinjerna har stöd för planering av vegansk och vegetarisk mat byggts ut, även om det inte är uttryckt som en rekommendation att alltid erbjuda vegansk mat⁷⁰. Veganmat betraktas ofta som specialkost som erbjuds till elever som begär detta. Skolans skyldighet att tillmötesgå önskemål om veganmat är inte lika tydliga som för mat vid allergi eller sjukdom⁷¹.

Resultaten från denna undersökning visar på en lite lägre andel skolor där lakto-ovo-vegetariskt alternativ finns tillgängligt för alla varje dag jämfört med en undersökning som Djurens rätt gjorde 2020⁷²: I den angav 82 procent av grundskolorna och 88 procent av gymnasieskolorna att vegetarisk

⁶⁸ En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet Regeringens proposition 2016/17:104

⁶⁹ Vegobarometern Kantar Sifo, på uppdrag av Axfood.

⁷⁰ Livsmedelsverket 2021. Nationella riktlinjer för måltider i skolan.

⁷¹ Quetel, A. (2019). Specialkost i förskola och skola – vi levererar både svar och luckor [blogginlägg 16 januari]. Hämtad från <http://maltidsbloggen.se/2019/01/specialkost-i-forskolaoch-skola/>

⁷² [Vegetariskt numera standard – men inte i förskolorna | Djurens Rätt \(djurensratt.se\)](http://djurensratt.se)

(lakto-ovo) rätt finns tillgänglig för alla varje dag. Samma kartläggning visade att 50 procent av kommunerna erbjöd vegansk mat till elever som önskade få det. Anledningar till att inte erbjuda vegansk mat avgavs vara brist på resurser, kunskap och efterfrågan från eleverna.

Det vegetariska och veganska är i denna kartläggning mer utbrett på skolor i storstadsregioner än på landsbygd och i mindre orter. Detta stämmer väl överens med andra undersökningar, till exempel en sammanställning av svaren i Coop/Demoskops Matometer från 2019⁷³ som visar att flest vegetariska måltider äts i storstadsregionerna, av kvinnor i åldern 25-34 och högtbildade personer.

Skolans kompensatoriska roll

En nationell matvaneundersökning visar att matvanorna är sämre bland ungdomar som har föräldrar med kortare utbildning – de äter mindre grönsaker och fisk, och dricker mer läsk⁷⁴. I vilken utsträckning tar skolan ett kompensatoriskt ansvar för elevernas matvanor i områden där föräldrarna har kortare utbildning? Till viss del visar denna kartläggning tecken på sådana insatser.

Skolor med svaga socioekonomiska förutsättningar, där föräldrarna har kortare utbildning, erbjuder oftare frukost och serverar mer vegetariskt. Däremot är det färre av dessa skolor som sätter regler kring att inte ta med sötsaker till skolan. Det är också mindre vanligt att skolor med svaga socioekonomiska förutsättningar uppmuntrar eleverna att äta mer frukt och grönt och ta med frukt hemifrån. Det kan bero på hänsyn till att vissa familjer inte har ekonomisk möjlighet att skicka med frukt och ett större fokus på den avgiftsfria skolan⁷⁵. Men det faktum att skolor med starka socioekonomiska förutsättningar oftare uppmuntrar eleverna att ta med frukt riskerar att öka de socioekonomiska skillnaderna och kan på så sätt motverka skolans kompensatoriska arbete. Här finns anledning att se över hur skolledare och beslutsfattare får ökad medvetenhet om hur skolmåltider kan utformas kompensatoriskt och användas i ett bredare syfte.

Mindre än en av tio ungdomar får i sig den rekommenderade mängden 500 gram frukt och grönsaker per dag⁷⁶. Kartläggningen visar att färre än 15 procent av högstadie- och gymnasieskolorna erbjuder frukt och grönsaker utöver skollunchen. En möjlig insats för att öka frukt och grönsaksintaget under skoldagen, på lika villkor för alla elever, skulle kunna vara att skolan erbjöd kostnadsfri frukt under skoldagen förutom vid skollunchen. EU:s skolfruktstöd har funnits sedan 2008 och erbjuder ekonomisk ersättning till skolor som delar ut och undervisar kring grönsaker och frukt under skoltid. Sverige är i dag den enda medlemsstaten inom EU som inte deltar i skolfruktstödet.^{77 78}

⁷³ Hösten är högsäsong för vegetariskt | Coop Matometern

⁷⁴ LIVSMEDELSVERKET 2018a. Riksmaten ungdom 2016-17. Så äter ungdomar i Sverige. Del 1 Livsmedelskonsumtion bland ungdomar i åk 5, åk 8 och åk 2 på gymnasiet. Rapport 14:2018.

⁷⁵ Fruktstund i skolan – vad gäller? | SVT Nyheter

⁷⁶ LIVSMEDELSVERKET 2018a. Riksmaten ungdom 2016-17. Så äter ungdomar i Sverige. Del 1 Livsmedelskonsumtion bland ungdomar i åk 5, åk 8 och åk 2 på gymnasiet. Rapport 14:2018.

⁷⁷ Strategy For The Implementation Of The School Scheme In Sweden From The 2017/2018 To The 2022/2023 School Year.

⁷⁸ Commission Implementing Decision (EU) 2020/467 of 25 March 2020 fixing the definitive allocation of Union aid to Member States for school fruit and vegetables and for school milk for the period from 1 August 2020 to 31 July 2021 and amending Implementing Decision C(2019) 2249 final (notified under document C(2020) 1795).

Variationer mellan olika huvudmän och geografiskt läge

Fristående högstadieskolor tycks i denna kartläggning ta en mer aktiv roll för att främja goda matvanor. De erbjuder oftare frukt utan kostnad, uppmuntrar elever att ta med frukt, låter inte eleverna lämna skolområdet, har oftare obligatorisk närvaro under skollunchen och erbjuder i större utsträckning lättillgängligt dricksvatten. Det vore intressant att göra en fördjupad analys kring orsakerna till detta. En tänkbar anledning skulle kunna vara att ett hälsosamt matutbud uppfattas som en konkurrensfördel. Å andra sidan har friskolor i lägre utsträckning ett eget tillagningskök och ingen skillnad syns i utbudet i skolkafeterior på skolor med olika huvudmän. En annan anledning skulle kunna vara påtryckning från vårdnadshavare, med tanke på att de ofta är mer resursstarka och har längre utbildning på fristående skolor⁷⁹. Samma aktiva roll syns dock inte på fristående gymnasieskolor. En tredje anledning skulle kunna vara bättre möjligheter för skolledning och skolrestaurang att samarbeta på friskolor. Svenska skolledare upplever ofta ett stort avstånd till måltidsenheten på kommunen och att det är svårt att hitta sätt att samarbeta utifrån den organisatoriska uppdelningen⁸⁰. Kanske underlättas samarbetet om rektorn även ansvarar för skolrestaurangens personal?

Det finns tecken på en större följsamhet till Livsmedelsverkets nationella riktlinjer i *Storstäder och storstadsnära kommuner* än i *Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner* i denna kartläggning. Det kan bero på att större kommuner har större måltidsorganisationer med större resurser för utvecklingsarbete. En utvärdering av Livsmedelsverkets arbete med offentliga måltider 2020⁸¹ konstaterade att de aktiviteter som genomförs inom ramen för Nationellt kompetenscentrum för måltider i vård skola och omsorg vid Livsmedelsverket har haft ett visst fokus på Stockholm, vilket kan göra aktiviteterna otillgängliga för många aktörer. Även denna kartläggning visar på vikten att hitta nya arbetssätt för att nå ut med kunskap kring offentliga måltider till hela landet. Eftersom skolmåltidsfrågor påverkas av flera olika aktörer och förvaltningar i kommunen är det viktigt att kunskapen når kommunens beslutsfattare och resulterar i en mer samordnad styrning.

⁷⁹ Holmlund, Sjögren och Öckert (2019) Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan. Bilaga 7 till Långtidsutredningen 2019. SOU 2019:40

⁸⁰ Olsson C, Waling M. School meals do not have a given place in Swedish school's quality management. *Health Education Journal*. 2016;75(8):961-971. doi:10.1177/0017896916644000

⁸¹ Statskontoret 2020. Utvärdering av statens stöd till utvecklingen av offentliga måltider. 2020:6

Slutsatser

Svenska ungdomar har goda förutsättningar att äta en bra lunch i högstadiet och gymnasiet men ofta konkurrerar skolmåltiden med närliggande snabbmatsrestauranger. Det finns stort utrymme för förbättringar i skolornas kafeteriautbud och få skolor erbjuder frukt och grönsaker utöver skollunchen. Till viss del syns ett kompensatoriskt arbete med mat och måltider. Flera högstadie- och gymnasieskolor erbjuder på eget initiativ skolfrukost och till viss del även mellanmål. De utgör sannolikt ett värdefullt inslag för elever med sämre förutsättningar att äta bra mat hemma. Med utgångspunkt i kartläggningens resultat ser Livsmedelsverket behov av följande:

- Utred och tydliggör om och på vilket sätt kravet på näringsriktiga och kostnadsfria skolmåltider omfattar frukost, mellanmål och kafeterior i svenska skolor.
- Öka skolledares och beslutsfattares medvetenhet om hur skolmåltider kan användas för bättre skolresultat, en jämlik folkhälsa och med större elevdelaktighet.
- Stärk skolans undervisning inom mat, miljö och hälsa och tydliggör kopplingen till primärproduktion och skolmåltid.
- Ompröva beslutet att inte delta i EU:s skolfruktsprogram.
- Utred och testa metoder för att skapa hållbara matmiljöer för barn och unga i samhällsplaneringen.

Livsmedelsverket

Utbudet av mat i skolmiljön 2020

Februari 2021

Innehållsförteckning

Resultat för högstadieskolor	3
Frukost	3
Lunch	5
Vegetariska måltider	6
Veganska måltider	7
Rött kött/charkprodukter	8
Mellanmål	10
Tillgång till kranvatten	12
Kafeteria	13
Varuautomat	21
Närvaro under skollunchen	22
Mat från andra inköpsställen	24
Uppmuntran att äta frukt och grönt	27
Kontakt med primär matproduktion	28
Skolkök	30
Möjlighet att påverka skolans måltider	31
Resultat för gymnasieskolor	35
Frukost	35
Lunch	37
Vegetariska måltider	40
Veganska måltider	41
Rött kött/charkprodukter	42
Mellanmål	43
Tillgång till kranvatten	45
Kafeteria	46
Varuautomat	56
Närvaro under skollunchen	58
Mat från andra inköpsställen	59
Uppmuntran att äta frukt och grönt	61

Kontakt med primär matproduktion	63
Skolkök	64
Möjlighet att påverka skolans måltider	66
Utbud av livsmedel i skolornas närområde	70
Högstadieskolor	70
Gymnasieskolor	73
Förekomst av utbudsställen i närheten av skolorna	76
Fakta om undersökningen	77
Bakgrund	77
Metod	77
Fakta om respondenterna	87

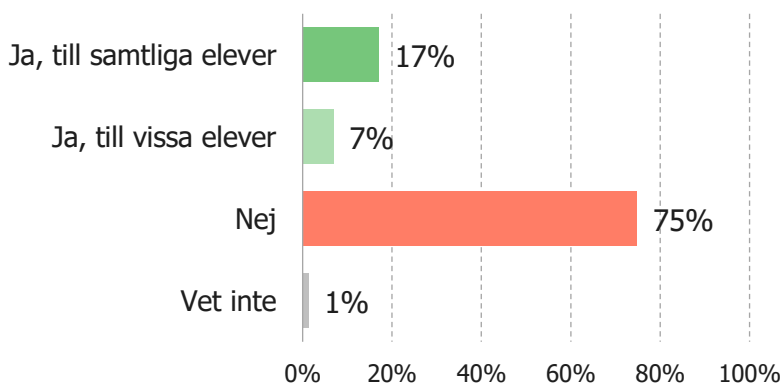
Resultat för högstadieskolor

Totalt har 258 högstadieskolor besvarat undersökningen.

Frukost

Totalt sett erbjuder nära en av fyra högstadieskolor frukost till eleverna. Högstadieskolor i kommungrupp C erbjuder i lägre utsträckning än övriga frukost till alla elever.

Erbjuder skolan vanligtvis (3-5 dagar i veckan) frukost till elever i årskurs 7-9?

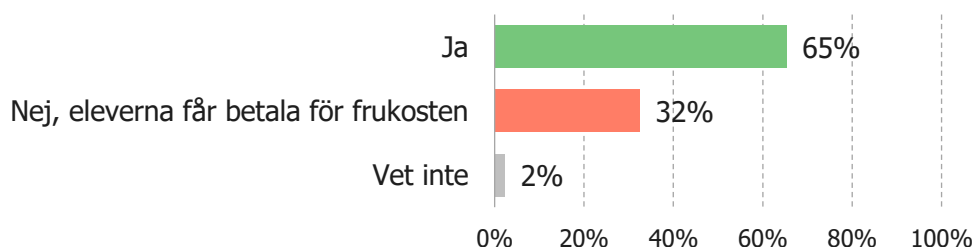
Bas: Samtliga 258 skolor.

Erbjuder skolan vanligtvis (3-5 dagar i veckan) frukost till elever i årskurs 7-9?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbudsställen	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	131	127	95	81	80	258
Ja, till samtliga elever	21%	15%	20%	14%	17%	17%
Ja, till vissa elever	3%	9%	10%	5%	5%	7%
Nej	75%	75%	68%	79%	78%	75%
Vet inte	1%	2%	2%	2%	0%	1%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Erbjuder skolan vanligtvis (3-5 dagar i veckan) frukost till elever i årskurs 7-9?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	102	97	59	258
Ja, till samtliga elever	23%	18%	7%	17%
Ja, till vissa elever	4%	7%	11%	7%
Nej	71%	73%	82%	75%
Vet inte	1%	2%	0%	1%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Merparten av högstadieskolorna som erbjuder frukost till eleverna tar inte betalt för den. Det är vanligare att högstadieskolor i kommungrupp A har gratis frukost medan högstadieskolor i kommungrupp B tar betalt för frukosten.

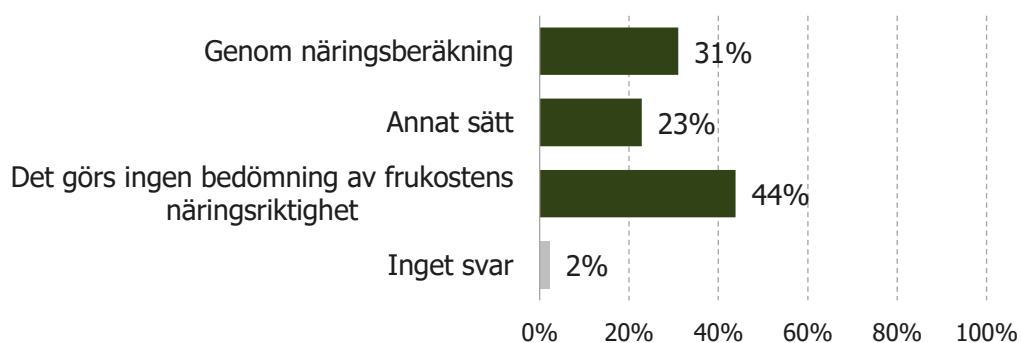
Är frukosten kostnadsfri?

Bas: De 62 skolor som erbjuder frukost.

Högstadieskolor som erbjuder frukost och som har enskilda huvudmän säkerställer i högre grad än de med kommunala huvudmän att frukosten är näringsriktig genom näringsberäkning. De högstadieskolor som inte har några utbudsställen nära gör i högst utsträckning en bedömning av näringsriktigheten på annat sätt. För de högstadieskolor som ligger nära ett stort antal utbudsställen är det en högre andel som inte gör någon bedömning av näringsriktigheten alls jämfört med de som inte har några utbudsställen nära. I högstadieskolor i kommungrupp B är det vanligare att det inte görs någon bedömning av frukostens näringsriktighet jämfört med högstadieskolor i kommungrupp A.

Hur säkerställer skolan/huvudmannen att frukosten är näringsriktig?

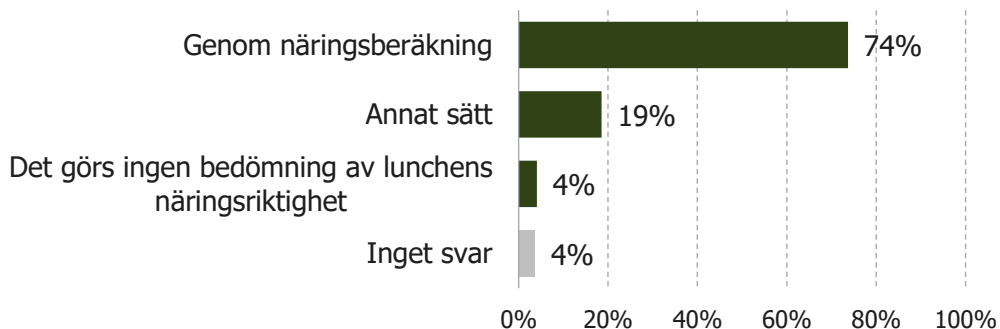

Bas: De 62 skolor som erbjuder frukost.

Lunch

Flertalet högstadieskolor/huvudmän säkerställer att lunchen är näringsriktig genom näringsberäkning. De högstadieskolor som har ett stort antal utbudsställen i närheten uppger i högre utsträckning att de inte kan inte besvara frågan jämfört med de som inte har några utbudsställen nära.

Hur säkerställer skolan/huvudmannen att lunchen är näringsriktig?

Bas: Samtliga 258 skolor.

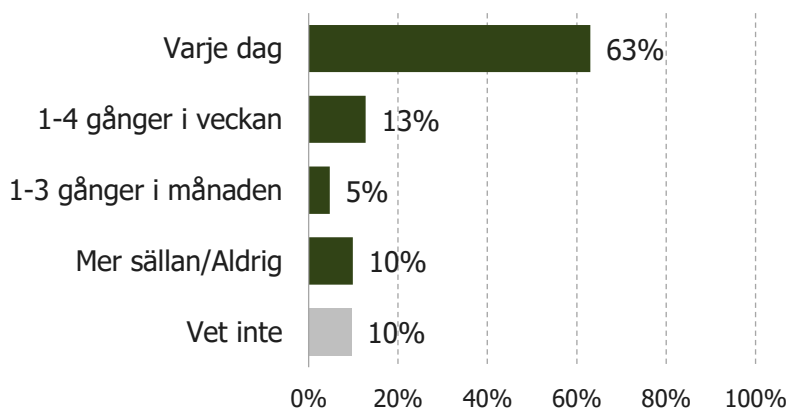
Hur säkerställer skolan/huvudmannen att lunchen är näringsriktig?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbudsställen	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	131	127	95	81	80	258
Genom näringsberäkning	68%	76%	76%	73%	72%	74%
Annat sätt	23%	17%	17%	21%	19%	19%
Det görs ingen bedömning av lunchens näringsriktighet	6%	3%	6%	4%	2%	4%
Inget svar	3%	4%	1%	2%	8%	4%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Hur säkerställer skolan/huvudmannen att lunchen är näringsriktig?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	102	97	59	258
Genom näringsberäkning	71%	78%	71%	74%
Annat sätt	23%	12%	22%	19%
Det görs ingen bedömning av lunchens näringsriktighet	4%	5%	2%	4%
Inget svar	2%	4%	5%	4%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Vegetariska måltider

Merparten av högstadieskolorna erbjuder lakto-ovo-vegetariska måltider till samtliga elever varje dag eller åtminstone någon gång per vecka. Högstadieskolor med kommunala huvudmän erbjuder i högre grad än övriga vegetariska måltider varje dag. Kommunala högstadieskolor har även en högre andel vet ej-svar. För högstadieskolor med enskilda huvudmän är det vanligare att vegetarisk mat erbjuds mer sällan än varje dag. Högstadieskolor i kommungrupp A erbjuder i högre grad än kommungrupp C vegetarisk lunch 1-3 gånger i månaden.

Hur ofta erbjuds samtliga elever, dvs utan att föränmäla, lakto-ovo-vegetariska måltider till lunch? (Det vill säga vegetarisk mat som även innehåller mjölkprodukter och ägg)

Bas: Samtliga 258 skolor.

Hur ofta erbjuds samtliga elever, dvs utan att föränmäla, lakto-ovo-vegetariska måltider till lunch?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbuds-ställen	Litet antal utbuds-ställen	Stort antal utbuds-ställen	Totalt
Antal respondenter	131	127	95	81	80	258
Varje dag	48%	70%	65%	61%	62%	63%
1-4 gånger i veckan	20%	9%	12%	14%	13%	13%
1-3 gånger i månaden	11%	2%	5%	5%	3%	5%
Mer sällan/Aldrig	19%	6%	10%	9%	10%	10%
Vet inte	2%	13%	7%	10%	12%	10%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

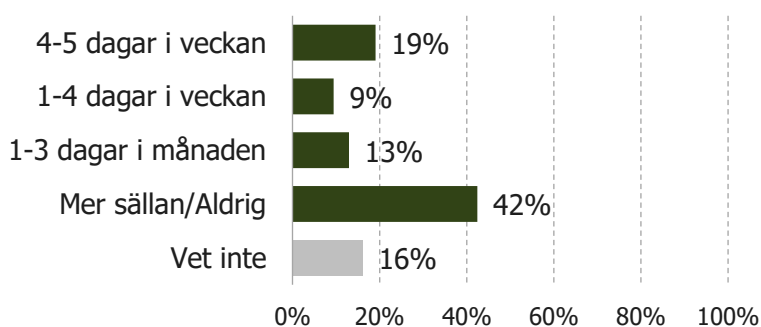
Hur ofta erbjuds samtliga elever, dvs utan att föränmäla, lakto-ovo-vegetariska måltider till lunch?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	102	97	59	258
Varje dag	65%	65%	56%	63%
1-4 gånger i veckan	10%	15%	13%	13%
1-3 gånger i månaden	9%	3%	2%	5%
Mer sällan/Aldrig	8%	10%	13%	10%
Vet inte	8%	7%	16%	10%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Veganska måltider

Nära tre av tio högstadieskolor erbjuder veganska måltider till lunch till samtliga elever minst en gång i veckan. Högstadieskolor som har en kommunal huvudman har i högre grad än andra svarat att de inte vet hur ofta det serveras. I kommungrupp A är det vanligare att veganska måltider serveras 1-3 gånger i månaden jämfört med i kommungrupp C.

Högst andel som svarar att veganska måltider serveras 1-4 dagar i veckan finns bland högstadieskolor som inte har några utbudsställen nära. Andelen högstadieskolor som serverar vegansk mat mer sällan eller aldrig är högst i högstadieskolor som har ett litet antal utbudsställen i närheten medan andelen som inte vet är högst bland skolor som har ett stort antal utbudsställen nära.

Hur ofta erbjuds samtliga elever, dvs utan att föränmäla, veganska måltider till lunch? (Det vill säga maträtter som enbart består av vegetabilier)

Bas: Samtliga 258 skolor.

1

¹ Notera att de två översta svarsalternativen överlappar varandra i frågan gällande veganska måltider. Detta beror på ett misstag vid enkätprogrammeringen.

Hur ofta erbjuds samtliga elever, dvs utan att föränmäla, veganska måltider till lunch? (Det vill säga maträtter som enbart består av vegetabilier)	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbudsställen	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	131	127	95	81	80	258
4-5 dagar i veckan	16%	20%	20%	18%	20%	19%
1-4 dagar i veckan	15%	7%	13%	5%	9%	9%
1-3 dagar i månaden	14%	13%	13%	14%	12%	13%
Mer sällan/Aldrig	49%	39%	42%	50%	35%	42%
Vet inte	7%	20%	11%	14%	24%	16%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

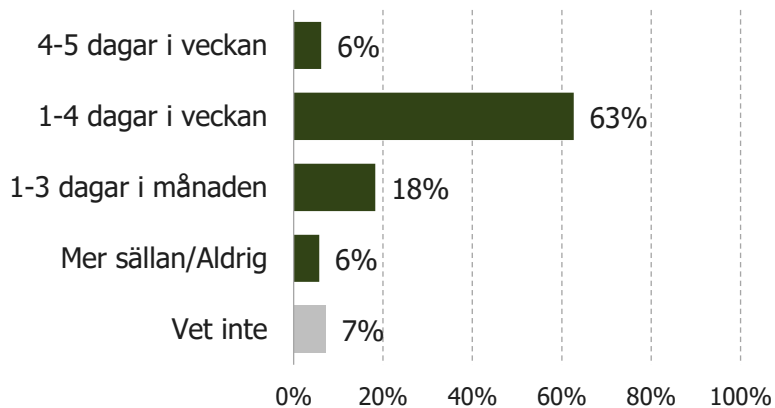
Hur ofta erbjuds samtliga elever, dvs utan att föränmäla, veganska måltider till lunch? (Det vill säga maträtter som enbart består av vegetabilier)	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	102	97	59	258
4-5 dagar i veckan	20%	14%	25%	19%
1-4 dagar i veckan	11%	7%	10%	9%
1-3 dagar i månaden	18%	12%	6%	13%
Mer sällan/Aldrig	40%	47%	39%	42%
Vet inte	10%	20%	19%	16%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Rött kött/charkprodukter

I nära sju av tio högstadieskolor serveras rött kött och/eller charkprodukter minst en gång i veckan. Högstadieskolor med kommunala huvudmän svarar i högre grad än de med enskilda huvudmän att de inte vet hur ofta rött kött/charkprodukter serveras. I högstadieskolor som inte har några utbudsställen i närheten är det en högre andel som serverar rött kött 1-3 dagar i månaden jämfört med högstadieskolor som har ett stort antal utbudsställen nära. Andelen som inte vet hur ofta det serveras är högst i högstadieskolor med ett litet antal utbudsställen i närheten.

Högstadieskolor i kommungrupp A uppger i högre utsträckning att rött kött och/eller charkprodukter serveras till lunch 1-3 dagar i månaden jämfört med högstadieskolor i kommungrupp C. I kommungrupp C är det i stället vanligare att rött kött serveras 1-4 dagar i veckan.

**Hur ofta serveras måltider med rött kött och/eller charkprodukter till lunch?
(Med rött kött menas kött från nöt, gris, lamm, ren och vilt. Med charkprodukter menas kött som har röckts, behandlats med nitrit eller konserverats på annat sätt. Exempel är korv, bacon, kassler, rökt skinka, salami, leverpastej och blodpudding.)**

Bas: Samtliga 258 skolor.

2

Hur ofta serveras måltider med rött kött och/eller charkprodukter till lunch?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbuds-ställen	Litet antal utbuds-ställen	Stort antal utbuds-ställen	Totalt
Antal respondenter	131	127	95	81	80	258
4-5 dagar i veckan	8%	6%	7%	9%	2%	6%
1-4 dagar i veckan	69%	60%	57%	61%	71%	63%
1-3 dagar i månaden	15%	20%	27%	15%	12%	18%
Mer sällan/Aldrig	6%	6%	6%	2%	8%	6%
Vet inte	2%	9%	3%	12%	7%	7%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Hur ofta serveras måltider med rött kött och/eller charkprodukter till lunch?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	102	97	59	258
4-5 dagar i veckan	5%	7%	7%	6%
1-4 dagar i veckan	54%	66%	70%	63%
1-3 dagar i månaden	26%	17%	8%	18%
Mer sällan/Aldrig	8%	3%	5%	6%
Vet inte	7%	6%	9%	7%
Totalt	100%	100%	100%	100%

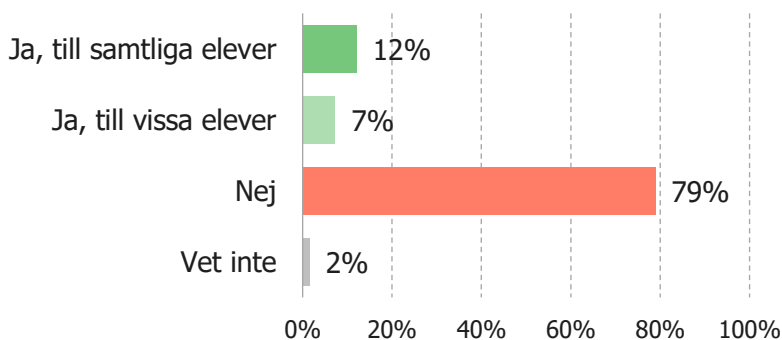
² Notera att de två översta svarsalternativen överlappar varandra i frågan gällande rött kött. Detta beror på ett misstag vid enkätprogrammeringen.

Mellanmål

De flesta högstadieskolor erbjuder inte mellanmål till elever i årskurs 7-9. Det är en högre andel kommunala skolor än enskilda som inte erbjuder mellanmål alls. Högstadieskolor med enskilda huvudmän uppger i högre utsträckning att de serverar mellanmål till alla elever.

För högstadieskolor i kommungrupp A och C är det vanligare än i kommungrupp B att inget mellanmål erbjuds. I kommungrupp B är det en högre andel som svarar att samtliga elever får mellanmål.

Erbjuder skolan vanligtvis (3-5 dagar i veckan) mellanmål till elever i årskurs 7-9?

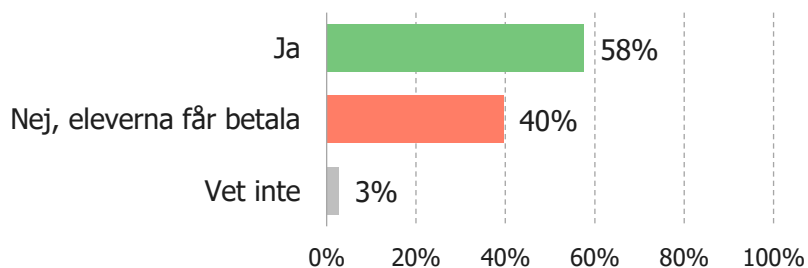
Bas: Samtliga 258 skolor.

Erbjuder skolan vanligtvis (3-5 dagar i veckan) mellanmål till elever i årskurs 7-9?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbuds-ställen	Litet antal utbuds-ställen	Stort antal utbuds-ställen	Totalt
Antal respondenter	131	127	95	81	80	258
Ja, till samtliga elever	23%	7%	13%	11%	12%	12%
Ja, till vissa elever	6%	8%	10%	7%	4%	7%
Nej	71%	83%	75%	80%	82%	79%
Vet inte	0%	2%	1%	2%	2%	2%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Erbjuder skolan vanligtvis (3-5 dagar i veckan) mellanmål till elever i årskurs 7-9?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	102	97	59	258
Ja, till samtliga elever	11%	19%	4%	12%
Ja, till vissa elever	3%	8%	12%	7%
Nej	84%	70%	85%	79%
Vet inte	1%	3%	0%	2%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Drygt hälften av högstadieskolorna som erbjuder mellanmål uppger att det är kostnadsfritt. Detta är fallet i högre grad i kommungrupp A och C jämfört med kommungrupp B. Andelen som har gratis mellanmål till eleverna är även högre i högstadieskolor som inte har några eller endast ett litet antal utbudsställen i närheten jämfört med de som har ett stort antal i närheten.

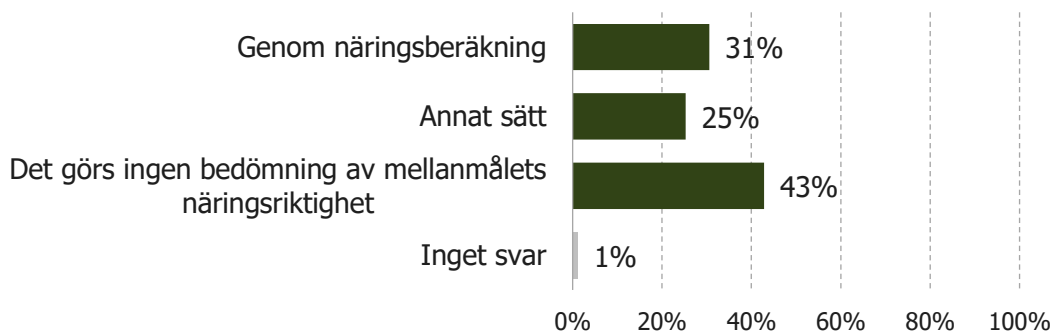
Är mellanmålet kostnadsfritt?

Bas: De 57 skolor som erbjuder mellanmål.

Drygt fyra av tio högstadieskolor som erbjuder mellanmål gör ingen bedömning av dess näringsriktighet. Andelen är högre bland kommunala högstadieskolor än bland enskilda. I enskilda högstadieskolor är det vanligare än i kommunala högstadieskolor att mellanmålets näringsriktighet säkerställs genom näringsberäkning.

Hur säkerställer skolan/huvudmannen att mellanmålet är näringsriktigt?

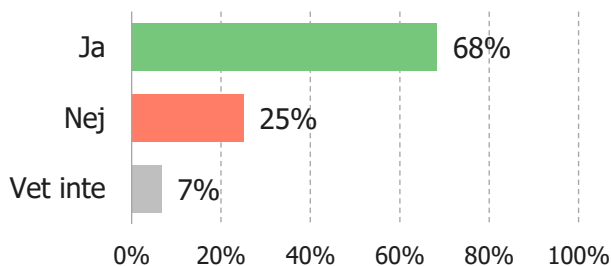

Bas: De 57 skolor som erbjuder mellanmål.

Tillgång till kranvatten

Två av tre högstadieskolor har tillgång till kranvatten under hela dagen. Andelen är högre bland högstadieskolor med enskilda huvudmän jämfört med kommunala huvudmän. Det är även en högre andel skolor med tillgång till kranvatten i kommungrupp C jämfört med övriga kommungrupper.

Har eleverna tillgång till kranvatten under hela dagen (förutom att dricka direkt under kran på toaletten), t ex dricksfontän eller tillbringare och muggar?

Bas: Samtliga 258 skolor.

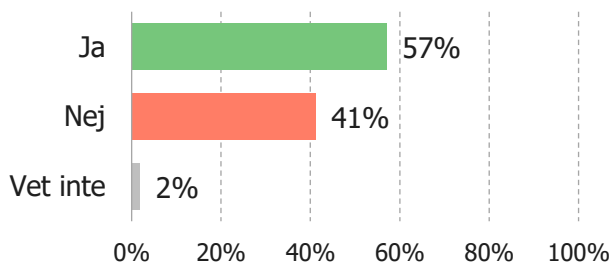
Har eleverna tillgång till kranvatten under hela dagen (förutom att dricka direkt under kran på toaletten), t ex dricksfontän eller tillbringare och muggar?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbudsställen	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	131	127	95	81	80	258
Ja	76%	65%	68%	70%	66%	68%
Nej	23%	26%	21%	25%	29%	25%
Vet inte	1%	9%	10%	5%	4%	7%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Har eleverna tillgång till kranvatten under hela dagen (förutom att dricka direkt under kran på toaletten), t ex dricksfontän eller tillbringare och muggar?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	102	97	59	258
Ja	64%	65%	81%	68%
Nej	30%	28%	13%	25%
Vet inte	6%	8%	6%	7%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Kafeteria

Drygt hälften av högstadieskolorna har en kafeteria för eleverna, vilket är vanligare i skolor med kommunala huvudmän jämfört med enskilda huvudmän. Andelen högstadieskolor som har en kafeteria är högre i kommungrupp B och C än i kommungrupp A. Det är även en högre andel högstadieskolor med ett stort antal utbudsställen i närheten som har en kafeteria jämfört med de som inte har några ställen i närheten.

Har skolan en kafeteria (ej varuautomat) för eleverna?

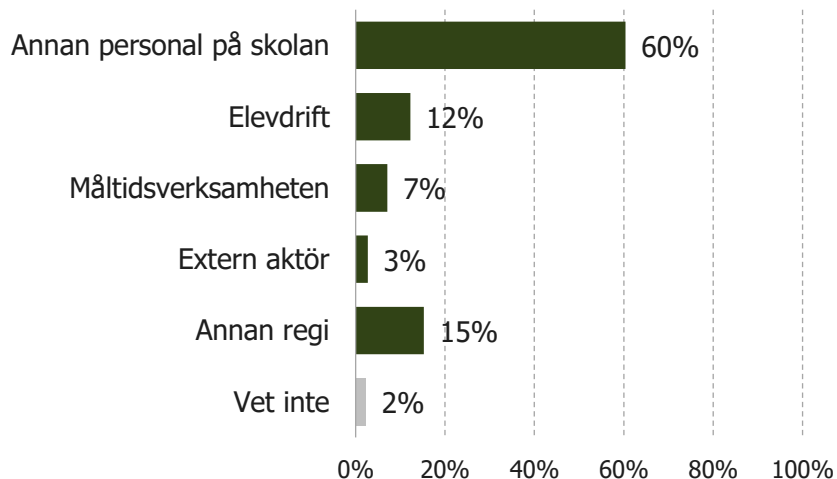
Bas: Samtliga 258 skolor.

Har skolan en kafeteria (ej varuautomat) för eleverna?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbudsställen	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	131	127	95	81	80	258
Ja	34%	68%	48%	61%	64%	57%
Nej	65%	30%	48%	37%	36%	41%
Vet inte	1%	2%	4%	2%	0%	2%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Har skolan en kafeteria (ej varuautomat) för eleverna?	A. Storstäder och storstadnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	102	97	59	258
Ja	41%	63%	72%	57%
Nej	58%	33%	28%	41%
Vet inte	1%	3%	0%	2%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Det är vanligast att kafeterian drivs av annan personal på högstadieskolan. Högstadieskolor med kommunala huvudmän svarar detta i högst utsträckning. De högstadieskolor som drivs i enskild regi uppger i högre utsträckning än kommunala högstadieskolor att kafeterian drivs av elever eller av måltidsverksamheten.

I vems regi drivs kafeterian?

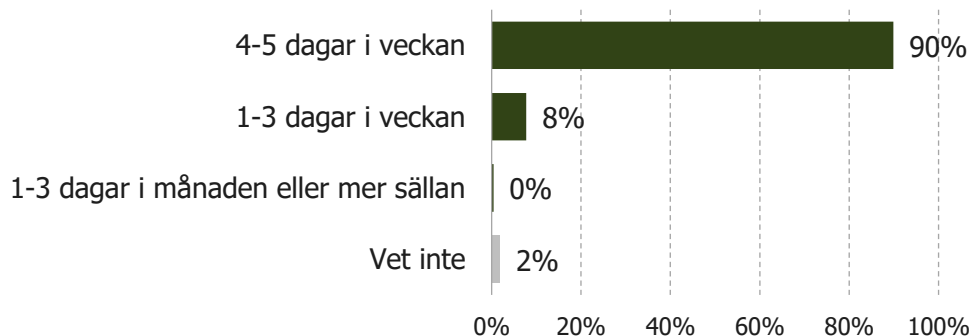
Bas: De 131 skolor som har en kafeteria.

I vems regi drivs kafeterian?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbuds-ställen	Litet antal utbuds-ställen	Stort antal utbuds-ställen	Totalt
Antal respondenter	45	86	40	46	45	131
Annan personal på skolan	36%	66%	56%	71%	53%	60%
Elevdrift	24%	9%	15%	8%	15%	12%
Måltidsverksamheten	22%	3%	7%	5%	9%	7%
Extern aktör	4%	2%	3%	5%	0%	3%
Annan regi	11%	16%	20%	11%	16%	15%
Vet inte	2%	2%	0%	0%	7%	2%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

I vems regi drivs kafeterian?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	36	57	38	131
Annan personal på skolan	54%	65%	59%	60%
Elevdrift	14%	8%	16%	12%
Måltidsverksamheten	13%	6%	3%	7%
Extern aktör	3%	2%	3%	3%
Annan regi	14%	16%	16%	15%
Vet inte	2%	2%	3%	2%
Totalt	100%	100%	100%	100%

De flesta högstadieskolor som har en kafeteria har den öppen 4-5 dagar i veckan. För högstadieskolor med ett stort antal utbudsställen i närheten är det en högre andel som har öppet 4-5 dagar i veckan jämfört med högstadieskolor som inte har några utbudsställen nära.

Hur ofta är kafeterian öppen?

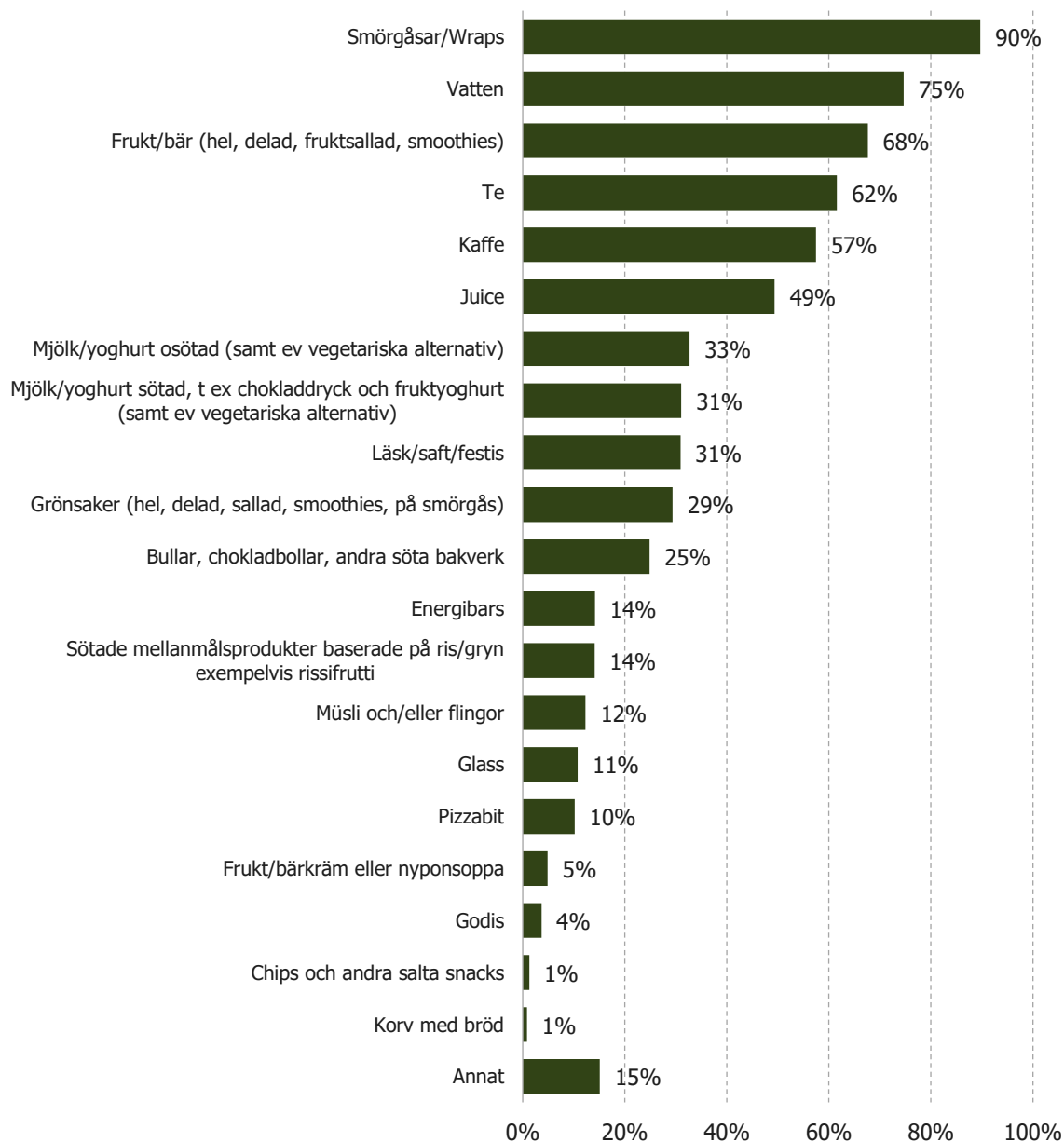
Bas: De 131 skolor som har en kafeteria.

Hur ofta är kafeterian öppen?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbudsställen	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	45	86	40	46	45	131
4-5 dagar i veckan	87%	91%	81%	92%	96%	90%
1-3 dagar i veckan	11%	7%	13%	7%	4%	8%
1-3 dagar i månaden eller mer sällan	2%	0%	0%	1%	0%	0%
Vet inte	0%	2%	6%	0%	0%	2%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Hur ofta är kafeterian öppen?	A. Storstäder och storstadnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	36	57	38	131
4-5 dagar i veckan	93%	87%	91%	90%
1-3 dagar i veckan	7%	8%	9%	8%
1-3 dagar i månaden eller mer sällan	0%	1%	0%	0%
Vet inte	0%	4%	0%	2%
Totalt	100%	100%	100%	100%

I högstadieskolornas kafeterior finns framför allt smörgåsar/wraps, vatten, frukt/bär, te, kaffe och juice. De högstadieskolor som har enskilda huvudmän erbjuder i högre grad smörgåsar/wraps och frukt-/bärkräm eller nyponsoppa medan skolor med kommunala huvudmän i högre grad har te, kaffe och glass. Högstadieskolor som har ett stort antal utbudsställen nära har i högre utsträckning smörgåsar/wraps i kafeterian i jämförelse med skolor som saknar utbudsställen i närheten. De har även i högre utsträckning energibars och godis jämfört med skolor som har ett fåtal utbudsställen i närheten. I kommungrupp C erbjuds kaffe i högre utsträckning än i övriga kommungrupper. I kommungrupp C har skolorna även te och mjölk/osötad yoghurt i högre grad än i kommungrupp A.

Vilka av följande livsmedel erbjuder kafeterian vanligtvis de dagar den har öppet?

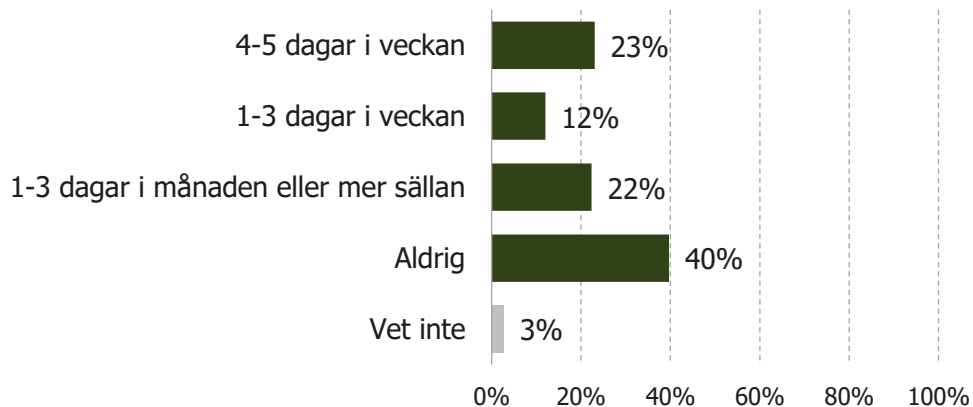
Bas: De 131 skolor som har en kafeteria.

Vilka av följande livsmedel erbjuder kafeterian vanligtvis de dagar den har öppet?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbuds-ställen	Litet antal utbuds-ställen	Stort antal utbuds-ställen	Totalt
Antal respondenter	45	86	40	46	45	131
Smörgåsar/Wraps	100%	87%	85%	87%	97%	90%
Vatten	76%	74%	70%	70%	84%	75%
Frukt/bär (hel, delad, fruktsallad, smoothies)	73%	66%	72%	66%	66%	68%
Te	47%	65%	56%	65%	64%	62%
Kaffe	40%	62%	51%	60%	61%	57%
Juice	47%	50%	43%	54%	50%	49%
Mjök/yoghurt osötad (samt ev vegetariska alternativ)	33%	33%	30%	28%	40%	33%
Mjök/yoghurt sötad, t ex chokladdryck och fruktyoghurt (samt ev vegetariska alternativ)	20%	34%	29%	33%	32%	31%
Läsk/soft/festis	29%	31%	22%	30%	39%	31%
Grönsaker (hel, delad, sallad, smoothies, på smörgås)	36%	28%	19%	31%	37%	29%
Bullar, chokladbollar, andra söta bakverk	27%	24%	19%	24%	31%	25%
Energibars	20%	13%	12%	8%	23%	14%
Sötade mellanmålsprodukter baserade på ris/gryn exempelvis rissifrutti	24%	12%	12%	9%	21%	14%
Müsli och/eller flingor	20%	10%	14%	13%	11%	12%
Glass	2%	13%	9%	15%	8%	11%
Pizzabit	9%	10%	15%	8%	8%	10%
Frukt/bärkräm eller nyponsoppa	16%	2%	6%	4%	6%	5%
Godis	4%	3%	3%	0%	8%	4%
Chips och andra salta snacks	7%	0%	0%	0%	4%	1%
Korv med bröd	4%	0%	1%	0%	1%	1%
Annat	20%	14%	12%	21%	12%	15%
Totalt	653%	633%	579%	623%	702%	637%

Vilka av följande livsmedel erbjuder kafeterian vanligtvis de dagar den har öppet?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	36	57	38	131
Smörgåsar/Wraps	96%	87%	88%	90%
Vatten	67%	73%	82%	75%
Frukt/bär (hel, delad, fruktsallad, smoothies)	67%	68%	67%	68%
Te	49%	63%	71%	62%
Kaffe	38%	52%	81%	57%
Juice	59%	45%	47%	49%
Mjök/yoghurt osötad (samt ev vegetariska alternativ)	21%	32%	44%	33%
Mjök/yoghurt sötad, t ex chokladdryck och fruktyoghurt (samt ev vegetariska alternativ)	35%	23%	38%	31%
Läsk/saft/festis	28%	35%	28%	31%
Grönsaker (hel, delad, sallad, smoothies, på smörgås)	31%	24%	35%	29%
Bullar, chokladbollar, andra söta bakverk	27%	28%	19%	25%
Energibars	13%	17%	12%	14%
Sötade mellanmålsprodukter baserade på ris/gryn exempelvis rissifruitti	15%	14%	13%	14%
Müsli och/eller flingor	13%	10%	15%	12%
Glass	16%	9%	9%	11%
Pizzabit	12%	8%	12%	10%
Frukt/bärkräm eller nyponsoppa	7%	3%	5%	5%
Godis	2%	6%	3%	4%
Chips och andra salta snacks	2%	1%	1%	1%
Korv med bröd	2%	1%	0%	1%
Annat	14%	21%	8%	15%
Totalt	613%	619%	680%	637%

Drygt en av tre högstadieskolor erbjuder söta drycker, godis, glass, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk minst en gång i veckan. Inga signifikanta skillnader med avseende på huvudmannatyp, antal utbudsställen eller kommungrupp kan påvisas.

Hur ofta erbjuds något av följande: läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk?

Bas: De 131 skolor som har en kafeteria.

Hur ofta erbjuds något av följande; läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbudsställen	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	45	86	40	46	45	131
4-5 dagar i veckan	22%	23%	15%	24%	30%	23%
1-3 dagar i veckan	9%	13%	15%	14%	7%	12%
1-3 dagar i månaden eller mer sällan	33%	20%	19%	22%	26%	22%
Aldrig	36%	41%	45%	37%	38%	40%
Vet inte	0%	3%	6%	3%	0%	3%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Hur ofta erbjuds något av följande; läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	36	57	38	131
4-5 dagar i veckan	20%	28%	19%	23%
1-3 dagar i veckan	7%	14%	13%	12%
1-3 dagar i månaden eller mer sällan	22%	18%	28%	22%
Aldrig	47%	35%	40%	40%
Vet inte	4%	4%	0%	3%
Totalt	100%	100%	100%	100%

De högstadieskolor som har en kafeteria främjar hälsosamma alternativ främst genom att inte ha några ohälsosamma alternativ och genom uppmuntran från lärarna. Högstadieskolor som har ett litet antal utbudsställen i närheten främjar i högre grad än övriga hälsosamma alternativ på något sätt.

Främjas hälsosamma alternativ i kafeterian på något av följande sätt?

Bas: De 131 skolor som har en kafeteria.

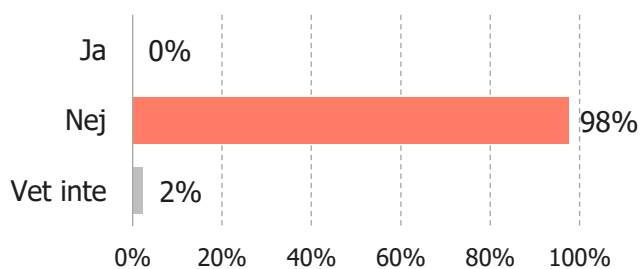
Främjas hälsosamma alternativ i kafeterian på något av följande sätt?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbudsställen	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	45	86	40	46	45	131
Genom att inte ha några ohälsosamma alternativ i kafeterian	33%	35%	37%	36%	31%	35%
Uppmuntran från lärarna	42%	28%	32%	33%	27%	31%
Frontplacering av de hälsosamma alternativen	27%	20%	14%	22%	27%	21%
Marknadsföring genom olika kanaler eller information i kafeterian	22%	14%	16%	15%	16%	16%
Lägre prissättning på hälsosamma alternativ	22%	14%	12%	22%	12%	16%
På annat sätt	13%	10%	6%	17%	9%	11%
Nej	13%	23%	30%	9%	26%	21%
Inget svar	0%	2%	0%	5%	0%	2%
Totalt	173%	146%	147%	159%	148%	152%

Främjas hälsosamma alternativ i kafeterian på något av följande sätt?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	36	57	38	131
Genom att inte ha några ohälsosamma alternativ i kafeterian	38%	29%	38%	35%
Uppmuntran från lärarna	29%	27%	36%	31%
Frontplacering av de hälsosamma alternativen	23%	13%	29%	21%
Marknadsföring genom olika kanaler eller information i kafeterian	13%	16%	17%	16%
Lägre prissättning på hälsosamma alternativ	19%	10%	21%	16%
På annat sätt	10%	15%	6%	11%
Nej	28%	14%	25%	21%
Inget svar	0%	2%	3%	2%
Totalt	161%	127%	176%	152%

Varuautomat

Inga högstadieskolor som är med i undersökningen har en varuautomat. Högstadieskolor i kommungrupp B svarar i högre utsträckning än övriga kommungrupper att de inte vet om de har en varuautomat.

Har skolan en varuautomat där livsmedel kan köpas?

Bas: Samtliga 258 skolor.

Har skolan en varuautomat där livsmedel kan köpas?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbudsställen	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	131	127	95	81	80	258
Ja	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Nej	99%	97%	96%	98%	99%	98%
Vet inte	1%	3%	4%	2%	1%	2%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

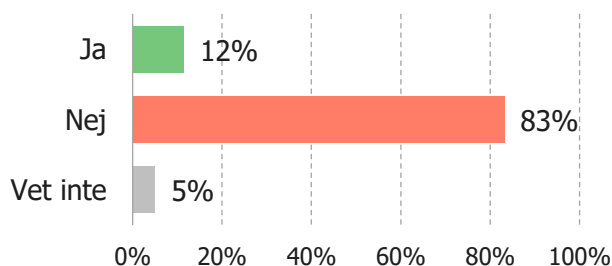
Har skolan en varuautomat där livsmedel kan köpas?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	102	97	59	258
Ja	0%	0%	0%	0%
Nej	100%	94%	100%	98%
Vet inte	0%	6%	0%	2%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Närvaro under skollunchen

I de flesta högstadieskolorna är lunchen inte obligatorisk. Obligatorisk skollunch är klart vanligare bland högstadieskolor med enskilda huvudmän än med kommunala huvudmän. För högstadieskolor med ett litet antal utbudsställen nära är det en högre andel som inte har obligatorisk skollunch jämfört med de som inte har några utbudsställen nära. Högstadieskolor utan utbudsställen i närheten svarar i stället i högre grad att de inte vet om skollunchen är obligatorisk.

I kommungrupp C är det en högre andel högstadieskolor som inte har en obligatorisk skollunch jämfört med i kommungrupp A.

Är skollunchen obligatorisk/är frånvaro från skollunchen icke-godkänd frånvaro som rapporteras till föräldrarna?

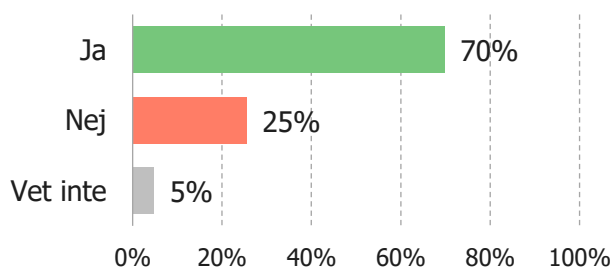
Bas: Samtliga 258 skolor.

Är skollunchen obligatorisk/är frånvaro från skollunchen icke-godkänd frånvaro som rapporteras till föräldrarna?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbudsställen	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	131	127	95	81	80	258
Ja	26%	5%	16%	11%	7%	12%
Nej	73%	88%	76%	88%	86%	83%
Vet inte	2%	7%	8%	2%	6%	5%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Är skollunchen obligatorisk/är frånvaro från skollunchen icke-godkänd frånvaro som rapporteras till föräldrarna?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	102	97	59	258
Ja	14%	12%	7%	12%
Nej	79%	82%	91%	83%
Vet inte	6%	6%	2%	5%
Totalt	100%	100%	100%	100%

I sju av tio högstadieskolor får eleverna lämna skolområdet under lunch eller rasttid. I högstadieskolor med enskilda huvudmän är det en högre andel skolor som inte låter eleverna lämna skolområdet. För högstadieskolor med ett litet eller stort antal utbudsställen i närheten är det vanligare att eleverna får lämna skolområdet.

Får eleverna lämna skolområdet under lunch/eller rasttid?

Bas: Samtliga 258 skolor.

Får eleverna lämna skolområdet under lunch/eller rasttid?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbudsställen	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	131	127	95	81	80	258
Ja	64%	72%	55%	75%	82%	70%
Nej	34%	21%	40%	18%	16%	25%
Vet inte	2%	6%	6%	6%	2%	5%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

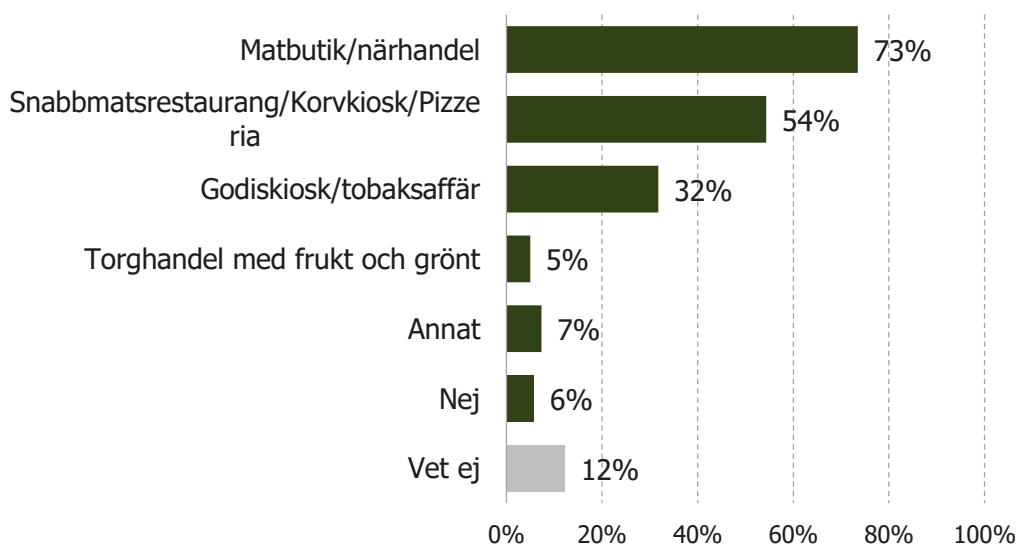
Får eleverna lämna skolområdet under lunch/eller rasttid?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	102	97	59	258
Ja	65%	71%	75%	70%
Nej	28%	25%	23%	25%
Vet inte	7%	4%	2%	5%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Mat från andra inköpsställen

I merparten av högstadieskolorna där eleverna får lämna skolområdet händer det minst en gång i veckan att skolans elever köper mat i en närbutik/närhandel på rasterna. Detta uppger högstadieskolor med kommunala huvudmän i högre grad än högstadieskolor med enskilda huvudmän. De som har enskilda huvudmän svarar i högre utsträckning att det inte händer att skolans elever köper mat från något annat inköpsställe.

För högstadieskolor med ett litet antal utbudsställen i närheten är det vanligare att eleverna köper mat i en matbutik eller snabbmatsrestaurang än i skolor som inte har nära till några utbudsställen. Dessa högstadieskolor svarar även i lägre grad än övriga att de inte vet om eleverna köper mat någon annanstans. Andelen elever som handlar i en godiskiosk/tobaksaffär är högre för de som har ett stort antal utbudsställen i närheten i jämförelse med de som inte har några.

Händer det någon gång i veckan eller oftare att skolans elever köper mat på något av följande inköpsställen på rasterna?

Bas: De 176 skolor där eleverna får lämna skolområdet under lunch eller rasttid.

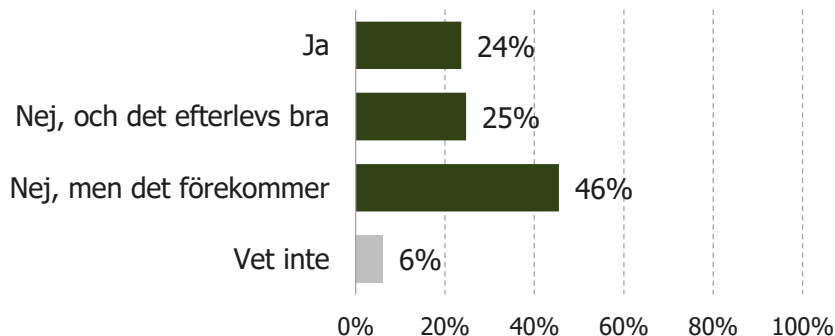
Händer det någon gång i veckan eller oftare att skolans elever köper mat på något av följande inköpsställen på rasterna?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbudsställen	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	84	92	52	59	64	176
Matbutik/närhandel	62%	78%	64%	81%	74%	73%
Snabbmatsrestaurang/Korvkiosk/Pizzeria	46%	58%	43%	62%	56%	54%
Godiskiosk/tobaksaffär	30%	33%	21%	32%	41%	32%
Torghandel med frukt och grönt	1%	7%	3%	2%	10%	5%
Annat	12%	5%	8%	10%	5%	7%
Nej	12%	3%	10%	5%	2%	6%
Vet ej	13%	12%	16%	3%	19%	12%
Totalt	176%	196%	164%	195%	206%	190%

Händer det någon gång i veckan eller oftare att skolans elever köper mat på något av följande inköpsställen på rasterna?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	68	66	42	176
Matbutik/närhandel	75%	72%	74%	73%
Snabbmatsrestaurang/Korvkiosk/Pizzeria	55%	51%	58%	54%
Godiskiosk/tobaksaffär	39%	31%	23%	32%
Torghandel med frukt och grönt	5%	4%	6%	5%
Annat	7%	9%	5%	7%
Nej	3%	6%	10%	6%
Vet ej	10%	18%	7%	12%
Totalt	195%	190%	183%	190%

I omkring en av fyra högstadieskolor får eleverna ta med sig söta drycker, godis, glass, snacks, bullar, chokladbullar eller andra söta bakverk till skolan. Detta är i högre utsträckning tillåtet i högstadieskolor med kommunala huvudmän. Högstadieskolor med enskilda huvudmän svarar i högre grad att det inte är tillåtet och att det efterlevs bra. Andelen som får ta med sig sötsaker till skolan är högre bland de som har ett litet eller stort antal utbudsställen i närheten jämfört med de som inte har några alls. De högstadieskolor som inte har några utbudsställen i närheten svarar i högst utsträckning att de inte vet om det är tillåtet eller inte.

Det är i högre grad tillåtet att ta med sig sötsaker till skolan i kommungrupp C än i kommungrupp A. Notera att kommungrupp C även är den kommungrupp som har högst andel kommunala huvudmän.

Får eleverna i årskurs 7-9 ta med och äta/dricka följande i skolan: läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk?

Bas: Samtliga 258 skolor.

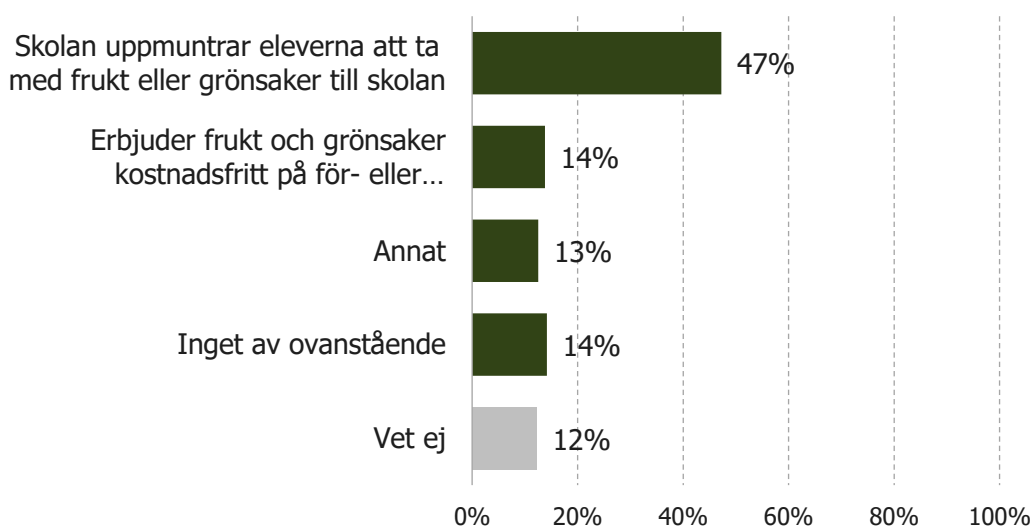
Får eleverna i årskurs 7-9 ta med och äta/dricka följande i skolan; läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbudsställen	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	131	127	95	81	80	258
Ja	7%	31%	12%	35%	25%	24%
Nej, och det efterlevs bra	49%	13%	30%	20%	23%	25%
Nej, men det förekommer	44%	46%	44%	41%	51%	46%
Vet inte	1%	9%	14%	3%	0%	6%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Får eleverna i årskurs 7-9 ta med och äta/dricka följande i skolan; läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	102	97	59	258
Ja	16%	23%	35%	24%
Nej, och det efterlevs bra	31%	21%	21%	25%
Nej, men det förekommer	50%	47%	36%	46%
Vet inte	3%	9%	7%	6%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Uppmuntran att äta frukt och grönt

Nära hälften av högstadieskolorna uppger att de uppmuntrar eleverna att ta med frukt eller grönsaker till skolan. Högstadieskolor med enskilda huvudmän svarar i högre grad än övriga att de erbjuder frukt och grönsaker kostnadsfritt en gång i månaden eller oftare. De som har kommunala huvudmän uppger i större utsträckning att de inte vet hur uppmuntran sker. De högstadieskolor som inte har några utbudsställen i närheten svarar i högre grad än övriga att de på något sätt uppmuntrar eleverna att äta mer frukt och grönt jämfört med övriga. De som har ett litet eller stort antal utbudsställen nära svarar i högre grad "inget av ovanstående".

Hur uppmuntrar er skola elever att äta mer frukt och grönsaker?

Bas: Samtliga 258 skolor.

Hur uppmuntrar er skola elever att äta mer frukt och grönsaker?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbudsställen	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	131	127	95	81	80	258
Skolan uppmuntrar eleverna att ta med frukt eller grönsaker till skolan	49%	46%	47%	50%	45%	47%
Erbjuder frukt och grönsaker kostnadsfritt på för- eller eftermiddag (utöver skollunchen) en gång i månaden eller oftare	30%	6%	19%	12%	9%	14%
Annat	11%	13%	13%	13%	12%	13%
Inget av ovanstående	9%	17%	5%	15%	24%	14%
Vet ej	2%	17%	17%	10%	10%	12%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

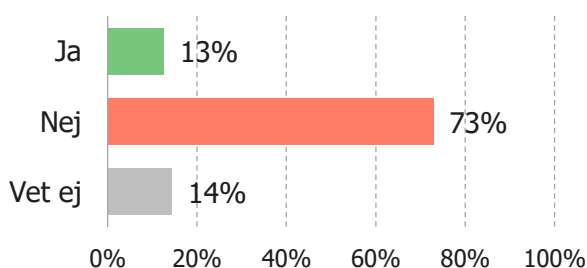
Hur uppmuntrar er skola elever att äta mer frukt och grönsaker?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	102	97	59	258
Skolan uppmuntrar eleverna att ta med frukt eller grönsaker till skolan	41%	54%	47%	47%
Erbjuder frukt och grönsaker kostnadsfritt på för- eller eftermiddag (utöver skollunchen) en gång i månaden eller oftare	18%	12%	10%	14%
Annat	12%	12%	15%	13%
Inget av ovanstående	15%	11%	17%	14%
Vet ej	14%	11%	11%	12%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Kontakt med primär matproduktion

Flertalet högstadieskolor har inte kontakt med primär matproduktion såsom odlare eller djuruppfödare.

I högstadieskolor med kommunala huvudmän är det en högre andel som inte kan besvara frågan. De högstadieskolor som inte har några eller ett litet antal utbudsställen i närheten har i högst utsträckning kontakt med primär matproduktion. Andelen som inte vet är högst i högstadieskolor utan utbudsställen i närheten. Andelen som har kontakt med primär matproduktion är högre i högstadieskolor i kommungrupp C än i övriga kommungrupper.

Har skolan och eleverna kontakt med primär matproduktion, som exempelvis odlare eller djuruppfödare där studiebesök kan göras alternativt en egen odling eller djurhållning på skolan?

Bas: Samtliga 258 skolor.

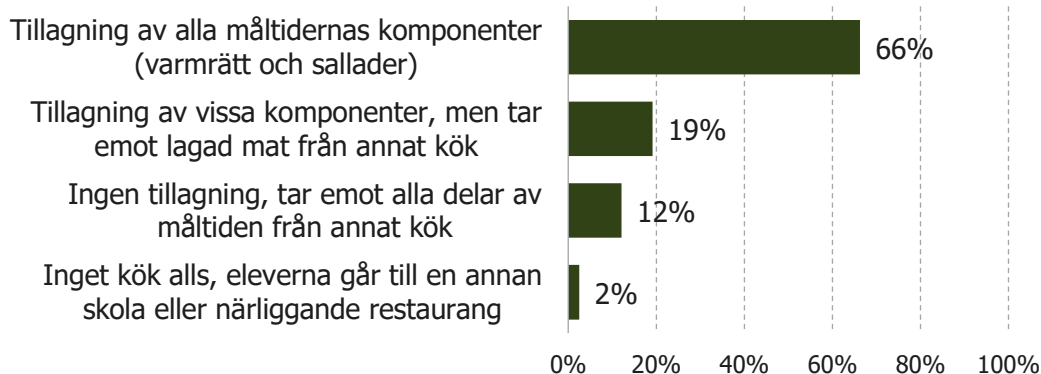
Har skolan och eleverna kontakt med primär matproduktion, som exempelvis odlare eller djuruppfödare där studiebesök kan göras alternativt en egen odling eller djurhållning på skolan?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbuds-ställen	Litet antal utbuds-ställen	Stort antal utbuds-ställen	Totalt
Antal respondenter	131	127	95	81	80	258
Ja	16%	11%	15%	16%	5%	13%
Nej	76%	72%	64%	74%	82%	73%
Vet ej	8%	17%	20%	10%	13%	14%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Har skolan och eleverna kontakt med primär matproduktion, som exempelvis odlare eller djuruppfödare där studiebesök kan göras alternativt en egen odling eller djurhållning på skolan?	A. Storstäder och storstadnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	102	97	59	258
Ja	8%	9%	26%	13%
Nej	83%	70%	61%	73%
Vet ej	9%	21%	13%	14%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Skolkök

För två av tre högstadieskolor sker tillagning av alla måltidernas komponenter i skolans kök. Andelen som tillagar alla måltidernas komponenter i skolköket är högre i kommunala högstadieskolor än i övriga skolor. I högstadieskolor med enskilda huvudmän är det vanligare att det inte sker någon tillagning i skolans kök eller att de inte har något kök alls. I kommungrupp B och C sker det i högre grad tillagning av vissa komponenter i skolans kök jämfört med kommungrupp A. I kommungrupp C är det en lägre andel högstadieskolor som inte har någon tillagning alls i skolans kök jämfört i kommungrupp B.

Vilken typ av tillagning sker i skolans kök?

Bas: Samtliga 258 skolor.

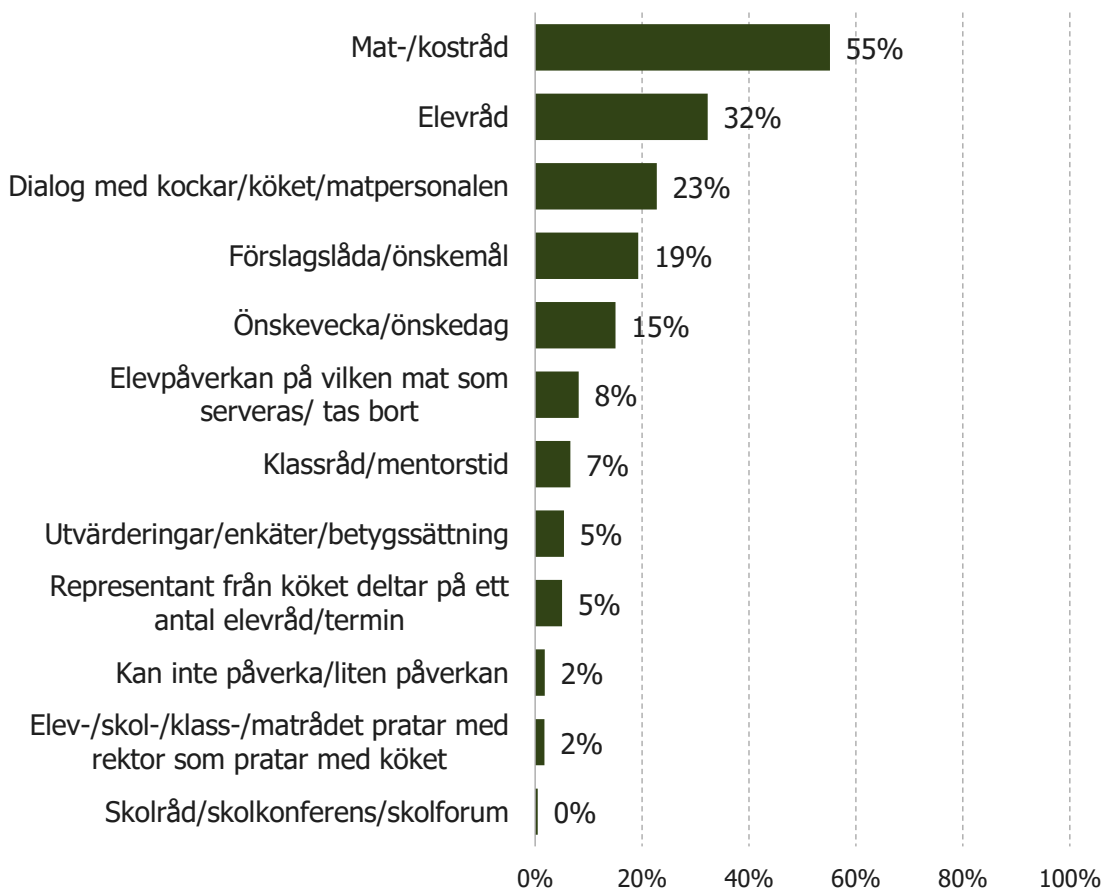
Vilken typ av tillagning sker i skolans kök?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbuds-ställen	Litet antal utbuds-ställen	Stort antal utbuds-ställen	Totalt
Antal respondenter	131	127	95	81	80	258
Tillagning av alla måltidernas komponenter (varmrätt och sallader)	48%	75%	71%	68%	59%	66%
Tillagning av vissa komponenter, men tar emot lagad mat från annat kök	13%	22%	18%	17%	23%	19%
Ingen tillagning, tar emot alla delar av måltiden från annat kök	33%	2%	11%	11%	15%	12%
Inget kök alls, eleverna går till en annan skola eller närliggande restaurang	6%	1%	1%	5%	2%	2%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Vilken typ av tillagning sker i skolans kök?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	102	97	59	258
Tillagning av alla måltidernas komponenter (varmrätt och sallader)	72%	65%	59%	66%
Tillagning av vissa komponenter, men tar emot lagad mat från annat kök	11%	22%	28%	19%
Ingen tillagning, tar emot alla delar av måltiden från annat kök	14%	9%	13%	12%
Inget kök alls, eleverna går till en annan skola eller närliggande restaurang	3%	4%	0%	2%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Möjlighet att påverka skolans måltider

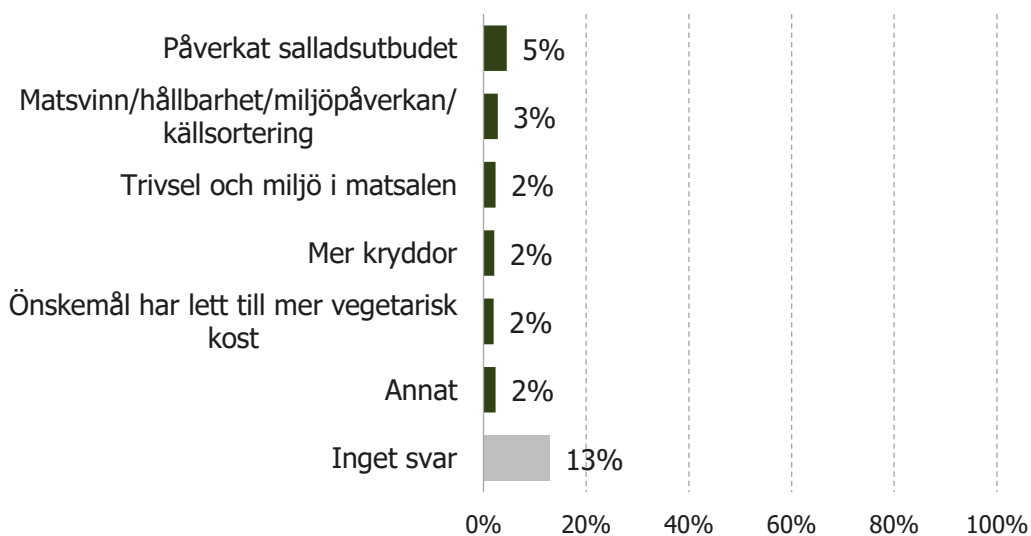
Det är vanligast att eleverna kan påverka skolans måltider genom mat-/kostråd. För högstadieskolor med enskilda huvudmän är det en högre andel som svarar att eleverna kan påverka vilken mat som serveras/tas bort, klassråd/mentorstid respektive möjlighet att påverka salladsutbudet. För högstadieskolor med ett stort antal utbudsställen i närheten är det en högre andel som uppger att eleverna kan påverka salladsutbudet. Mat-/kostråd och möjlighet att påverka salladsutbudet är vanligare i kommungrupp A än i kommungrupp C. Det är även en högre andel i kommungrupp A än i övriga kommungrupper som svarar att eleverna kan använda mer kryddor. De uppger däremot i lägre grad än i kommungrupp C att eleverna kan påverka skolmåltiderna genom elevråd. I kommungrupp C är det en högre andel än i kommungrupp B som uppger att eleverna kan påverka vilken mat som serveras/tas bort.

På vilket sätt kan eleverna påverka skolans måltider? Hur?

Detta är en öppen fråga som kategoriserats i efterhand. Samtliga svar redovisas i bilaga 1.
Bas: Samtliga 258 skolor.

På vilket sätt kan eleverna påverka skolans måltider? Vad?

Detta är en öppen fråga som kategoriserats i efterhand. Samtliga svar redovisas i bilaga 1.
Bas: Samtliga 258 skolor.

Möjlighet att påverka skolans måltider, hur?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbuds-ställen	Litet antal utbuds-ställen	Stort antal utbuds-ställen	Totalt
Antal respondenter	131	127	95	81	80	258
Mat-/kostråd	53%	56%	54%	57%	54%	55%
Elevråd	39%	29%	30%	39%	29%	32%
Dialog med kockar/köket/matpersonalen	26%	21%	20%	22%	28%	23%
Förslagslåda/önskemål	25%	17%	17%	23%	17%	19%
Önskevecka/önskedag	15%	15%	11%	21%	14%	15%
Elevpåverkan på vilken mat som serveras/ tas bort	14%	6%	9%	9%	7%	8%
Klassråd/mentorstid	12%	4%	8%	6%	6%	7%
Utvärderingar/enkäter/betygssättning	8%	4%	4%	6%	6%	5%
Representant från köket deltar på ett antal elevråd/termin	2%	6%	4%	7%	4%	5%
Kan inte påverka/liten påverkan	2%	2%	0%	2%	3%	2%
Elev-/skol-/klass-/matrådet pratar med rektor som pratar med köket	4%	1%	1%	3%	1%	2%
Skolråd/skolkonferens/skolforum	2%	0%	1%	0%	1%	0%

Möjlighet att påverka skolans måltider, vad?	Enskild regi	Kommunal regi	Inga utbuds-ställen	Litet antal utbuds-ställen	Stort antal utbuds-ställen	Totalt
Antal respondenter	131	127	95	81	80	258
Påverkat salladsutbudet	9%	2%	2%	3%	9%	5%
Matsvinn/hållbarhet/miljöpåverkan/källsortering	5%	2%	3%	4%	1%	3%
Trivsel och miljö i matsalen	2%	2%	1%	4%	1%	2%
Mer kryddor	2%	2%	1%	1%	4%	2%
Önskemål har lett till mer vegetarisk kost	5%	1%	3%	1%	2%	2%
Annat	2%	2%	4%	2%	1%	2%
Inget svar	8%	15%	14%	10%	15%	13%
Totalt*	237%	187%	186%	221%	202%	203%

*I totalen summeras även andelarna i tabellen ovan.

Möjlighet att påverka skolans måltider, hur?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	102	97	59	258
Mat-/kostråd	63%	53%	46%	55%
Elevråd	23%	32%	47%	32%
Dialog med kockar/köket/matpersonalen	21%	22%	26%	23%
Förslagslåda/önskemål	21%	16%	22%	19%
Önskevecka/önskedag	17%	12%	16%	15%
Elevpåverkan på vilken mat som serveras/ tas bort	8%	3%	16%	8%
Klassråd/mentorstid	6%	7%	7%	7%
Utvärderingar/enkäter/betygssättning	8%	3%	6%	5%
Representant från köket deltar på ett antal elevråd/termin	6%	2%	7%	5%
Kan inte påverka/liten påverkan	3%	1%	1%	2%
Elev-/skol-/klass-/matrådet pratar med rektor som pratar med köket	2%	1%	3%	2%
Skolråd/skolkonferens/skolforum	1%	0%	0%	0%

Möjlighet att påverka skolans måltider, vad?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	102	97	59	258
Påverkat salladsutbudet	9%	3%	1%	5%
Matsvinn/hållbarhet/miljöpåverkan/källsortering	1%	3%	5%	3%
Trivsel och miljö i matsalen	2%	2%	3%	2%
Mer kryddor	6%	0%	0%	2%
Önskemål har lett till mer vegetarisk kost	3%	2%	1%	2%
Annat	4%	3%	0%	2%
Inget svar	9%	15%	15%	13%
Totalt*	213%	179%	222%	203%

*I totalen summeras även andelarna i tabellen ovan.

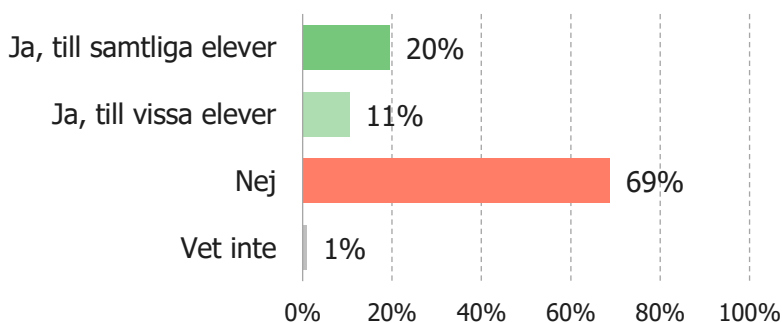
Resultat för gymnasieskolor

Totalt har 266 gymnasieskolor besvarat undersökningen.

Frukost

Merparten av gymnasieskolorna erbjuder vanligtvis inte frukost till eleverna. Gymnasieskolor med ett stort antal utbudsställen erbjuder detta mer sällan jämfört med övriga.

Erbjuder skolan vanligtvis (3-5 dagar i veckan) frukost till elever i gymnasiet?

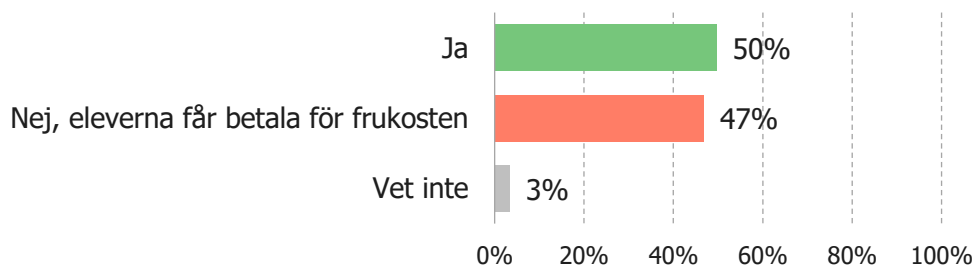
Bas: Samtliga 266 skolor.

Erbjuder skolan vanligtvis (3-5 dagar i veckan) frukost till elever i gymnasiet?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	141	125	74	98	90	266
Ja, till samtliga elever	25%	17%	25%	21%	14%	20%
Ja, till vissa elever	6%	13%	9%	13%	6%	11%
Nej	69%	69%	63%	67%	78%	69%
Vet inte	0%	2%	2%	0%	2%	1%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Erbjuder skolan vanligtvis (3-5 dagar i veckan) frukost till elever i gymnasiet?	A. Storstäder och storstadnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	85	114	67	266
Ja, till samtliga elever	18%	18%	24%	20%
Ja, till vissa elever	14%	7%	13%	11%
Nej	69%	73%	62%	69%
Vet inte	0%	1%	2%	1%
Totalt	100%	100%	100%	100%

I hälften av gymnasieskolorna som erbjuder frukost är den kostnadsfri. Gymnasieskolor som har enskilda huvudmän erbjuder i högre utsträckning kostnadsfri frukost. Att erbjuda gratis frukost är även vanligare i kommungrupp A jämfört med övriga kommungrupper samt i skolor med ett litet antal utbudsställen i närheten jämfört med de som har högst ett utbudsställe i närheten.

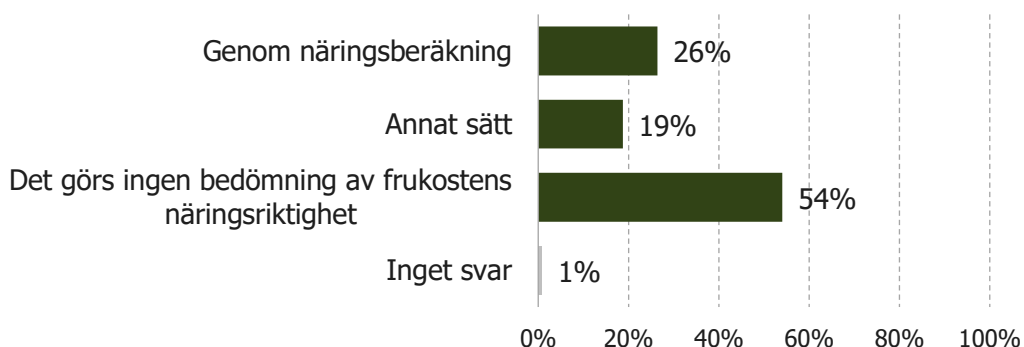
Är frukosten kostnadsfri?

Bas: De 81 skolor som erbjuder frukost.

I drygt hälften av gymnasieskolorna som erbjuder frukost görs ingen bedömning av frukostens näringsriktighet. I en av fyra gymnasieskolor säkerställs att frukosten är näringsriktig genom näringsberäkning. Gymnasieskolor i kommungrupp B svarar i lägre utsträckning än övriga kommungrupper att de gör en näringsberäkning.

Hur säkerställer skolan/huvudmannen att frukosten är näringsriktig?

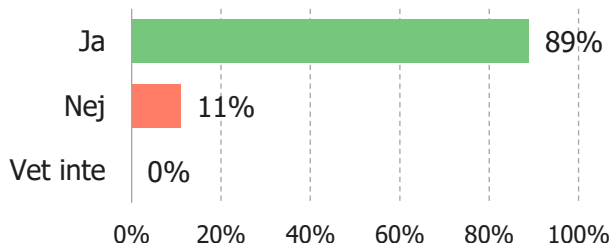

Bas: De 81 skolor som erbjuder frukost.

Lunch

Nära nio av tio gymnasieskolor har en skolrestaurang. Andelen är högre i gymnasieskolor med kommunala huvudmän jämfört med de som har enskilda huvudmän.

Har skolan en skolrestaurang där eleverna äter lunch?

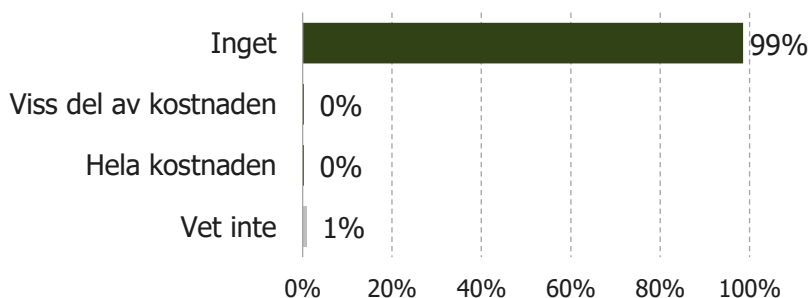

Bas: Samtliga 266 skolor.

Har skolan en skolrestaurang där eleverna äter lunch?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	141	125	74	98	90	266
Ja	79%	94%	90%	92%	83%	89%
Nej	21%	6%	10%	8%	17%	11%
Vet inte	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

I så gott som alla gymnasieskolor som har en skolrestaurang behöver eleverna inte betala något för skollunchen. Inga signifikanta skillnader med avseende på huvudmannatyp, antal utbudsställen eller kommungrupp kan påvisas.

Vad betalar eleverna för lunchen?

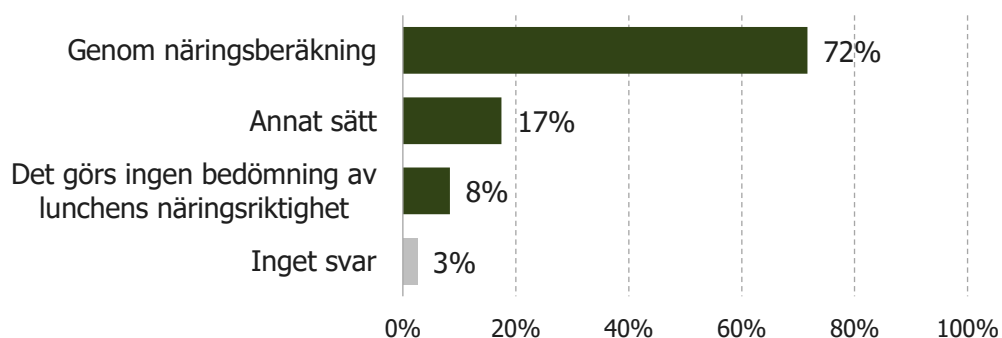
Bas: De 229 skolor som har en skolrestaurang där eleverna äter lunch.

Vad betalar eleverna för lunchen?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	111	118	64	89	72	229
Inget	97%	99%	98%	98%	100%	99%
Viss del av kostnaden	1%	0%	0%	1%	0%	0%
Hela kostnaden	1%	0%	0%	1%	0%	0%
Vet inte	1%	1%	2%	1%	0%	1%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Vad betalar eleverna för lunchen?	A. Storstäder och storstadnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	72	98	59	229
Inget	97%	99%	100%	99%
Viss del av kostnaden	1%	0%	0%	0%
Hela kostnaden	1%	0%	0%	0%
Vet inte	1%	1%	0%	1%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Flertalet gymnasieskolor som har en skolrestaurang säkerställer att lunchen är näringsriktig genom näringsberäkning. Gymnasieskolor med kommunala huvudmän uppger i större utsträckning än de som har enskilda huvudmän att de gör en näringsberäkning.

Hur säkerställer skolan/huvudmannen att lunchen är näringsriktig?

Bas: De 229 skolor som har en skolrestaurang där eleverna äter lunch.

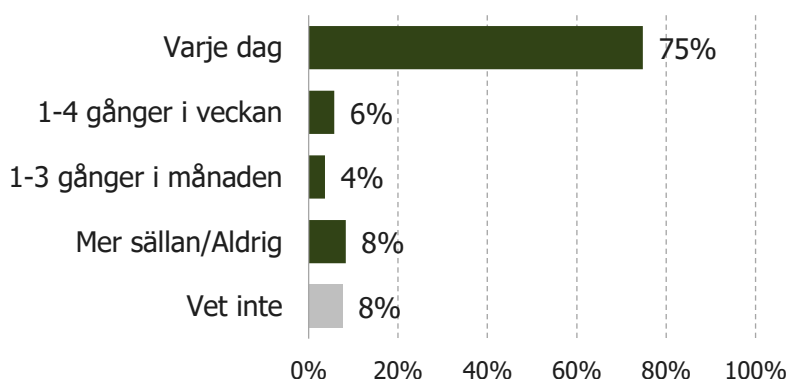
Hur säkerställer skolan/huvudmannen att lunchen är näringsriktig?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	111	118	64	89	72	229
Genom näringsberäkning	59%	77%	76%	72%	68%	72%
Annat sätt	24%	14%	11%	17%	24%	17%
Det görs ingen bedömning av lunchens näringsriktighet	12%	7%	9%	7%	9%	8%
Inget svar	5%	2%	3%	4%	0%	3%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Hur säkerställer skolan/huvudmannen att lunchen är näringsriktig?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	72	98	59	229
Genom näringsberäkning	75%	73%	67%	72%
Annat sätt	11%	19%	21%	17%
Det görs ingen bedömning av lunchens näringsriktighet	12%	5%	10%	8%
Inget svar	2%	3%	2%	3%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Vegetariska måltider

Tre av fyra gymnasieskolor erbjuder samtliga elever lakto-ovo-vegetariska måltider till lunch varje dag. Gymnasieskolor med kommunala huvudmän erbjuder detta varje dag i högre utsträckning än övriga gymnasieskolor. De som har enskilda huvudmän erbjuder i högre grad vegetarisk mat 1-3 gånger i månaden. Gymnasieskolor som har ett stort antal utbudsställen i närheten uppger i högst utsträckning att de erbjuder vegetarisk lunch mer sällan eller aldrig.

Hur ofta erbjuds samtliga elever, dvs utan att föränmäla, lakto-ovo-vegetariska måltider till lunch? (Det vill säga vegetarisk mat som även innehåller mjölkprodukter och ägg)

Bas: De 229 skolor som har en skolrestaurang där eleverna äter lunch.

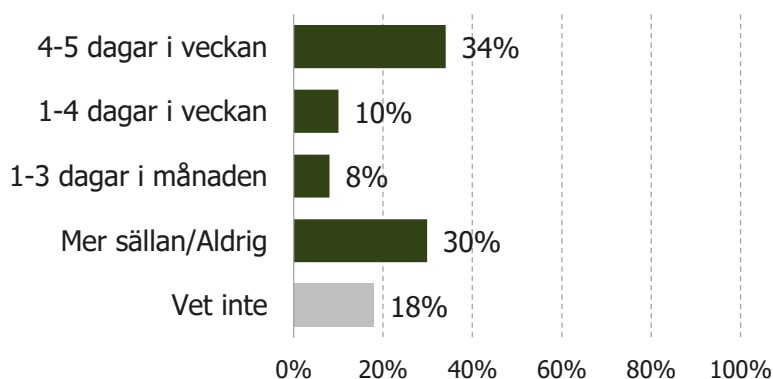
Hur ofta erbjuds samtliga elever, dvs utan att föränmäla, lakto-ovo-vegetariska måltider till lunch?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	111	118	64	89	72	229
Varje dag	66%	79%	75%	78%	70%	75%
1-4 gånger i veckan	7%	5%	4%	6%	8%	6%
1-3 gånger i månaden	10%	1%	1%	5%	5%	4%
Mer sällan/Aldrig	14%	6%	9%	3%	13%	8%
Vet inte	4%	9%	11%	8%	4%	8%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Hur ofta erbjuds samtliga elever, dvs utan att föränmäla, lakto-ovo-vegetariska måltider till lunch?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	72	98	59	229
Varje dag	79%	74%	72%	75%
1-4 gånger i veckan	5%	5%	7%	6%
1-3 gånger i månaden	3%	5%	2%	4%
Mer sällan/Aldrig	9%	8%	8%	8%
Vet inte	4%	7%	11%	8%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Veganska måltider

Drygt fyra av tio gymnasieskolor erbjuder veganska måltider till alla elever minst en gång i veckan. I gymnasieskolor med kommunala huvudmän är det en högre andel som svarar att de inte vet hur ofta veganska måltider serveras. Gymnasieskolor i kommungrupp B svarar i högre grad än kommungrupp C att de serverar vegansk mat 4-5 dagar i veckan samt i högre grad än kommungrupp A att de inte vet hur ofta det serveras. Kommungrupp B uppger även i lägre utsträckning än kommungrupp C att vegansk mat serveras mer sällan eller aldrig.

Hur ofta erbjuds samtliga elever, dvs utan att föränmäla, veganska måltider till lunch? (Det vill säga maträtter som enbart består av vegetabilier)

Bas: De 229 skolor som har en skolrestaurang där eleverna äter lunch.

3

Hur ofta erbjuds samtliga elever, dvs utan att föränmäla, veganska måltider till lunch?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	111	118	64	89	72	229
4-5 dagar i veckan	32%	35%	31%	35%	38%	34%
1-4 dagar i veckan	14%	8%	11%	9%	11%	10%
1-3 dagar i månaden	9%	8%	7%	10%	8%	8%
Mer sällan/Aldrig	36%	27%	31%	29%	27%	30%
Vet inte	9%	22%	20%	17%	17%	18%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

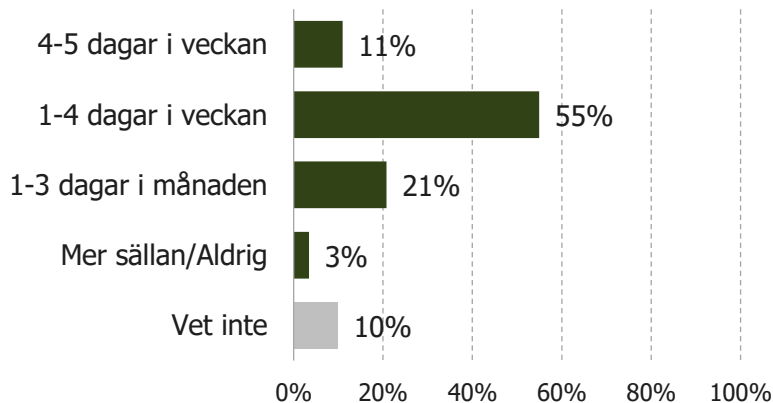
³ Notera att de två översta svarsalternativen överlappar varandra i frågan gällande veganska måltider. Detta beror på ett misstag vid enkätprogrammeringen.

Hur ofta erbjuds samtliga elever, dvs utan att föränmäla, veganska måltider till lunch?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	72	98	59	229
4-5 dagar i veckan	36%	41%	22%	34%
1-4 dagar i veckan	12%	9%	9%	10%
1-3 dagar i månaden	10%	8%	6%	8%
Mer sällan/Aldrig	32%	19%	43%	30%
Vet inte	9%	23%	19%	18%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Rött kött/charkprodukter

I två av tre gymnasieskolor serveras rött kött och/eller charkprodukter till lunch minst en gång i veckan. I kommungrupp B är andelen som inte vet hur ofta det serveras högre än i kommungrupp A.

Hur ofta serveras måltider med rött kött och/eller charkprodukter till lunch? (Med rött kött menas kött från nöt, gris, lamm, ren och vilt. Med charkprodukter menas kött som har röckts, behandlats med nitrit eller konserverats på annat sätt. Exempel är korv, bacon, kassler, rökt skinka, salami, leverpastej och blodpudding.)

Bas: De 229 skolor som har en skolrestaurang där eleverna äter lunch.

4

⁴ Notera att de två översta svarsalternativen överlappar varandra i frågan gällande rött kött. Detta beror på ett misstag vid enkätprogrammeringen.

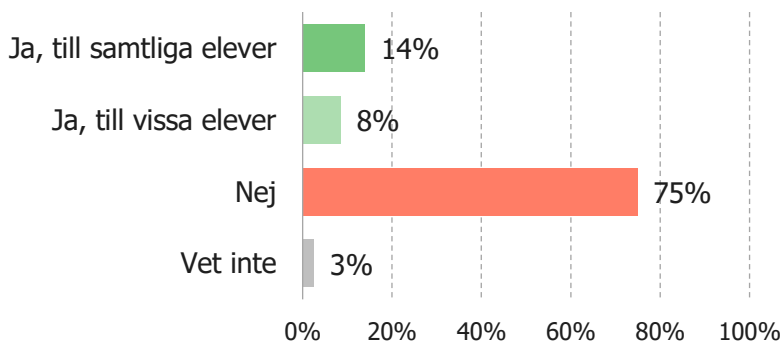
Hur ofta serveras måltider med rött kött och/eller charkprodukter till lunch?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	111	118	64	89	72	229
4-5 dagar i veckan	13%	10%	10%	14%	8%	11%
1-4 dagar i veckan	60%	53%	57%	49%	58%	55%
1-3 dagar i månaden	18%	22%	20%	23%	19%	21%
Mer sällan/Aldrig	4%	3%	2%	5%	3%	3%
Vet inte	5%	12%	11%	8%	12%	10%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Hur ofta serveras måltider med rött kött och/eller charkprodukter till lunch?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	72	98	59	229
4-5 dagar i veckan	14%	9%	11%	11%
1-4 dagar i veckan	60%	51%	55%	55%
1-3 dagar i månaden	18%	23%	19%	21%
Mer sällan/Aldrig	3%	5%	2%	3%
Vet inte	4%	12%	12%	10%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Mellanmål

I tre fjärdedelar av gymnasieskolorna serveras inte mellanmål till eleverna. Andelen som inte vet om mellanmål serveras är överrepresenterad i gymnasieskolor med kommunala huvudmän och i kommungrupp C.

Erbjuder skolan vanligtvis (3-5 dagar i veckan) mellanmål till elever i gymnasiet?

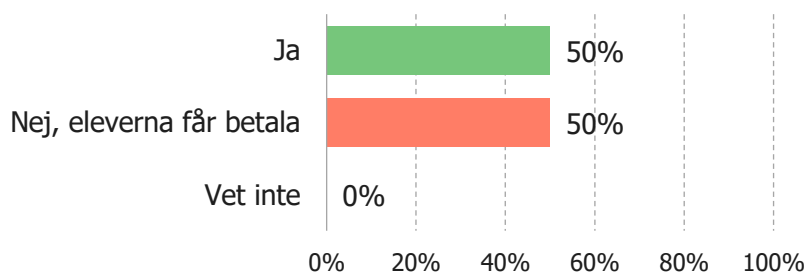
Bas: Samtliga 266 skolor.

Erbjuder skolan vanligtvis (3-5 dagar i veckan) mellanmål till elever i gymnasiet?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	141	125	74	98	90	266
Ja, till samtliga elever	18%	12%	15%	15%	11%	14%
Ja, till vissa elever	5%	10%	12%	7%	6%	8%
Nej	77%	74%	70%	76%	79%	75%
Vet inte	0%	4%	3%	1%	3%	3%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Erbjuder skolan vanligtvis (3-5 dagar i veckan) mellanmål till elever i gymnasiet?	A. Storstäder och storstadnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	85	114	67	266
Ja, till samtliga elever	15%	12%	16%	14%
Ja, till vissa elever	5%	10%	10%	8%
Nej	80%	77%	66%	75%
Vet inte	0%	1%	7%	3%
Totalt	100%	100%	100%	100%

I hälften av gymnasieskolorna som erbjuder mellanmål är detta gratis. Inga signifikanta skillnader med avseende på huvudmannatyp, antal utbudsställen eller kommungrupp kan påvisas.

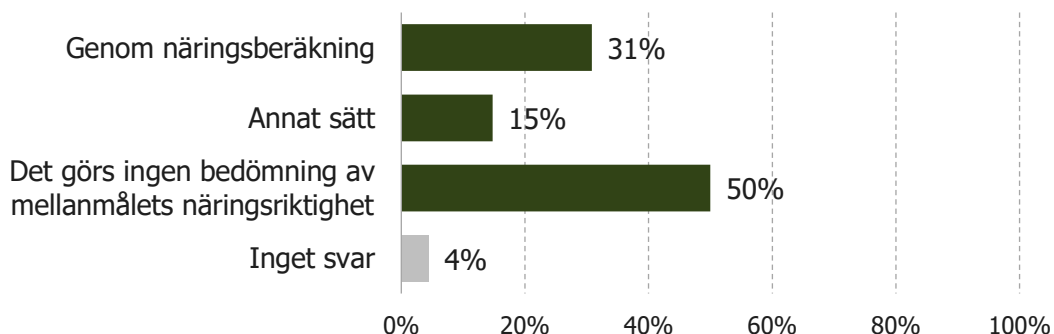
Är mellanmålet kostnadsfritt?

Bas: De 60 skolor som erbjuder mellanmål.

I hälften av gymnasieskolorna som erbjuder mellanmål görs ingen bedömning av mellanmålets näringsriktighet. Andelen som inte svarat på frågan är överrepresenterad i gymnasieskolor med enskild regi. I gymnasieskolor med högst ett utbudsställe i närheten är det en högre andel som gör en näringsberäkning jämfört med de som har fler utbudsställen i närheten. De som har högst ett utbudsställe i närheten svarar även i lägre grad än de som har ett litet antal utbudsställen i närheten att näringsriktigheten säkerställs på annat sätt.

Hur säkerställer skolan/huvudmannen att mellanmålet är näringsriktigt?

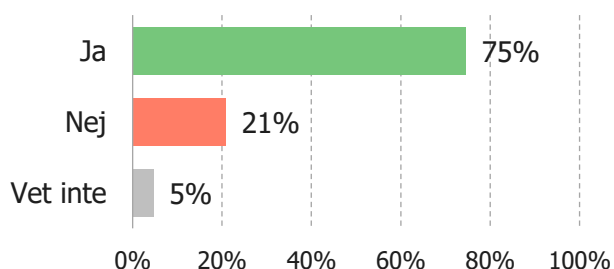

Bas: De 60 skolor som erbjuder mellanmål.

Tillgång till kranvatten

I tre av fyra gymnasieskolor har eleverna tillgång till kranvatten under hela dagen. Detta är vanligare i gymnasieskolor med enskilda huvudmän och i gymnasieskolor som har högst ett utbudsställe i närheten. Gymnasieskolor i kommungrupp C svarar i högre grad än kommungrupp B att de inte vet om eleverna har tillgång till kranvatten.

Har eleverna tillgång till kranvatten under hela dagen (förutom att dricka direkt under kran på toaletten), t ex dricksfontän eller tillbringare och muggar?

Bas: Samtliga 266 skolor.

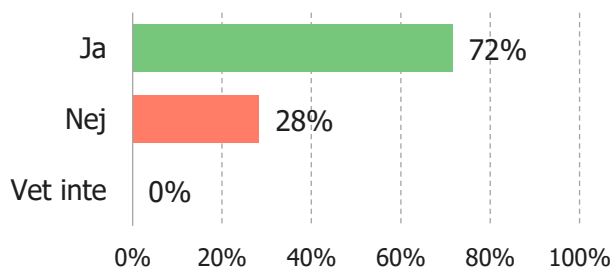
Har eleverna tillgång till kranvatten under hela dagen (förutom att dricka direkt under kran på toaletten), t ex dricksfontän eller tillbringare och muggar?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	141	125	74	98	90	266
Ja	85%	69%	83%	71%	69%	75%
Nej	13%	25%	15%	22%	26%	21%
Vet inte	1%	6%	2%	7%	5%	5%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Har eleverna tillgång till kranvatten under hela dagen (förutom att dricka direkt under kran på toaletten), t ex dricksfontän eller tillbringare och muggar?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	85	114	67	266
Ja	76%	74%	74%	75%
Nej	20%	25%	16%	21%
Vet inte	5%	2%	9%	5%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Kafeteria

I sju av tio gymnasieskolor finns en kafeteria för eleverna. Det är klart vanligare att detta finns i gymnasieskolor med kommunala huvudmän. Det är däremot mindre vanligt att det finns en kafeteria i gymnasieskolor som har ett stort antal utbudsställen i närheten.

Har skolan en kafeteria (ej varuautomat) för eleverna?

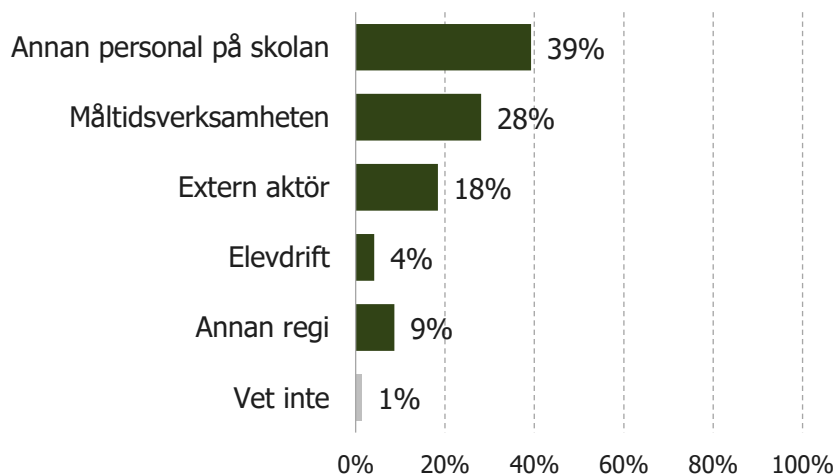
Bas: Samtliga 266 skolor.

Har skolan en kafeteria (ej varuautomat) för eleverna?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	141	125	74	98	90	266
Ja	38%	90%	81%	77%	60%	72%
Nej	62%	10%	19%	23%	40%	28%
Vet inte	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Har skolan en kafeteria (ej varuautomat) för eleverna?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	85	114	67	266
Ja	69%	73%	72%	72%
Nej	31%	27%	28%	28%
Vet inte	0%	0%	0%	0%
Totalt	100%	100%	100%	100%

För de gymnasieskolor som har en kafeteria är det vanligast att den drivs av annan personal på skolan eller av måltidsverksamheten. Elevdrift är vanligare i gymnasieskolor med enskilda huvudmän jämfört med gymnasieskolor som har kommunala huvudmän. I de gymnasieskolor som har ett stort antal utbudsställen i närheten drivs kafeterian i högre utsträckning av måltidsverksamheten och i lägre utsträckning av annan personal på skolan. Gymnasieskolor i kommungrupp A har i lägre grad än kommungrupp B annan personal på skolan som sköter kafeterian och i lägre grad än både kommungrupp B och C drift i annan regi.

I vems regi drivs kafeterian?

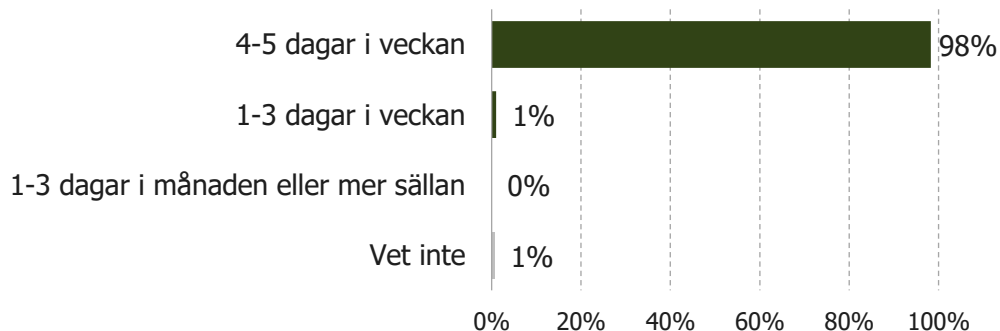
Bas: De 166 skolor som har en kafeteria.

I vems regi drivs kafeterian?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	54	112	54	66	46	166
Annan personal på skolan	35%	40%	43%	46%	24%	39%
Måltidsverksamheten	26%	29%	26%	15%	50%	28%
Extern aktör	13%	20%	21%	19%	14%	18%
Elevdrift	19%	1%	3%	6%	3%	4%
Annan regi	4%	10%	7%	10%	8%	9%
Vet inte	4%	1%	0%	3%	1%	1%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

I vems regi drivs kafeterian?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	52	71	43	166
Annan personal på skolan	27%	45%	42%	39%
Måltidsverksamheten	33%	28%	24%	28%
Extern aktör	27%	14%	16%	18%
Elevdrift	9%	2%	2%	4%
Annan regi	1%	11%	13%	9%
Vet inte	3%	0%	3%	1%
Totalt	100%	100%	100%	100%

I så gott som alla gymnasieskolor som har en kafeteria är den öppen 4-5 dagar i veckan. Inga signifikanta skillnader med avseende på huvudmannatyp, antal utbudsställen eller kommungrupp kan påvisas.

Hur ofta är kafeterian öppen?

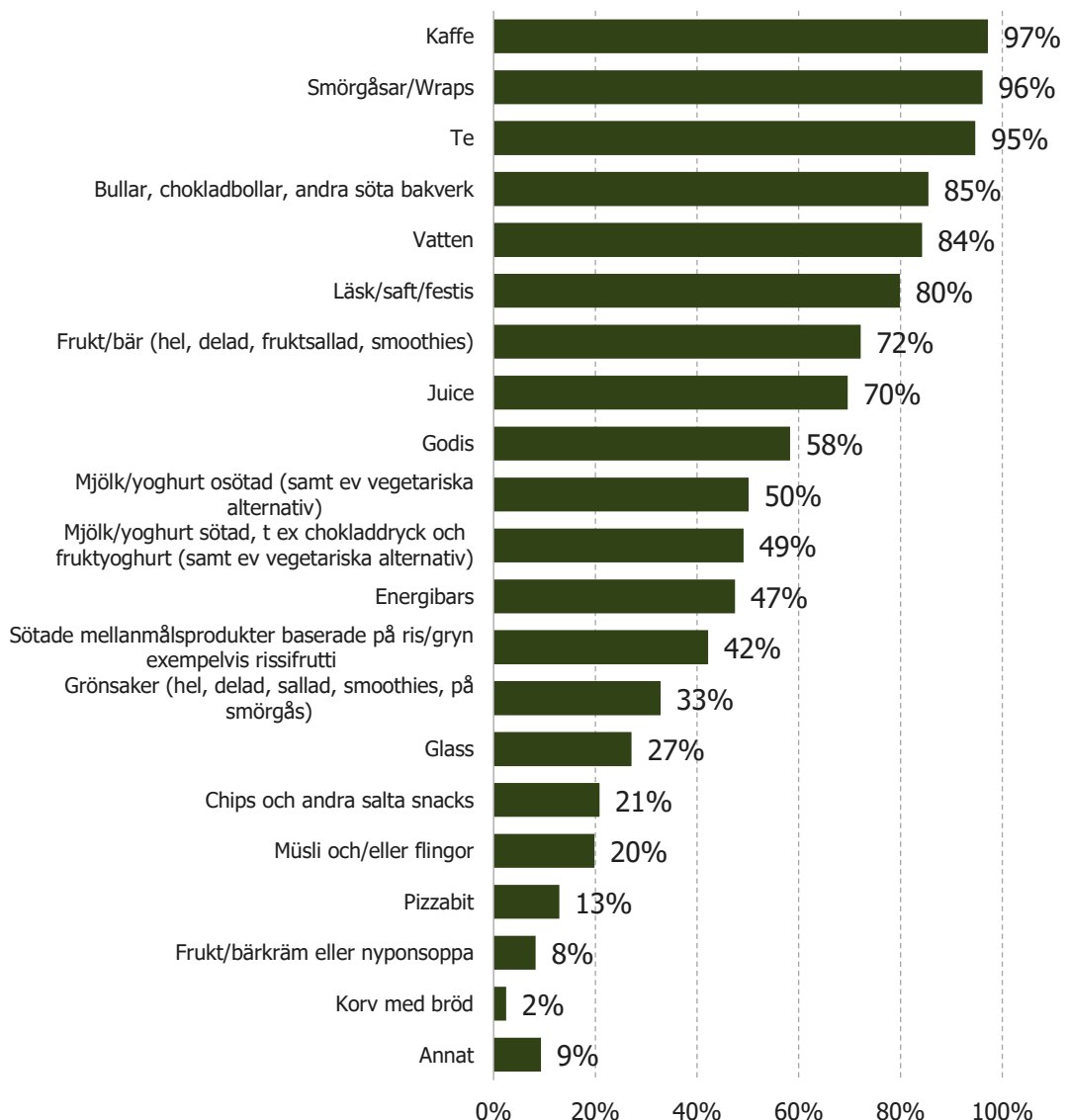
Bas: De 166 skolor som har en kafeteria.

Hur ofta är kafeterian öppen?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	54	112	54	66	46	166
4-5 dagar i veckan	94%	99%	99%	97%	99%	98%
1-3 dagar i veckan	6%	0%	1%	1%	1%	1%
1-3 dagar i månaden eller mer sällan	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Vet inte	0%	1%	0%	2%	0%	1%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Hur ofta är kafeterian öppen?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	52	71	43	166
4-5 dagar i veckan	99%	98%	97%	98%
1-3 dagar i veckan	1%	2%	0%	1%
1-3 dagar i månaden eller mer sällan	0%	0%	0%	0%
Vet inte	0%	0%	3%	1%
Totalt	100%	100%	100%	100%

De livsmedel som det är vanligast att gymnasieskolorna har i kafeterian är kaffe, te och smörgåsar/wraps. De allra flesta har även bullar, chokladbollar, andra söta bakverk, vatten och läsk/saft/festis. Gymnasieskolor som har kommunala huvudmän erbjuder i högre grad än andra smörgåsar/wraps, te, bullar, frukt/bär, juice, godis, mjölk/osötad respektive söttad yoghurt, grönsaker och glass. Gymnasieskolor i kommungrupp B erbjuder i högre utsträckning än kommungrupp A bullar, chokladbollar, andra söta bakverk och de erbjuder i högre grad än kommungrupp C juice. I kommungrupp C är det vanligare att det erbjuds frukt och bär jämfört med i kommungrupp A.

Vilka av följande livsmedel erbjuder kafeterian vanligtvis de dagar den har öppet?

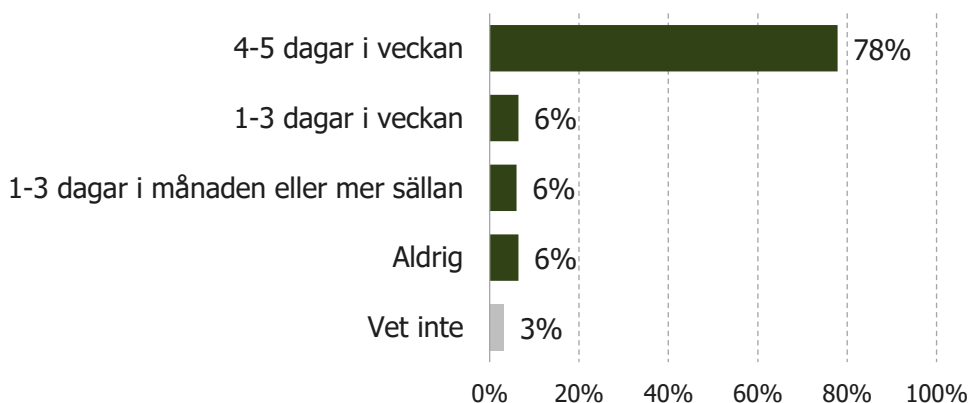
Bas: De 166 skolor som har en kafeteria.

Vilka av följande livsmedel erbjuder kafeterian vanligtvis de dagar den har öppet?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbuds-ställe	Litet antal utbuds-ställen	Stort antal utbuds-ställen	Totalt
Antal respondenter	54	112	54	66	46	166
Kaffe	93%	98%	96%	97%	99%	97%
Smörgåsar/Wraps	87%	98%	97%	94%	99%	96%
Te	83%	97%	91%	97%	97%	95%
Bullar, chokladbollar, andra söta bakverk	61%	91%	89%	87%	77%	85%
Vatten	78%	86%	83%	86%	84%	84%
Läsk/soft/festis	74%	81%	80%	81%	79%	80%
Frukt/bär (hel, delad, fruktsallad, smoothies)	48%	78%	66%	72%	80%	72%
Juice	46%	75%	67%	71%	71%	70%
Godis	56%	59%	58%	59%	58%	58%
Mjök/yoghurt osötad (samt ev vegetariska alternativ)	31%	54%	56%	54%	38%	50%
Mjök/yoghurt sötad, t ex chokladdryck och fruktyoghurt (samt ev vegetariska alternativ)	26%	54%	51%	46%	52%	49%
Energibars	52%	46%	47%	53%	40%	47%
Sötade mellanmålsprodukter baserade på ris/gryn exempelvis rissifrutti	35%	44%	47%	44%	34%	42%
Grönsaker (hel, delad, sallad, smoothies, på smörgås)	20%	36%	36%	31%	31%	33%
Glass	9%	31%	30%	31%	18%	27%
Chips och andra salta snacks	26%	20%	27%	19%	16%	21%
Müsli och/eller flingor	17%	21%	14%	24%	22%	20%
Pizzabit	19%	12%	13%	15%	11%	13%
Frukt/bärkräm eller nyponsoppa	9%	8%	7%	9%	8%	8%
Korv med bröd	6%	2%	0%	4%	3%	2%
Annat	11%	9%	7%	10%	11%	9%
Totalt	887%	1100%	1061%	1083%	1025%	1060%

Vilka av följande livsmedel erbjuder kafeterian vanligtvis de dagar den har öppet?	A. Storstäder och storstadnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	52	71	43	166
Kaffe	95%	97%	100%	97%
Smörgåsar/Wraps	94%	98%	95%	96%
Te	97%	92%	96%	95%
Bullar, chokladbollar, andra söta bakverk	77%	93%	83%	85%
Vatten	90%	84%	80%	84%
Läsk/saft/festis	71%	81%	86%	80%
Frukt/bär (hel, delad, fruktsallad, smoothies)	57%	72%	86%	72%
Juice	72%	77%	56%	70%
Godis	48%	60%	66%	58%
Mjölk/yoghurt osötad (samt ev vegetariska alternativ)	50%	46%	57%	50%
Mjölk/yoghurt sötad, t ex chokladdryck och fruktyoghurt (samt ev vegetariska alternativ)	47%	48%	53%	49%
Energibars	45%	46%	52%	47%
Sötade mellanmålsprodukter baserade på ris/gryn exempelvis rissifruitti	46%	43%	38%	42%
Grönsaker (hel, delad, sallad, smoothies, på smörgås)	31%	30%	39%	33%
Glass	22%	26%	33%	27%
Chips och andra salta snacks	26%	17%	22%	21%
Müsli och/eller flingor	26%	18%	16%	20%
Pizzabit	13%	16%	9%	13%
Frukt/bärkräm eller nyponsoppa	4%	13%	5%	8%
Korv med bröd	5%	1%	3%	2%
Annat	14%	6%	10%	9%
Totalt	1031%	1063%	1085%	1060%

I en klar majoritet av de gymnasieskolor som har en kafeteria erbjuds läsk, söta drycker, godis, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk 4-5 dagar i veckan. Andelen kommunala gymnasieskolor som erbjuder detta 4-5 dagar i veckan är högre än bland enskilda gymnasieskolor. I kommungrupp B erbjuds sötsaker i högre grad än i kommungrupp C 1-3 dagar i veckan medan det i lägre grad än i kommungrupp A erbjuds 1-3 dagar i månaden eller mer sällan.

Hur ofta erbjuds något av följande: läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk?

Bas: De 166 skolor som har en kafeteria.

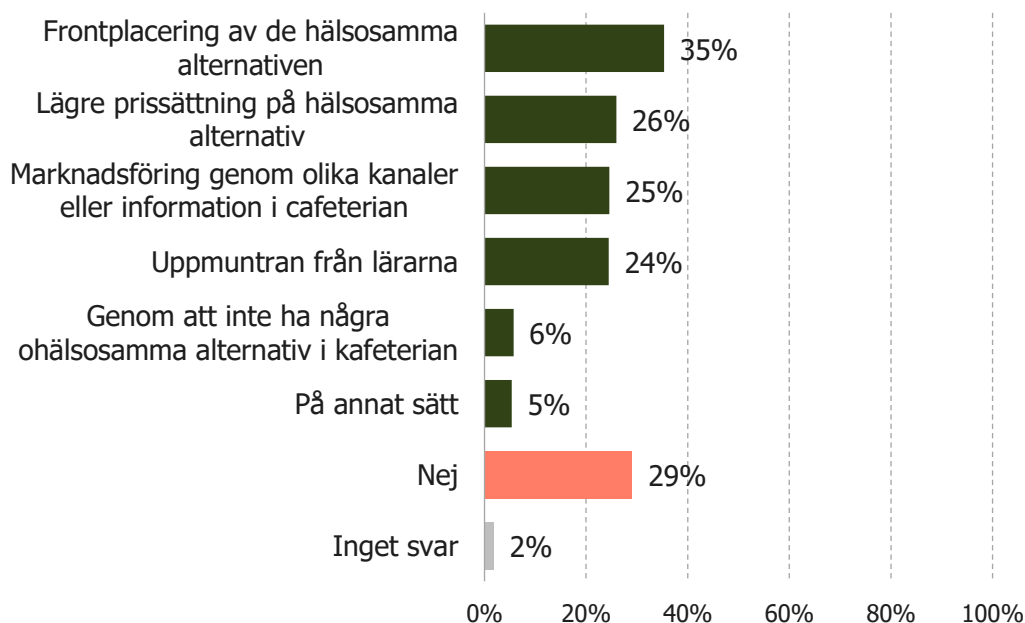
Hur ofta erbjuds något av följande; läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	54	112	54	66	46	166
4-5 dagar i veckan	63%	81%	83%	74%	77%	78%
1-3 dagar i veckan	11%	5%	7%	4%	10%	6%
1-3 dagar i månaden eller mer sällan	13%	4%	6%	8%	3%	6%
Aldrig	11%	5%	2%	9%	8%	6%
Vet inte	2%	4%	1%	6%	3%	3%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Hur ofta erbjuds något av följande; läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbullar eller andra söta bakverk?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	52	71	43	166
4-5 dagar i veckan	70%	80%	82%	78%
1-3 dagar i veckan	5%	11%	0%	6%
1-3 dagar i månaden eller mer sällan	13%	2%	6%	6%
Aldrig	9%	6%	5%	6%
Vet inte	3%	2%	6%	3%
Totalt	100%	100%	100%	100%

I sju av tio gymnasieskolor främjas hälsosamma alternativ i kafeterian på något sätt. Detta sker framför allt genom frontplacering av de hälsosamma alternativen, lägre prissättning på hälsosamma alternativ, marknadsföring genom olika kanaler eller information i kafeterian respektive uppmuntran från lärarna. I de kommunala gymnasieskolorna är andelen som svarar att de hälsosamma alternativen placeras längst fram respektive att de marknadsför hälsosamma alternativ genom olika kanaler överrepresenterad.

För de gymnasieskolor som har ett stort antal utbudsställen i närheten är det en lägre andel som främjar hälsosamma alternativ på något sätt jämfört med de som har högst ett utbudsställe i närheten. De använder även i lägre grad marknadsföring genom olika kanaler jämfört med de som har högst ett utbudsställe i närheten.

Främjas hälsosamma alternativ i kafeterian på något av följande sätt?

Bas: De 166 skolor som har en kafeteria.

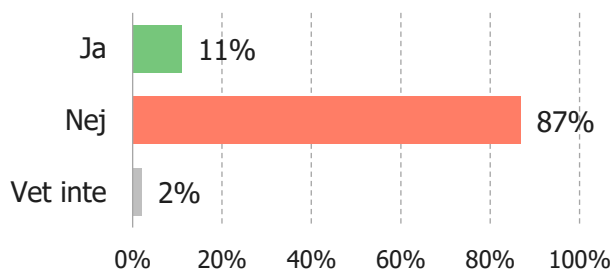
Främjas hälsosamma alternativ i kafeterian på något av följande sätt?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbuds-ställe	Litet antal utbuds-ställen	Stort antal utbuds-ställen	Totalt
Antal respondenter	54	112	54	66	46	166
Frontplacering av de hälsosamma alternativen	22%	38%	38%	40%	24%	35%
Lägre prissättning på hälsosamma alternativ	22%	27%	29%	27%	20%	26%
Marknadsföring genom olika kanaler eller information i kafeterian	11%	28%	36%	23%	12%	25%
Uppmuntran från lärarna	26%	24%	26%	26%	20%	24%
Genom att inte ha några ohälsosamma alternativ i kafeterian	11%	4%	3%	7%	7%	6%
På annat sätt	9%	4%	7%	5%	4%	5%
Nej	31%	29%	19%	31%	39%	29%
Inget svar	2%	2%	1%	4%	0%	2%
Totalt	135%	156%	160%	163%	127%	152%

Främjas hälsosamma alternativ i kafeterian på något av följande sätt?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	52	71	43	166
Frontplacering av de hälsosamma alternativen	29%	37%	39%	35%
Lägre prissättning på hälsosamma alternativ	19%	29%	28%	26%
Marknadsföring genom olika kanaler eller information i kafeterian	24%	30%	16%	25%
Uppmuntran från lärarna	18%	30%	22%	24%
Genom att inte ha några ohälsosamma alternativ i kafeterian	9%	6%	2%	6%
På annat sätt	5%	2%	10%	5%
Nej	32%	26%	30%	29%
Inget svar	5%	1%	0%	2%
Totalt	142%	162%	148%	152%

Varuautomat

Merparten av gymnasieskolorna har inte en varuautomat där livsmedel kan köpas. Det är vanligare att det finns en varuautomat på gymnasieskolor med enskilda huvudmän jämfört med de som har kommunala huvudmän.

Har skolan en varuautomat där livsmedel kan köpas?

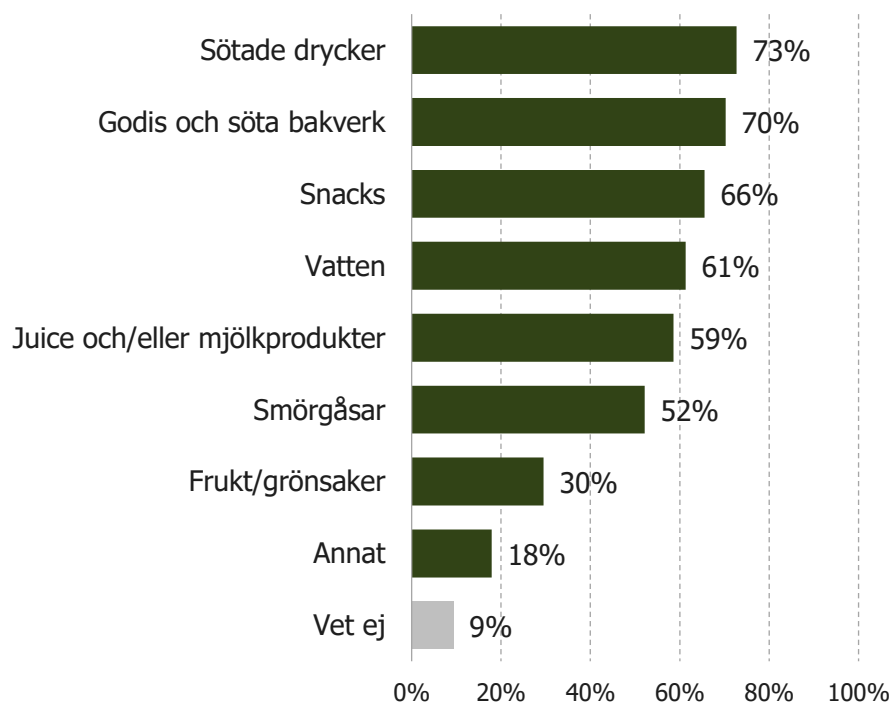
Bas: Samtliga 266 skolor.

Har skolan en varuautomat där livsmedel kan köpas?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	141	125	74	98	90	266
Ja	21%	6%	11%	10%	13%	11%
Nej	79%	91%	89%	88%	84%	87%
Vet inte	0%	3%	0%	3%	3%	2%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Har skolan en varuautomat där livsmedel kan köpas?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	85	114	67	266
Ja	14%	11%	8%	11%
Nej	84%	88%	88%	87%
Vet inte	2%	1%	4%	2%
Totalt	100%	100%	100%	100%

De gymnasieskolor som har en varuautomat har framför allt sötade drycker, godis och söta bakverk samt snacks där. Det är även många som erbjuder vatten, juice/mjolkprodukter eller smörgåsar i sina varuautomater. Andelen som har juice/mjolkprodukter eller "annat" i varuautomaten är högst i gymnasieskolor med enskilda huvudmän. I kommungrupp C erbjuds vatten i högre grad än i kommungrupp B och juice/mjolkprodukter samt annat i lägre grad än i kommungrupp B. Frukt/grönsaker finns i lägre utsträckning i varuautomaterna i kommungrupp A jämfört med övriga kommungrupper. I kommungrupp A är andelen som svarar att de inte vet vilket utbud som finns i varuautomaten överrepresenterad.

Vilket utbud finns i varuautomaten?

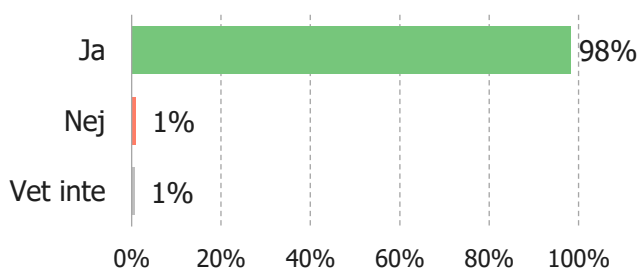

Bas: De 37 skolor som har en varuautomat där livsmedel kan köpas.

Närvaro under skollunchen

I nästan alla gymnasieskolor får eleverna lämna skolområdet under lunch eller rasttid. Inga signifikanta skillnader med avseende på huvudmannatyp, antal utbudsställen eller kommungrupp kan påvisas.

Får eleverna lämna skolområdet under lunch/eller rasttid?

Bas: Samtliga 266 skolor.

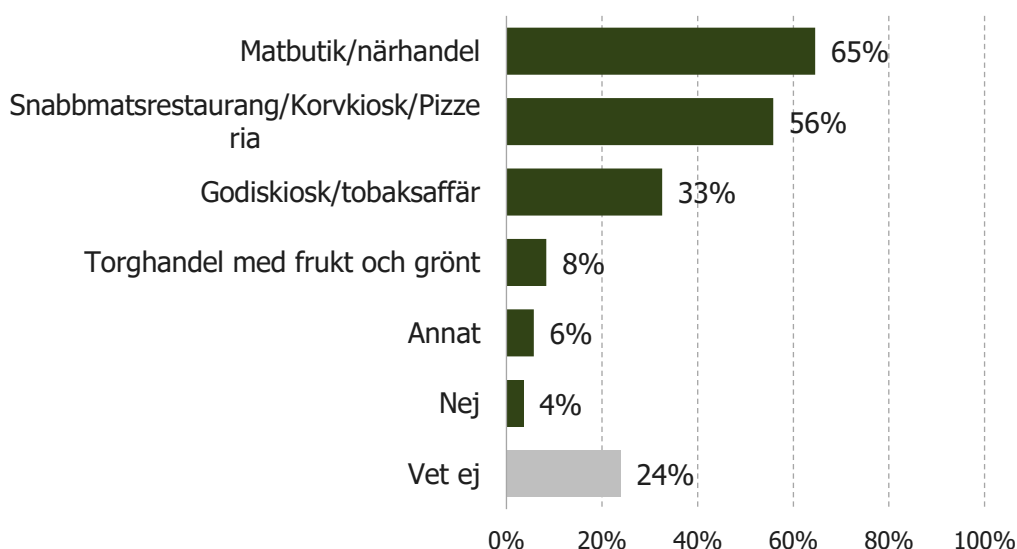
Får eleverna lämna skolområdet under lunch/eller rasttid?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	141	125	74	98	90	266
Ja	99%	98%	98%	97%	100%	98%
Nej	0%	2%	0%	3%	0%	1%
Vet inte	1%	1%	2%	1%	0%	1%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Får eleverna lämna skolområdet under lunch/eller rasttid?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	85	114	67	266
Ja	97%	98%	100%	98%
Nej	2%	1%	0%	1%
Vet inte	1%	1%	0%	1%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Mat från andra inköpsställen

I de gymnasieskolor där eleverna får lämna skolområdet under lunch eller raster händer det framför allt att de köper mat från en matbutik/närhandel eller en snabbmatsrestaurang/korvkiosk/pizzeria. Andelen som har svarat att det inte händer alls är högre i gymnasieskolor med enskilda huvudmän medan andelen som svarat att de inte vet är högre i kommunala skolor. Gymnasieskolor som har ett stort antal utbudsställen i närheten svarar i högre utsträckning än de som har högst ett utbudsställe nära skolan, att eleverna köper mat i en matbutik eller torghandel. De uppger även i högre grad än både de som har högst ett och ett litet antal utbudsställen att eleverna handlar i en godiskiosk eller tobaksaffär. De som har högst ett utbudsställe i närheten av skolan svarar i högst grad nej på frågan om eleverna köper mat på rasterna.

Händer det någon gång i veckan eller oftare att skolans elever köper mat på något av följande inköpsställen på rasterna?

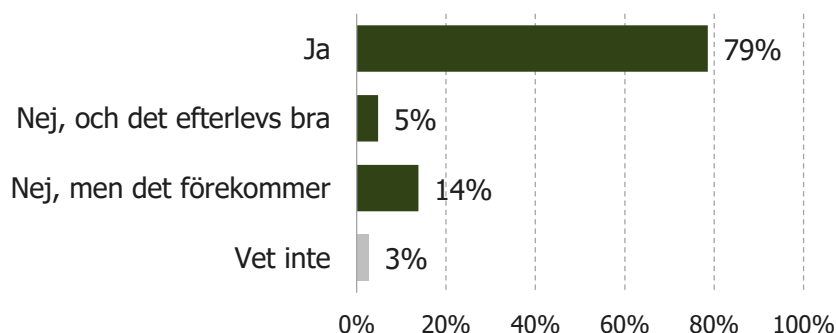
Bas: De 262 skolor där eleverna får lämna skolområdet under lunch eller rasttid.

Händer det någon gång i veckan eller oftare att skolans elever köper mat på något av följande inköpsställen på rasterna?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	140	122	73	95	90	262
Matbutik/närhandel	67%	63%	57%	66%	72%	65%
Snabbmatsrestaurang/Korvkiosk/Pizzeria	53%	57%	56%	54%	58%	56%
Godiskiosk/tobaksaffär	32%	33%	25%	25%	49%	33%
Torghandel med frukt och grönt	7%	9%	3%	9%	14%	8%
Annat	7%	5%	4%	9%	4%	6%
Nej	7%	2%	7%	3%	0%	4%
Vet ej	15%	29%	28%	21%	24%	24%
Totalt	189%	198%	179%	187%	221%	194%

Händer det någon gång i veckan eller oftare att skolans elever köper mat på något av följande inköpsställen på rasterna?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	83	112	67	262
Matbutik/närhandel	61%	68%	62%	65%
Snabbmatsrestaurang/Korvkiosk/Pizzeria	53%	59%	54%	56%
Godiskiosk/tobaksaffär	38%	33%	27%	33%
Torghandel med frukt och grönt	7%	8%	10%	8%
Annat	5%	7%	5%	6%
Nej	4%	4%	3%	4%
Vet ej	22%	21%	29%	24%
Totalt	190%	201%	188%	194%

I åtta av tio gymnasieskolor är det tillåtet för eleverna att ta med och äta/dricka söta drycker, godis, glass, snacks, bullar eller andra söta bakverk. Inga signifikanta skillnader med avseende på huvudmannatyp, antal utbudsställen eller kommungrupp kan påvisas.

Får eleverna i gymnasiet ta med och äta/dricka följande i skolan: läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk?

Bas: Samtliga 266 skolor.

Får eleverna i gymnasiet ta med och äta/dricka följande i skolan; läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	141	125	74	98	90	266
Ja	76%	80%	80%	78%	80%	79%
Nej, och det efterlevs bra	8%	3%	3%	8%	4%	5%
Nej, men det förekommer	13%	14%	14%	14%	11%	14%
Vet inte	4%	2%	3%	1%	5%	3%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Får eleverna i gymnasiet ta med och äta/dricka följande i skolan; läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	85	114	67	266
Ja	79%	79%	78%	79%
Nej, och det efterlevs bra	8%	4%	3%	5%
Nej, men det förekommer	11%	15%	15%	14%
Vet inte	3%	2%	4%	3%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Uppmuntran att äta frukt och grönt

Drygt hälften av gymnasieskolorna uppmuntrar på något sätt eleverna att äta mer frukt och grönsaker. Det vanligaste är att gymnasieskolan uppmuntrar eleverna att ta med frukt eller grönsaker till skolan. Andelen som uppmuntrar eleverna att ta med frukt och grönsaker respektive erbjuder gratis frukt och grönsaker är högre i gymnasieskolor med enskilda huvudmän. I kommunala gymnasieskolor är det vanligare att de inte det inte förekommer någon särskild uppmuntran för att få eleverna att äta mer frukt och grönt.

Hur uppmuntrar er skola elever att äta mer frukt och grönsaker?

Bas: Samtliga 266 skolor.

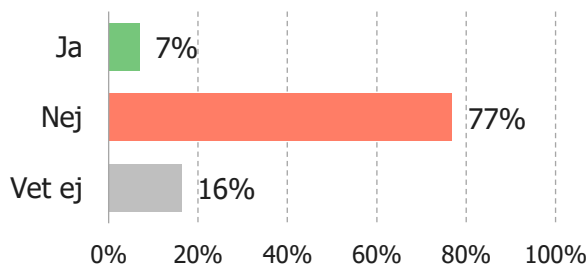
Hur uppmuntrar er skola elever att äta mer frukt och grönsaker?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	141	125	74	98	90	266
Skolan uppmuntrar eleverna att ta med frukt eller grönsaker till skolan	32%	20%	25%	28%	21%	24%
Erbjuder frukt och grönsaker kostnadsfritt på för- eller eftermiddag (utöver skollunchen) en gång i månaden eller oftare	22%	6%	11%	13%	10%	12%
Annat	15%	18%	22%	16%	14%	17%
Inget av ovanstående	22%	39%	28%	32%	38%	33%
Vet ej	9%	16%	14%	11%	17%	14%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Hur uppmuntrar er skola elever att äta mer frukt och grönsaker?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	85	114	67	266
Skolan uppmuntrar eleverna att ta med frukt eller grönsaker till skolan	24%	27%	20%	24%
Erbjuder frukt och grönsaker kostnadsfritt på för- eller eftermiddag (utöver skollunchen) en gång i månaden eller oftare	17%	9%	11%	12%
Annat	14%	18%	19%	17%
Inget av ovanstående	35%	27%	41%	33%
Vet ej	10%	19%	9%	14%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Kontakt med primär matproduktion

Drygt tre fjärdedelar av gymnasieskolorna har ingen kontakt med primär matproduktion. Andelen som inte har kontakt med primär matproduktion är högre i skolor med enskilda huvudmän medan andelen som inte vet är högre i skolor med kommunala huvudmän.

Har skolan och eleverna kontakt med primär matproduktion, som exempelvis odlare eller djuruppfödare där studiebesök kan göras alternativt en egen odling eller djurhållning på skolan?

Bas: Samtliga 266 skolor.

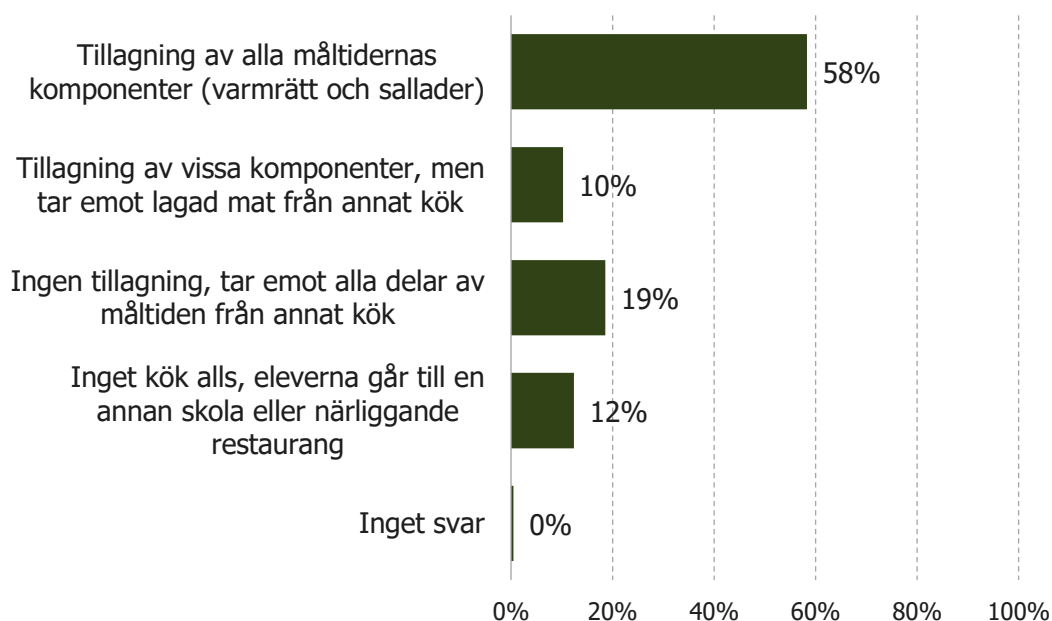
Har skolan och eleverna kontakt med primär matproduktion, som exempelvis odlare eller djuruppfödare där studiebesök kan göras alternativt en egen odling eller djurhållning på skolan?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	141	125	74	98	90	266
Ja	9%	6%	7%	8%	5%	7%
Nej	84%	73%	73%	78%	79%	77%
Vet ej	6%	22%	20%	14%	16%	16%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Har skolan och eleverna kontakt med primär matproduktion, som exempelvis odlare eller djuruppfödare där studiebesök kan göras alternativt en egen odling eller djurhållning på skolan?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	85	114	67	266
Ja	5%	5%	12%	7%
Nej	77%	80%	72%	77%
Vet ej	18%	15%	16%	16%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Skolkök

I drygt hälften av gymnasieskolorna sker tillagning av alla måltidernas komponenter i skolans kök. Detta är klart vanligare i gymnasieskolor med kommunala huvudmän jämfört med de som har enskilda huvudmän. För gymnasieskolor med enskilda huvudmän är det i stället en högre andel som inte har någon tillagning eller som inte har något kök alls. För gymnasieskolor som har högst ett utbudsställe i närheten finns högst andel som har tillagning av vissa komponenter i skolans kök. Högst andel som inte har något kök alls finns i gymnasieskolor som har ett stort antal utbudsställen nära.

Vilken typ av tillagning sker i skolans kök?

Bas: Samtliga 266 skolor.

Vilken typ av tillagning sker i skolans kök?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	141	125	74	98	90	266
Tillagning av alla måltidernas komponenter (varmrätt och sallader)	28%	74%	58%	62%	53%	58%
Tillagning av vissa komponenter, men tar emot lagad mat från annat kök	7%	12%	19%	7%	6%	10%
Ingen tillagning, tar emot alla delar av måltiden från annat kök	41%	6%	18%	20%	17%	19%
Inget kök alls, eleverna går till en annan skola eller närliggande restaurang	22%	7%	4%	10%	23%	12%
Inget svar	1%	0%	1%	0%	1%	0%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

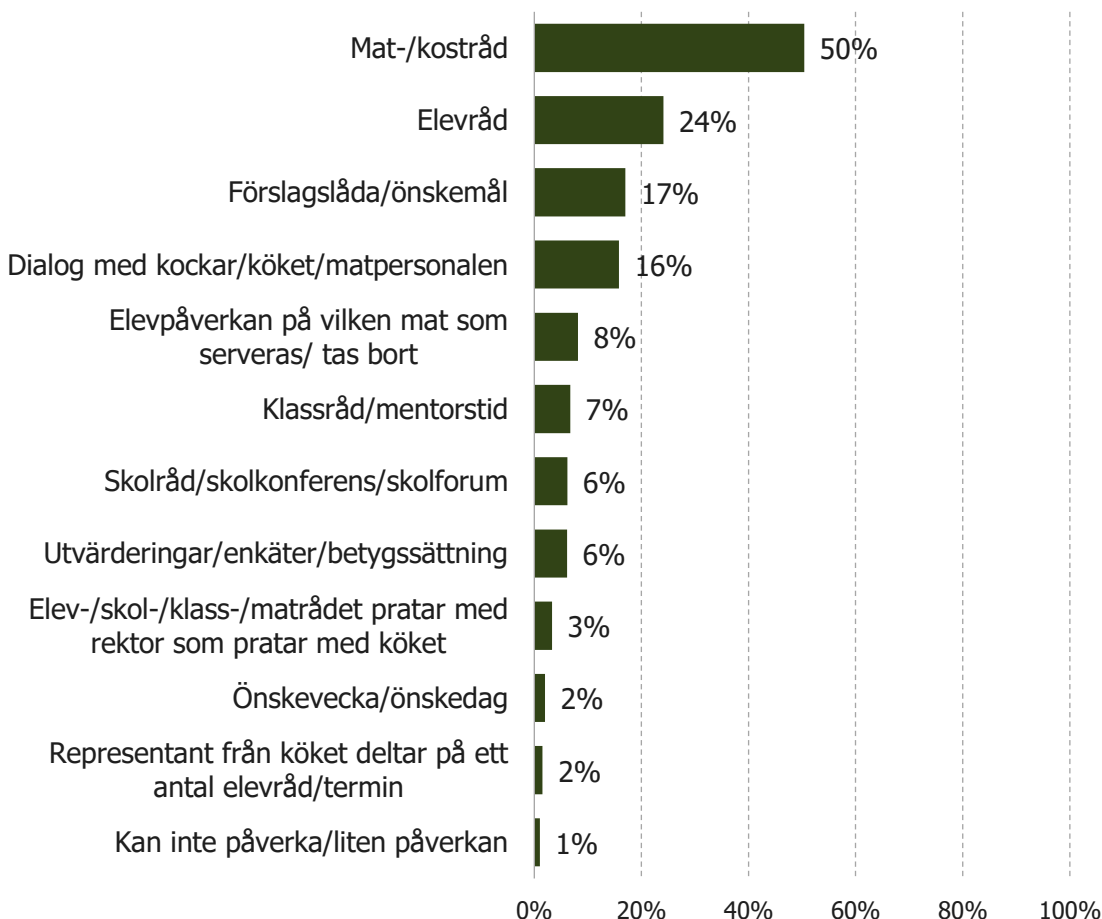
Vilken typ av tillagning sker i skolans kök?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	85	114	67	266
Tillagning av alla måltidernas komponenter (varmrätt och sallader)	51%	60%	63%	58%
Tillagning av vissa komponenter, men tar emot lagad mat från annat kök	10%	8%	15%	10%
Ingen tillagning, tar emot alla delar av måltiden från annat kök	25%	17%	13%	19%
Inget kök alls, eleverna går till en annan skola eller närliggande restaurang	13%	15%	8%	12%
Inget svar	1%	0%	1%	0%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Möjlighet att påverka skolans måltider

Det främsta sättet för eleverna att påverka skolmåltiderna är genom mat-/kostråd. Att påverka skolmåltiderna genom elevråd eller förslagslåda är vanligare i gymnasieskolor med enskilda huvudmän jämfört med de som har kommunala huvudmän. För gymnasieskolor med högst ett utbudsställe i närheten är det vanligare att en representant från köket deltar på ett antal elevråd per termin.

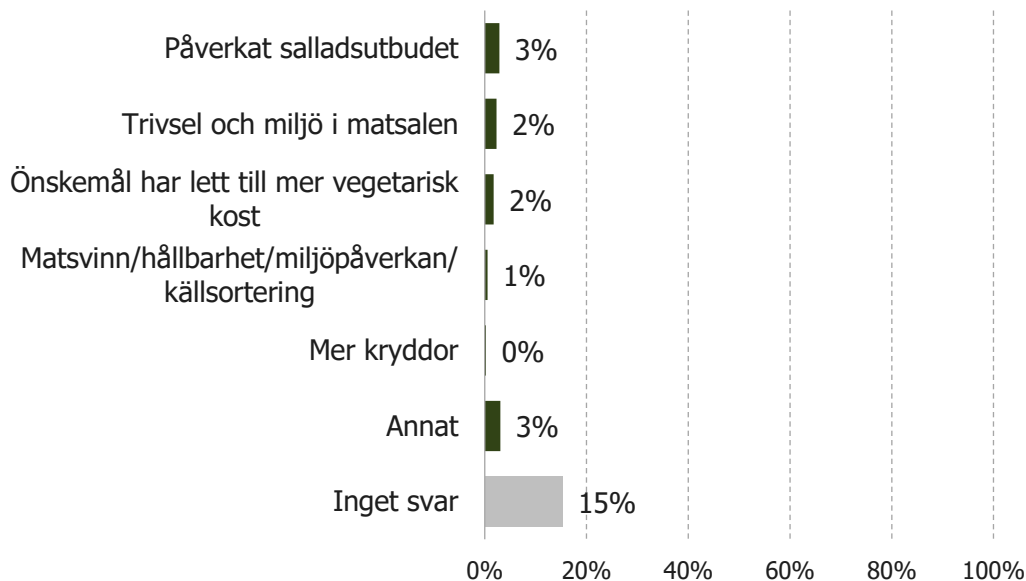
I kommungrupp A är det en högre andel än i övriga kommungrupper som påverkar genom utvärderingar/enkäter/betygssättning. I kommungrupp B är det vanligare än i övriga kommungrupper att de inte kan besvara frågan. I kommungrupp C är klassråd/mentorstid vanligare än i de andra kommungrupperna.

På vilket sätt kan eleverna påverka skolans måltider? Hur?

Detta är en öppen fråga som kategoriserats i efterhand. Samtliga svar redovisas i bilaga 1.
Bas: Samtliga 266 skolor.

På vilket sätt kan eleverna påverka skolans måltider? Vad?

Detta är en öppen fråga som kategoriserats i efterhand. Samtliga svar redovisas i bilaga 1.
Bas: Samtliga 266 skolor.

Möjlighet att påverka skolans måltider, hur?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen	Totalt
Antal respondenter	141	125	74	98	90	266
Mat-/kostråd	50%	50%	44%	54%	51%	50%
Elevråd	36%	18%	23%	23%	25%	24%
Förslagslåda/önskemål	25%	13%	13%	17%	22%	17%
Dialog med kokar/köket/matpersonalen	18%	14%	13%	15%	20%	16%
Elevpåverkan på vilken mat som serveras/tas bort	9%	8%	9%	6%	8%	8%
Klassråd/mentorstid	4%	8%	8%	6%	7%	7%
Skolråd/skolkonferens/skolforum	3%	8%	5%	8%	5%	6%
Utvärderingar/enkäter/betygsättning	9%	5%	3%	7%	8%	6%
Elev-/skol-/klass-/matrådet pratar med rektor som pratar med köket	4%	3%	3%	2%	5%	3%
Önskevecka/önskedag	4%	1%	2%	2%	2%	2%
Representant från köket deltar på ett antal elevråd/termin	1%	2%	5%	0%	0%	2%
Kan inte påverka/liten påverkan	1%	1%	2%	1%	1%	1%

Möjlighet att påverka skolans måltider, vad?	Enskild regi	Kommunal regi	Högst ett utbuds-ställe	Litet antal utbuds-ställen	Stort antal utbuds-ställen	Totalt
Antal respondenter	141	125	74	98	90	266
Påverkat salladsutbudet	1%	4%	3%	1%	2%	3%
Trivsel och miljö i matsalen	2%	2%	3%	2%	1%	2%
Önskemål har lett till mer vegetarisk kost	4%	1%	2%	1%	2%	2%
Matsvinn/hållbarhet/miljöpåverkan/källsortering	0%	1%	2%	0%	0%	1%
Mer kryddor	1%	0%	1%	0%	0%	0%
Annat	4%	2%	3%	3%	3%	3%
Inget svar	6%	20%	15%	14%	18%	15%
Totalt*	182%	161%	159%	162%	179%	168%

*I totalen summeras även andelarna i tabellen ovan.

Möjlighet att påverka skolans måltider, hur?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	85	114	67	266
Mat-/kostråd	57%	48%	47%	50%
Elevråd	24%	21%	30%	24%
Förslagslåda/önskemål	17%	18%	15%	17%
Dialog med kockar/köket/matpersonalen	13%	18%	14%	16%
Elevpåverkan på vilken mat som serveras/ tas bort	7%	6%	13%	8%
Klassråd/mentorstid	3%	4%	15%	7%
Skolråd/skolkonferens/skolforum	4%	10%	4%	6%
Utvärderingar/enkäter/betygsättning	13%	3%	4%	6%
Elev-/skol-/klass-/matrådet pratar med rektor som pratar med köket	6%	1%	4%	3%
Önskevecka/önskedag	3%	2%	2%	2%
Representant från köket deltar på ett antal elevråd/termin	0%	2%	3%	2%
Kan inte påverka/liten påverkan	0%	1%	2%	1%

Möjlighet att påverka skolans måltider, vad?	A. Storstäder och storstadsnära kommuner	B. Större städer och kommuner nära större stad	C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	Totalt
Antal respondenter	85	114	67	266
Påverkat salladsutbudet	3%	2%	4%	3%
Trivsel och miljö i matsalen	1%	2%	5%	2%
Önskemål har lett till mer vegetarisk kost	3%	1%	3%	2%
Matsvinn/hållbarhet/miljöpåverkan/källsortering	0%	1%	0%	1%
Mer kryddor	0%	0%	1%	0%
Annat	3%	2%	4%	3%
Inget svar	9%	22%	11%	15%
Totalt*	165%	164%	178%	168%

*I totalen summeras även andelarna i tabellen ovan.

Utbud av livsmedel i skolornas närområde

Högstadieskolor

I detta avsnitt visas resultaten för högstadieskolor. Resultaten som visas bygger på de oviktade resultaten för bakgrundsfrågorna i enkäten.

Resultaten bygger på en kartläggning av utbudet av livsmedel i närområdet för samtliga 400 högstadieskolor som ingått i urvalet. Detta har tagits fram genom att först geokoda skolornas position och sedan matcha mot data där antal utbudsställen av livsmedel framgår.

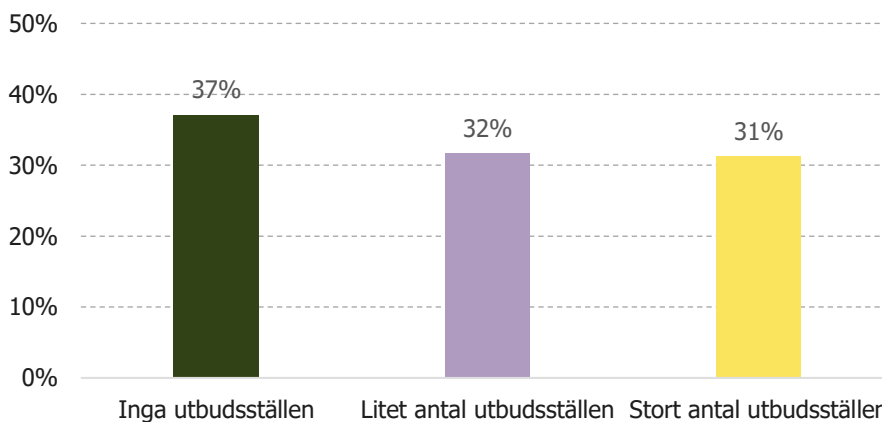
I diagrammen är skolorna uppdelade på det totala antalet utbudsställen som ligger i närheten av skolorna, d.v.s. de utbudsställen som ligger inom 500 meter eller högst fem minuters gångavstånd. De utbudsställen som ingår i kartanalysen är bensinstationer, caféer, mataffärer, närbutiker, restauranger, snabbmatsrestauranger och varuhus. För högstadieskolor delas antalen in i grupperna "inga utbudsställen", "litet antal utbudsställen" och "stort antal utbudsställen". Skolorna som är med i undersökningen jämförs med hur utbudet ser ut för samtliga högstadieskolor som ingår i urvalet.

Notera att gruppen med det minsta antalet utbudsställen innehåller 0 utbudsställen för högstadieskolor. En högstadieskola som är med i undersökningen jämförs med alla högstadieskolor i urvalet och kategoriseras sedan utifrån totalen.

Gruppering av antal utbudsställen för högstadieskolor:

- Inga utbudsställen
- Litet antal = 1-2 utbudsställen
- Stort antal = 3-33 utbudsställen

Fördelning av antal utbudsställen

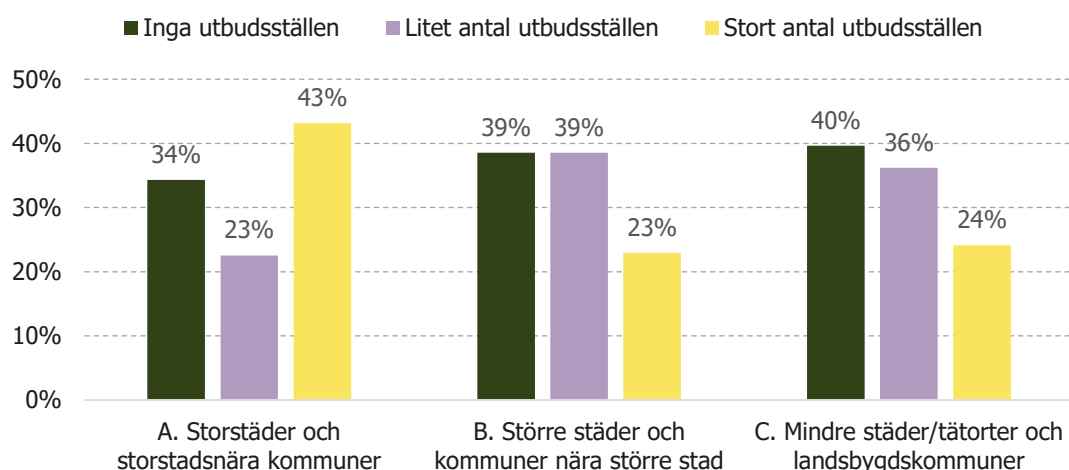

Bas: Samtliga 258 skolor.

Grupperingen av utbudsställen gjordes så att fördelningen mellan de olika grupperna skulle vara relativt jämn.

Högstadieskolor som ligger i kommungrupp A (storstäder och storstadsnära kommuner) har i högre utsträckning än de som ligger i kommungrupp B och C ett stort antal utbudsställen nära skolan. Högstadieskolor i kommungrupp B (större städer och kommuner nära större städer) har i högre grad än kommungrupp A ett litet antal utbudsställen i närheten.

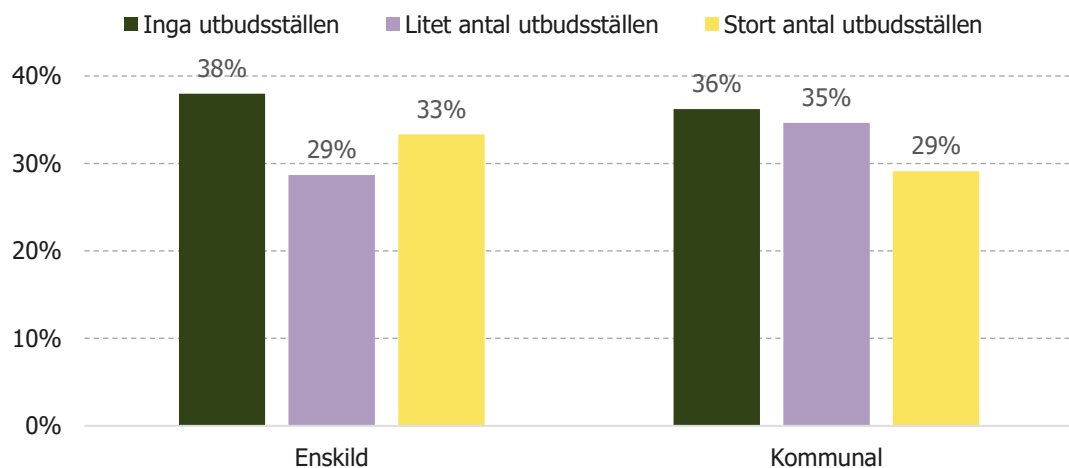
Utbudsställen och kommungrupper, högstadieskolor

Bas: Samtliga 258 skolor.

För högstadieskolor kan inga signifikanta samband mellan huvudmannatyp och antal utbudsställen i närheten påvisas.

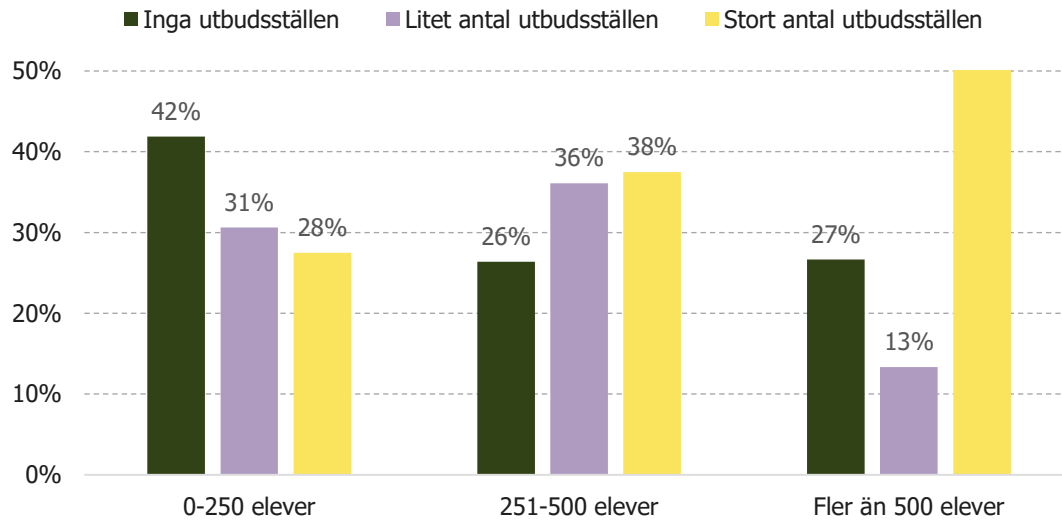
Utbudsställen och huvudmän, högstadieskolor

Bas: Samtliga 258 skolor.

De högstadieskolor som har fler än 500 elever har i högre utsträckning än skolor med 0-250 elever ett stort antal utbudsställen i närheten.

Utbudsställen och skolans storlek, högstadieskolor

Bas: Samtliga 258 skolor.

Gymnasieskolor

I detta avsnitt visas resultaten för gymnasieskolor. Resultaten som visas bygger på de oviktade resultaten för bakgrundsfrågorna i enkäten.

Resultaten bygger på en kartläggning av utbudet av livsmedel i närområdet för samtliga 400 gymnasieskolor som ingått i urvalet. Detta har tagits fram genom att först geokoda skolornas position och sedan matcha mot data där antal utbudsställen av livsmedel framgår.

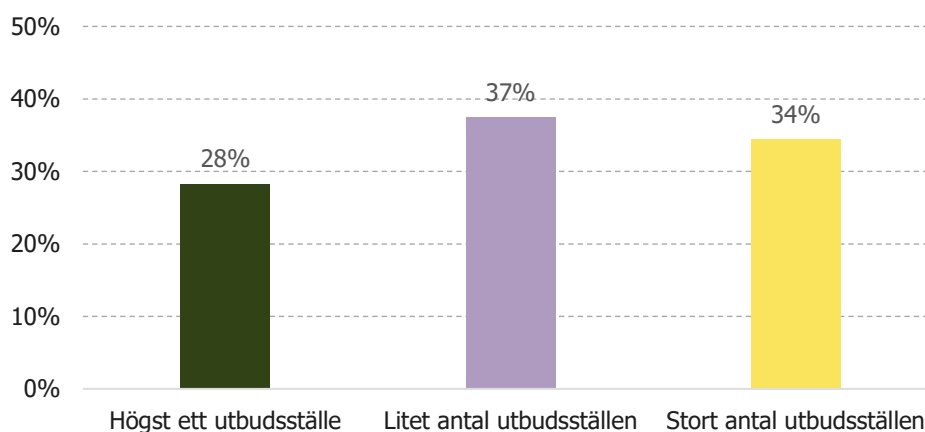
I diagrammen är skolorna uppdelade på det totala antalet utbudsställen som ligger i närheten av skolorna, d.v.s. de utbudsställen som ligger inom 500 meter eller högst fem minuters gångavstånd. De utbudsställen som ingår i kartanalysen är bensinstationer, caféer, mataffärer, närbutiker, restauranger, snabbmatsrestauranger och varuhus. För gymnasieskolor finns de tre kategorierna "högst ett utbudsställe", "litet antal utbudsställen" och "stort antal utbudsställen". Skolorna som är med i undersökningen jämförs med hur utbudet ser ut för samtliga gymnasieskolor som ingår i urvalet.

Notera att gruppen med det minsta antalet utbudsställen innehåller mellan 0-1 utbudsställen för gymnasieskolor. En gymnasieskola som är med i undersökningen jämförs med alla gymnasieskolor i urvalet och kategoriseras sedan utifrån totalen.

Gruppering av antal utbudsställen för gymnasieskolor:

- Högst 1 utbudsställe
- Litet antal = 2-7 utbudsställen
- Stort antal = 8-45 utbudsställen

Fördelning av antal utbudsställen

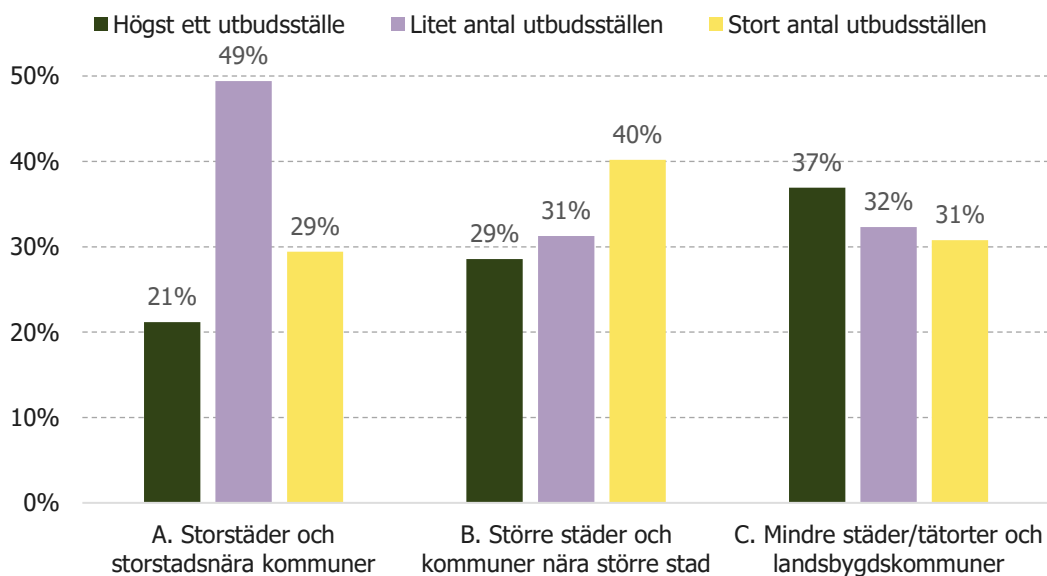

Bas: Samtliga 266 skolor.

Grupperingen av utbudsställen gjordes så att fördelningen mellan de olika grupperna skulle vara relativt jämn.

Gymnasieskolor som ligger i kommungrupp A har i högre utsträckning än de i kommungrupp B ett litet antal utbudsställen i närheten.

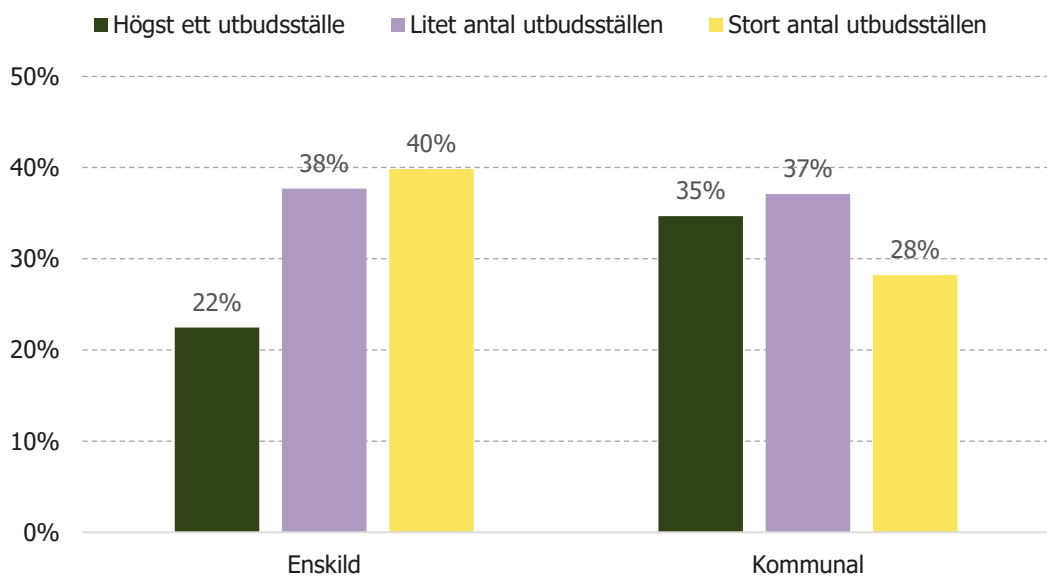
Utbudsställen och kommungrupper, gymnasieskolor

Bas: Samtliga 266 skolor.

De kommunala gymnasieskolorna har i högre utsträckning högst ett utbudsställe i närheten medan de gymnasieskolor som har enskilda huvudmän i högre grad har ett stort antal utbudsställen i närheten.

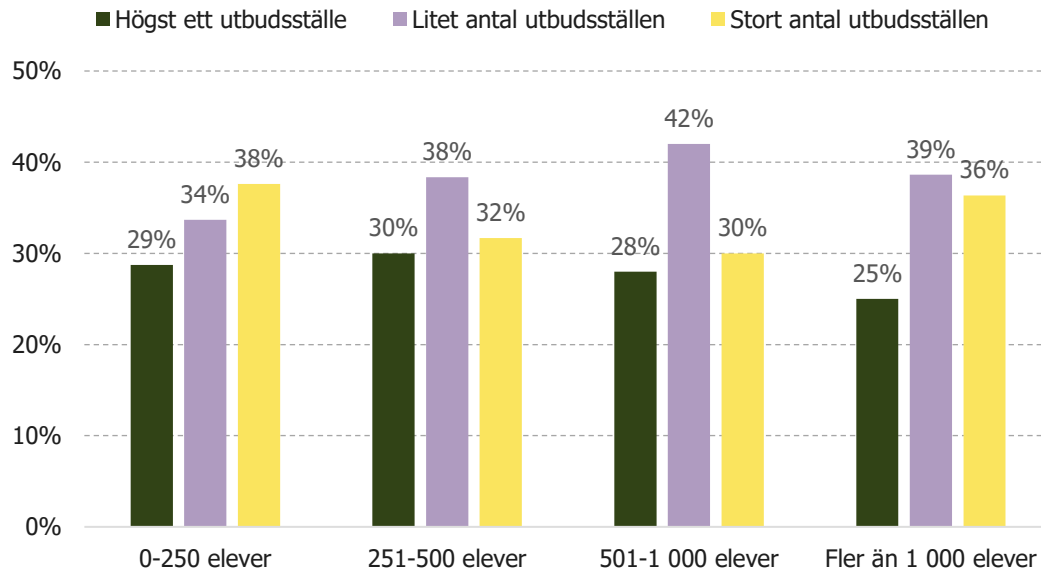
Utbudsställen och huvudmän, gymnasieskolor

Bas: Samtliga 266 skolor.

Inga signifikanta samband mellan skolornas storlek och antal utbudsställen kan påvisas för gymnasieskolorna.

Utbudsställen och skolans storlek, gymnasieskolor

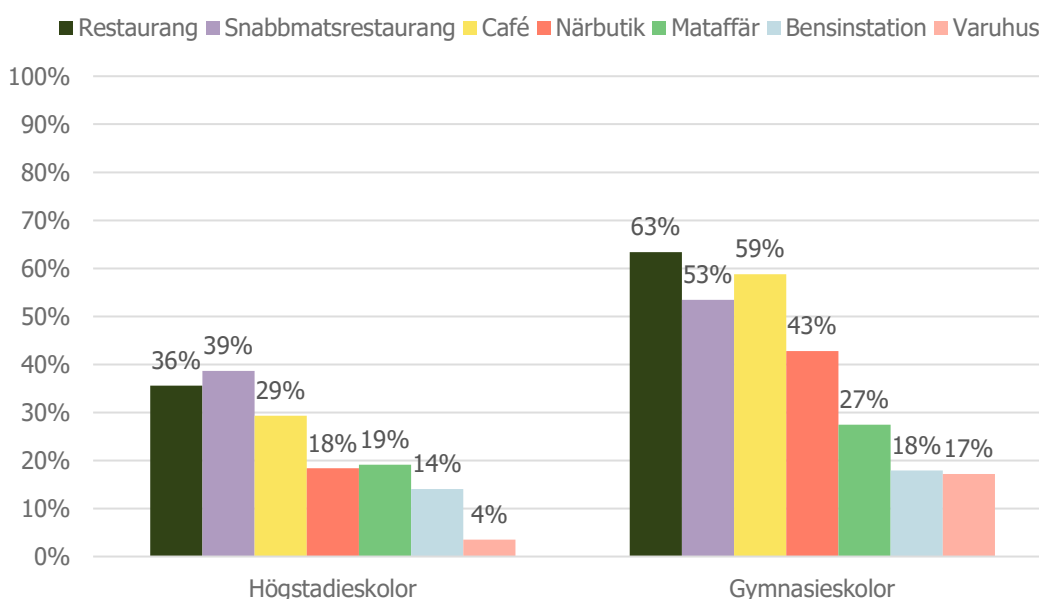

Bas: Samtliga 266 skolor.

Förekomst av utbudsställen i närheten av skolorna

De utbudsställen som i högst utsträckning ligger i närheten av både högstadie- och gymnasieskolor är restauranger, snabbmatsrestauranger och caféer. Mer än hälften av gymnasieskolorna ligger i närheten av ett eller flera av dessa typer av utbudsställen medan andelen är lägre bland högstadieskolorna. Gymnasieskolor ligger även i högre grad nära övriga typer av utbudsställen. Såväl högstadie- som gymnasieskolorna ligger i lägst utsträckning nära varuhus och bensinstationer.

Utbudsställen som ligger nära högstadie- och gymnasieskolor, staplarna visar andel skolor som har minst ett utbudsställe inom respektive kategori nära (inom 500 meter eller 5 minuter från skolan)

Bas: Samtliga 258 högstadieskolor och samtliga 266 gymnasieskolor.

Utbudsställen som ligger i närheten	Högstadieskolor	Gymnasieskolor
Restaurang	36%	63%
Snabbmatsrestaurang	39%	53%
Café	29%	59%
Närbutik	18%	43%
Mataffär	19%	27%
Bensinstation	14%	18%
Varuhus	4%	17%

Fakta om undersökningen

Bakgrund

Bakgrund och syfte

Livsmedelsverket har i uppdrag att driva utvecklingen av måltiderna i vård, skola och omsorg. Arbetet ska syfta till att främja hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion i offentlig sektor.

Livsmedelsverket önskar göra en kvantitativ undersökning av utbudet av mat och måltider på landets skolor samt det utbud som finns tillgängligt i skolans närområde. Syftet med undersökningen är att studera barn och ungas förutsättningar att välja hållbart i vardagen.

Resultatet av undersökningen kommer att användas som underlag för verksamhetsplanering, kommunikation och som en baslinje för uppföljning.

Genomförande

Undersökningen har genomförts under perioden oktober till november 2020 av Origo Group.

Läs mer på [Origo Groups webbplats](#).

Projektledare på Origo: Christina Törneman

Kontaktperson på Livsmedelsverket: Joakim Grausne

Metod

Datainsamling

Undersökningen har genomförts med en kombination av postal och webbaserad enkät som metod för undersökningen.

Ett nationellt representativt urval av högstadie- och gymnasieskolor drogs ur det nationella skolenhetsregistret⁵. Urvalet stratifierades på kommunalt/enskilt drivna skolor och geografiskt område.

⁵ Skoladresser från skolenhetsregistret hämtade från [Skolverkets webbplats](#).

Ett inbjudningsbrev undertecknat av Livsmedelsverket med information om undersökningens genomförande och med en länk till enkäten skickades via e-post till skolans generella brevlåda med adressering till rektor/bitr. rektor. Parallellt med e-postutskicket skickades en postal enkät med bifogat svarskuvert till samma målgrupp.

Några dagar efter det första utskicket påbörjades en telefonuppföljning för att ta reda på om rektor/biträdande rektor hade nåtts av undersökningen och var rätt person för att svara på undersökningen. Vid behov skickades undersökningen ut på nytt via e-post direkt till rektor/bitr. rektor eller annan ansvarig person. Två påminnelser skickades ut via e-post och påminnelser via telefon genomfördes under hela fältperioden. Respondenten erbjöds även att svara på undersökningen via telefon. Samtliga skolor kontaktades minst fem gånger via telefon, e-post eller post.

Av de totalt 524 genomförda intervjuerna svarade 166 postalt, 356 via webb och 2 via telefon.

Uppdraget delades upp i två steg, där steg 1 var en pilotundersökning med syfte att testa metod och frågor. I pilotundersökningen ingick 30 skolor. Efter pilotundersökningen gjordes några mindre justeringar av upplägget och därefter startades huvudprojektet. Fältperiod var 19 oktober – 15 november.

Viktning

Resultaten för både högstadie- och gymnasieskolor har viktats med avseende på skolornas huvudmannatyp. I undersökningen för både högstadie- och gymnasieskolorna ingår en högre andel skolor i enskild regi jämfört med den verkliga fördelningen. Viktningen har gjorts för att bättre spegla den verkliga fördelningen av högstadie- och gymnasieskolor i enskild respektive kommunal regi i riket. Vikterna tas fram genom att dividera den verkliga fördelningen med fördelningen i undersökningen för respektive grupp.

Kartanalys

I uppdraget ingick att kartlägga utbudet av livsmedel i skolornas närområde. Dvs vilken omfattning av butiker, kiosker, restauranger med mera som finns inom 500 m radie eller ca fem minuters gångavstånd från skolan. De utbudsställen som ingick i kartanalysen var bensinstationer, caféer, mataffärer, närbutiker, restauranger, snabbmatsrestauranger och varuhus.

Analysen genomfördes genom att geokoda varje skolas position. Denna kodning matchades mot data som köpts in via Google där antalet utbudsställen av livsmedel specificerats.

I beställningen från Google gjordes följande avgränsningar.

1. Utbudsställen som har öppet dagtid.

2. Följande kategorier av utbudsställen:

- a. bakery
- b. bar
- c. cafe
- d. convenience_store
- e. department store
- f. gas station
- g. meal_delivery
- h. meal_takeaway
- i. restaurant
- j. shopping_mall
- k. supermarket

Geokodningen och kategoriseringen av utbudsställen har skett för samtliga 800 skolor som ingick i urvalet.

I den data vi fick från Google ingick för varje utbudsställe namn, koordinater för utbudsstället, avstånd fågelvägen från skolan till utbudsstället, gångavstånd i meter, gångavstånd i sekunder samt typ av utbudsställe. I datafilen finns utbudsställen inom 2000 meters avstånd fågelvägen med. Det är endast de utbudsställen som finns inom 1 000 meters avstånd fågelvägen som är kompletterade med gångavstånd i meter och gångavstånd i sekunder. Varje kategori är markerad med siffran 0 eller 1 beroende på om utbudsstället tillhör kategorin eller inte. Ett utbudsställe kan tillhöra flera kategorier. I den ursprungliga listan från Google fanns följande kategorier (engelsk text inom parentes):

- Bageri (bakery)
- Bar (bar)
- Bensinstation (gas_station)
- Café (cafe)
- Köpcentrum (shopping_mall)
- Mataffär (supermarket)
- Måltidsleverans (meal_delivery)
- Närbutik (convenience_store)
- Restaurang (restaurant)
- Take away av måltid (meal_takeaway)
- Varuhus (department_store)

Flera av dessa kategorier har uteslutits eller kategoriserats om i efterhand i samråd med Livsmedelsverket. De kategorier som har uteslutits är bar, köpcentrum, måltidsleverans och

take away av måltid. Bagerier har slagits ihop med caféer och den nya kategorin snabbmatsrestauranger har tillkommit.

I kategorin snabbmatsrestauranger ingick ursprungligen matställen som serverar hamburgare, kebab och korv till lågt pris samt pizzerior. Samtliga restauranger med något av följande i namnet har kategoriserats om i efterhand från kategorin restauranger till snabbmatsrestauranger:

- Burger King
- Clock
- Daisy
- Frasse
- Gatukök
- Grillen
- Kebab
- Korv
- Max
- McDona
- Pizz
- Sibylla
- Subway

I flera fall användes delar av namnen på matställena i sökningen för att på så sätt få med flera varianter. De som heter något med "burger" har inte kategoriserats som snabbmatsrestauranger då dessa ofta, men inte alltid, ligger lite högre i prisklass.

Ett flertal bagerier, caféer och konditorier har felaktigt kategoriserats som restauranger av Google och dessa har i efterhand justerats för att tillhöra kategorin "caféer". Samtliga restauranger med något av följande i namnet har kategoriserats om i efterhand från "restauranger" till "caféer":

- Bageri
- Café
- Konditor

De utbudsställen som från början kategoriserats som bagerier av Google har vi slagit ihop med kategorin caféer och den sammanslagna kategorin kallas "caféer".

De matställen som kategoriserats som restauranger av Google och inte tillhörde kategorierna café och snabbmatsrestaurang inkluderar alla övriga, d.v.s. lunch- och á la carte-restauranger. I kategorin "restauranger" har även ett antal bensinstationer och kvartersbutiker som felaktigt ingått exkluderats. De som inte redan var klassificerade som något av dessa har lagts till i kategorierna "bensinstationer" respektive "närbutiker".

I den ursprungliga datafilen låg varje utbudsställe på en rad med uppgifter om vilken kategori av utbudsställe den tillhörde och med avstånd till den närliggande skolan. Ett utbudsställe kan förekomma fler än en gång i datafilen då det kan ligga i närheten av flera skolor. En enskild skola kan också finnas med fler än en gång i datafilen då den kan ligga i närheten av flera utbudsställen. Justeringarna av vilka kategorier som utbudsställena skulle tillhöra gjordes i denna datafil.

För att få ett resultat per skola gjordes datafilen, efter ändringarna av kategorierna, om till en aggregerad datafil. I den aggregerade datafilen har varje skola en rad och en enskild skola förekommer därmed endast en gång i denna datafil. För varje skola finns det uppgifter om antal utbudsställen per kategori och totalt. I den aggregerade filen är alltså kategorierna från den icke-aggregerade datafilen summerade per skola, både per kategori och totalt. Summeringen av det totala antalet utbudsställen fungerar så att om ett utbudsställe, till exempel en bensinstation, är kategoriserad som tillhörande två kategorier, till exempel både bensinstation och närbutik, så räknas den som endast ett utbudsställe totalt i den aggregerade filen. Den räknas däremot en gång för varje enskild kategori av utbudsställe. En skola som ligger nära bensinstationen räknas som att den ligger i närheten av både en bensinstation och en närbutik men att den totalt sett ligger i närheten av endast ett utbudsställe. En skola som ligger nära två utbudsställen av två olika kategorier, som exempelvis ett café och en mataffär, räknas som att den ligger i närheten av dessa två kategorier och att den totalt sett ligger nära två utbudsställen. Resultaten i den aggregerade datafilen har matchats på i datafilen för enkätundersökningen. Matchningen har skett mot skolornas namn och kommun.

De kategorier som finns med i den slutgiltiga datafilen och som ingår i summeringen av det totala antalet utbudsställen är följande:

- Bensinstation
- Café (inklusive bageri och konditori)
- Mataffär
- Närbutik
- Restaurang (lunch- och á la carte-restauranger som inte är snabbmatsrestauranger)
- Snabbmatsrestaurang
- Varuhus

Bortfallsanalys

Totalt finns 1 697 högstadieskolor i riket och ur dessa drogs ett urval på 400 skolor. För högstadieskolor är svarsfrekvensen totalt 65 procent. Svarsfrekvensen är 66 procent för skolor i enskild regi och 64 procent för skolor i kommunal regi. A-bortfallet utgörs av endast tre skolor som är dubletter eller som på något sätt inte tillhör målpopulationen. B-bortfallet består framför allt av skolor som har påbörjat webbenkäten men inte avslutat den. I de flesta av de här fallen är det dock telefonintervjuaren som själv har gått in på webbenkäten för att kontrollera att den inte redan är besvarad. Flertalet som har följts upp med telefonintervjuer har bett intervjuaren att återkomma vid ett senare tillfälle eller inte besvarat samtalet.

Bortfallet ligger på ungefär samma nivå i högstadieskolor med enskilda huvudmän (34 procent) som för de med kommunala huvudmän (36 procent) så detta borde inte ha någon påverkan på det totala resultatet. Den skillnad som finns kompenseras vi för genom att vikta resultatet.

Det totala bortfallet för högstadieskolor i storstäder och storstadsnära kommuner är 35 procent, för större städer och kommuner nära större städer är det 33 procent och för mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner är det 39 procent. Allra högst bortfall finns för högstadieskolor med kommunala huvudmän i mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner, 41 procent. Det något större bortfallet för högstadieskolor i mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner och då framför allt för kommunala skolor skulle kunna ha en viss snedvridande effekt på resultatet.

Högstadieskolor - Bortfallsredovisning	Enskild regi - Storstäder och storstadsnära kommuner	Enskild regi - Större städer och kommuner nära större stad	Enskild regi - Mindre städer/ tätorter och landsbyggs- kommuner	Kommunal regi - Storstäder och storstadsnära kommuner	Kommunal regi - Större städer och kommuner nära större stad	Kommunal regi - Mindre städer/ tätorter och landsbyggs- kommuner	Totalt
Totalt antal skolor	257	190	96	370	430	354	1697
Bruttourval	95	70	35	64	75	61	400
A-bortfall	3	0	0	0	0	0	3
Dubblott	1	0	0	0	0	0	1
Tillhör inte målpopulationen	2	0	0	0	0	0	2
Nettourval	92	70	35	64	75	61	397
B-bortfall	33	21	12	21	27	25	139
Ej nåbar under fältperioden	1	0	0	0	0	0	1
Fel nummer/Numret har upphört	1	1	0	1	0	0	3
Inget svar/telefonsvarare	0	0	2	0	0	1	3
Mejlet gick inte fram, vi har dock ringt och skickat brev	0	0	0	0	0	1	1
Påbörjad webbenkät, inget svar per telefon/telefonsvarare	9	6	2	4	4	5	30
Påbörjad webbenkät, vill inte svara per telefon	0	0	1	1	1	0	3
Påbörjad webbenkät, återkom per telefon	20	11	7	12	19	16	85
Språksvårighet	0	1	0	0	0	0	1
Vägrar	1	2	0	3	3	2	11
Återkom	1	0	0	0	0	0	1
Genomförda intervjuer	59	49	23	43	48	36	258
Svarsfrekvens	64%	70%	66%	67%	64%	59%	65%

Det finns totalt sett 1 284 gymnasieskolor i Sverige och från dessa drogs ett urval på 400 skolor. För gymnasieskolorna är svarsfrekvensen totalt 68 procent. Svarsfrekvensen för gymnasieskolor i enskild regi är 72 procent och för de i kommunal regi är svarsfrekvensen 64 procent. A-bortfallet (tio gymnasieskolor) utgörs främst av gymnasieskolor som inte tillhör målpopulationen, men även av en gymnasieskola som förekommer två gånger (dubblätt). B-bortfallet utgörs framför allt av gymnasieskolor som har påbörjat webbenkäten men inte avslutat den. I de flesta av de här fallen är det dock telefonintervjuaren som själv har gått in på webbenkäten för att kontrollera att den inte redan är besvarad. Merparten som har följts upp med telefonintervjuer har bett intervjuaren att återkomma vid ett senare tillfälle eller inte besvarat samtalet.

Bortfallet är något högre i gymnasieskolor med kommunala huvudmän (36 procent) än för de med enskilda huvudmän (28 procent), vilket skulle kunna ha en viss påverkan på resultaten. Vi har dock kompenserat för det genom att vikta resultaten.

Det totala bortfallet för gymnasieskolor i storstäder och storstadsnära kommuner är 31 procent, för större städer och kommuner nära större städer är det 31 procent och för mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner är det 33 procent. Sett till det totala bortfallet per kommungrupp är skillnaderna därmed små. Det finns däremot en viss skillnad i bortfall mellan gymnasieskolor med olika huvudmän inom samma kommungrupp. Exempelvis har gymnasieskolor som drivs i enskild regi i mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner allra lägst bortfall medan skolor i kommunal regi i motsvarande kommungrupp har störst bortfall. Skevheter avseende huvudmannatyp kompenserar vi för genom att vikta data.

Gymnasieskolor - Bortfallsredovisning	Enskild regi - Storstäder och storstadsnära kommuner	Enskild regi - Större städer och kommuner nära större stad	Enskild regi - Mindre städer/ tätorter och landsbygds-kommuner	Kommunal regi - Storstäder och storstadsnära kommuner	Kommunal regi - Större städer och kommuner nära större stad	Kommunal regi - Mindre städer/ tätorter och landsbygds-kommuner	Totalt
Totalt antal skolor	190	187	72	170	371	294	1284
Bruttourval	85	83	32	41	89	70	400
A-bortfall	2	1	1	0	5	1	10
Dubblett	0	0	0	0	1	0	1
Tillhör inte målpopulationen	2	1	1	0	4	1	9
Nettourval	83	82	31	41	84	69	390
B-bortfall	25	23	7	14	29	26	124
Ej nåbar under fältperioden	0	0	0	0	0	0	0
Fel nummer/Numret har upphört	0	0	0	0	0	1	1
Inget svar/telefonsvarare	3	3	2	1	4	1	14
Mejlet gick inte fram, vi har dock ringt och skickat brev	1	1	0	0	0	1	3
Påbörjad webbenkät, inget svar per telefon/telefonsvarare	4	7	1	2	7	3	24
Påbörjad webbenkät, vill inte svara per telefon	1	0	0	0	0	1	2
Påbörjad webbenkät, återkom per telefon	11	8	2	10	14	18	63
Språksvårighet	0	0	0	0	0	0	0
Vägrar	4	3	1	1	1	1	11
Återkom	1	1	1	0	3	0	6
Genomförda intervjuer	58	59	24	27	55	43	266
Svarsfrekvens	70%	72%	77%	66%	65%	62%	68%

Baserat på den information som finns tillgänglig och den dialog vi haft med skolorna vid genomförandet finner vi ingen anledning att anta annat än att bortfallet kan betraktas som slumpmässigt. Resultatet representerar på ett bra sätt landets skolor generellt. Vid 258 intervjuer och en totalpopulation på 1 697 högstadieskolor kan den statistiska felmarginalen beräknas till +-6 procentenheter. Vid 266 intervjuer och en totalpopulation på 1 284 gymnasieskolor kan den statistiska felmarginalen beräknas till + - 5 procentenheter.

Enkät

Enkäten består av frågeområdena:

- Servering av frukost
- Servering av lunch
- Servering av lakto-ovo-vegetariska/veganska måltider
- Servering av måltider med rött kött
- Servering av mellanmål
- Erbjuds vatten under hela dagen
- Finns kafeteria
- Utbud i kafeterian
- Har skolan en varuautomat
- Hur skulle skolorna vilja utveckla sitt måltidsutbud
- Är skollunchen obligatorisk
- Får eleverna lämna skolområdet under lunch/eller rasttid?
- Hur uppmuntras elever att äta mer frukt/grönt
- Vilken typ av tillagning sker i skolans kök
- Hur kan eleverna påverka skolans måltider

Ett misstag vid enkätprogrammeringen gör att de två första svarsalternativen överlappar varandra i frågorna "Hur ofta erbjuds samtliga elever, dvs utan att föränmäla, veganska måltider till lunch?" och "Hur ofta serveras måltider med rött kött och/eller charkprodukter till lunch?". Det första svarsalternativet är "4-5 dagar i veckan" och det andra är "1-4 dagar i veckan". Då det är en relativt stor skillnad i antal svar på dessa svarsalternativ slås de inte ihop utan redovisas för sig.

Signifikanta skillnader

Alla skillnader mellan grupper som nämns i texten är signifikanta skillnader. I de fall inga signifikanta skillnader för någon av grupperna kan påvisas så nämns det i texten.

Fakta om respondenterna

Målgruppen är personer på skolor med ansvar för och/eller kunskap om serveringen av skolmåltider samt vilket övrigt utbud av mat/dryck som finns på skolan och i närområdet. Enkäten vänder sig till rektor/biträdande rektor som i förekommande fall kan vidarebefordra enkäten till ansvarig inom skolan.

I detta avsnitt visas de oviktade resultaten för bakgrundsfrågorna i enkäten.

Högstadieskolor

Huvudmannatyp	Antal	Andel
Enskild	131	51%
Kommunal	127	49%

Kommungrupp	Antal	Andel
Storstäder och storstadsnära kommuner	102	40%
Större städer och kommuner nära större stad	97	38%
Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	59	23%

Antal utbudsställen i närheten	Antal	Andel
Inga	95	37%
Litet antal	81	32%
Stort antal	80	31%

Antal elever	Antal	Andel
0-250 elever	162	63%
251-500 elever	72	28%
Fler än 500 elever	15	6%
Inget svar/Vet ej	9	3%

Huvudman	Storstäder och storstadsnära kommuner	Större städer och kommuner nära större stad	Mindre städer/tätorter och landsbygds-kommuner
Enskild	58%	51%	39%
Kommunal	42%	49%	61%

Huvudman	Inga utbudsställen	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen
Enskild	52%	46%	54%
Kommunal	48%	54%	46%

Gymnasieskolor

Huvudmannatyp	Antal	Andel
Enskild	141	53%
Kommunal	125	47%

Kommungrupp	Antal	Andel
Storstäder och storstadsnära kommuner	85	32%
Större städer och kommuner nära större stad	114	43%
Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner	67	25%

Antal utbudsställen i närheten	Antal	Andel
Högst ett	74	28%
Litet antal	98	37%
Stort antal	90	34%

Antal elever	Antal	Andel
0-250 elever	105	39%
251-500 elever	60	23%
501-1 000 elever	50	19%
Fler än 1 000 elever	44	17%
Inget svar/Vet ej	7	3%

Huvudman	Storstäder och storstadsnära kommuner	Större städer och kommuner nära större stad	Mindre städer/tätorter och landsbygds-kommuner
Enskild	68%	52%	36%
Kommunal	32%	48%	64%

Huvudman	Högst ett utbudsställe	Litet antal utbudsställen	Stort antal utbudsställen
Enskild	42%	53%	61%
Kommunal	58%	47%	39%

Livsmedelsverket

Samband mellan socioekonomiska faktorer och utbud av mat i skolan 2020

Februari 2021

Innehållsförteckning

Bakgrund och genomförande	2
Bakgrund	2
Genomförande	2
Resultat för högstadieskolor	4
Frukost	4
Lunch	5
Vegetariska måltider	5
Veganska måltider	6
Rött kött/charkprodukter	6
Mellanmål	7
Kafeteria	7
Närvaro under skollunchen	9
Mat från andra inköpsställen	10
Uppmuntran att äta frukt och grönt	10
Kontakt med primär matproduktion	11
Skolkök	11

Bakgrund och genomförande

Bakgrund

Livsmedelsverket vill undersöka om det finns några samband mellan socioekonomiska faktorer som exempelvis föräldrars utbildningsnivå och andel nyinvandrade, och utbudet av mat i skolan. Hypotesen är att skolan tar ett kompensatoriskt ansvar för matvanor i områden där exempelvis föräldrarnas utbildningsnivå är låg och andelen nyinvandrade är hög. För att undersöka dessa samband har vi valt att använda Skolverkets analysverktyg SALSA¹ som bland annat innehåller ett modellberäknat meritvärde för respektive skola.

Genomförande

SALSA står för Skolverkets Arbetsverktyg för Lokala Sambandsanalyser, och är ett analysverktyg som Skolverket har utvecklat för att få en mer nyanserad bild av skolors betygsresultat. Syftet med SALSA är att synliggöra faktorer som skolan inte kan påverka men som har betydelse för betygsresultatet.

SALSA bygger på en statistisk modell som jämför skolors betygsresultat där hänsyn tas till följande bakgrundsfaktorer; föräldrars utbildningsnivå, andel nyinvandrade elever och fördelningen pojkar/flickor. I SALSA redovisas skolenheternas elevsammansättning i form av information om elevers bakgrund tillsammans med det faktiska resultatet av slutbetyg (faktiskt meritvärde), ett modellberäknat meritvärde samt skillnaden mellan resultaten. Det modellberäknade meritvärdet är det meritvärde som skolan borde ha givet bakgrundsfaktorerna.

Det finns ett mycket starkt samband mellan det modellberäknade meritvärdet och föräldrarnas utbildningsnivå. Korrelationen uppgår till 0,941, se bild 1 nedan. För att undersöka sambanden mellan socioekonomiska faktorer och utbudet av mat i skolan har Origo Group därför valt att använda det modellberäknade meritvärdet i SALSA. I analysen använder Origo Group de modellberäknade meritvärdena, delar upp dessa i en övre kvartil, genomsnitt och en undre kvartil och undersöker hur dessa värden korrelerar med frågorna i undersökningen.

¹ Beskrivning av SALSA – en statistisk modell. Hämtade från [Skolverkets webbplats](#).

Samband mellan meritvärde och föräldrarnas genomsnittliga utbildningsnivå

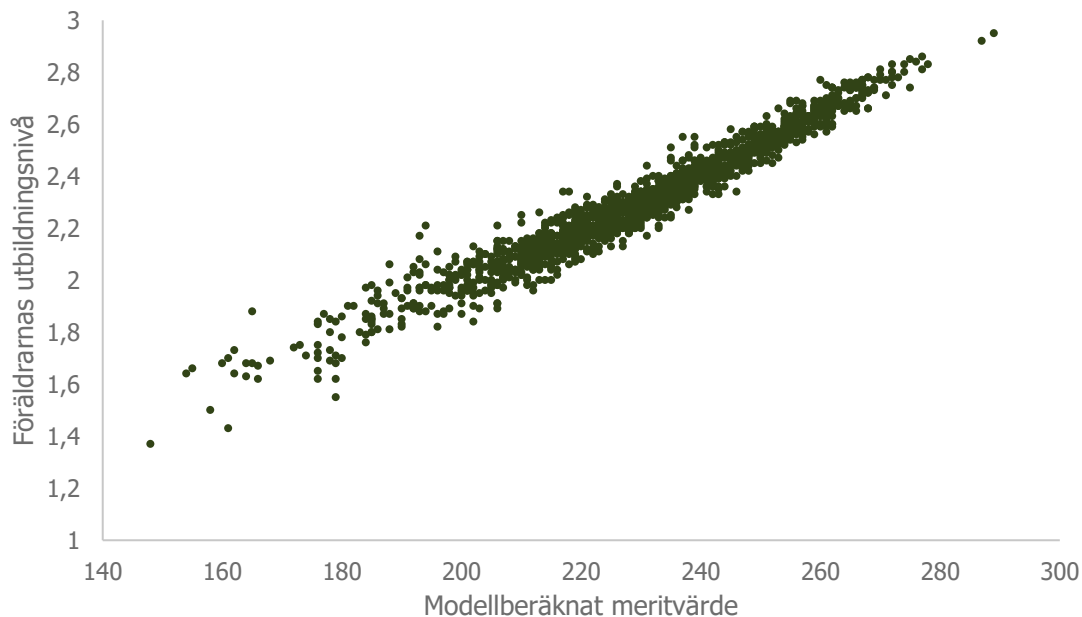

Bild 1. Samband mellan meritvärde och föräldrarnas genomsnittliga utbildningsnivå. Totalt ingår 1 474 kommunala och fristående skolor med årskurs 7–9 i SALSAs. Vid en kontroll av sambandet mellan de uppgifter som finns i SALSAs och föräldrarnas utbildningsnivå har vi använt resultaten för alla dessa 1 474 skolor.

Samtliga skolenheter som har minst 15 elever i årskurs 9 ingår i SALSAs. Skolenheter som saknar information om mer än 25 procent av eleverna ingår inte i redovisningen. I denna modell som använder data för läsåret 2018/19 ingår resultaten för 1 474 skolor och omkring 110 000 elever. Datafilen som använts för analysen laddades ner från Skolverkets hemsida 2020-11-19².

² SALSAs-databasen finns att ladda ner på [Skolverkets webbplats](#).

Resultat för högstadieskolor

SALSA-värden finns tillgängliga för 1 474 högstadieskolor och dessa kopplas till respektive skola i undersökningen. Totalt har 258 högstadieskolor besvarat undersökningen och 211 av dessa skolor har ett resultat i SALSA. De modellberäknade meritvärdena delas upp i en nedre kvartil, ett genomsnitt och en övre kvartil och denna uppdelning sker baserat på samtliga 1 474 skolor som finns med i SALSA-statistiken. Skolorna som är med i undersökningen klassificeras utifrån fördelningen bland samtliga 1 474 skolor.

Frukost

Skolor vars modellberäknade meritvärde ligger i linje med genomsnittet eller i den övre kvartilen uppger i högre grad att de inte erbjuder frukost till eleverna jämfört med skolor som har resultat som ligger i den nedre kvartilen.

Erbjuder skolan vanligtvis (3-5 dagar i veckan) frukost till elever i årskurs 7-9?	Modellberäknat meritvärde - Nedre kvartilen	Modellberäknat meritvärde - Genomsnitt	Modellberäknat meritvärde - Övre kvartilen	Totalt
Antal respondenter	37	109	65	258
Ja, till samtliga elever	28%	14%	12%	17%
Ja, till vissa elever	10%	7%	5%	7%
Nej	59%	78%	81%	75%
Vet inte	3%	0%	1%	1%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Lunch

De skolor som har modellberäknade meritvärden som ligger i linje med genomsnittet eller i den övre kvartilen säkerställer i högre utsträckning än de som har lägre modellberäknat meritvärde att lunchen är näringsriktig på något annat sätt än genom näringsberäkning.

Hur säkerställer skolan/huvudmannen att lunchen är näringsriktig?	Modellberäknat meritvärde - Nedre kvartilen	Modellberäknat meritvärde - Genomsnitt	Modellberäknat meritvärde - Övre kvartilen	Totalt
Antal respondenter	37	109	65	258
Genom näringsberäkning	87%	74%	73%	74%
Annat sätt	3%	19%	21%	19%
Det görs ingen bedömning av lunchens näringsriktighet	1%	4%	5%	4%
Inget svar	9%	3%	1%	4%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Vegetariska måltider

Skolor som i genomsnitt har lägre modellberäknade meritvärden är överrepresenterade när det gäller andelen som erbjuder vegetariska måltider till samtliga elever varje dag.

Hur ofta erbjuds samtliga elever, dvs utan att föranmäla, lakto-ovo-vegetariska måltider till lunch? (Det vill säga vegetarisk mat som även innehåller mjölkprodukter och ägg)	Modellberäknat meritvärde - Nedre kvartilen	Modellberäknat meritvärde - Genomsnitt	Modellberäknat meritvärde - Övre kvartilen	Totalt
Antal respondenter	37	109	65	258
Varje dag	83%	62%	67%	63%
1-4 gånger i veckan	4%	13%	7%	13%
1-3 gånger i månaden	1%	3%	11%	5%
Mer sällan/Aldrig	3%	11%	10%	10%
Vet inte	9%	11%	5%	10%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Veganska måltider

De skolor som har ett lägre eller genomsnittligt modellberäknat meritvärde svarar i högre grad än övriga skolor att de inte vet hur ofta veganska måltider erbjuds alla elever.

Hur ofta erbjuds samtliga elever, dvs utan att föränmäla, veganska måltider till lunch? (Det vill säga maträtter som enbart består av vegetabilier)	Modellberäknat meritvärde - Nedre kvartilen	Modellberäknat meritvärde - Genomsnitt	Modellberäknat meritvärde - Övre kvartilen	Totalt
Antal respondenter	37	109	65	258
4-5 dagar i veckan	25%	19%	20%	19%
1-4 dagar i veckan	12%	7%	6%	9%
1-3 dagar i månaden	7%	12%	24%	13%
Mer sällan/Aldrig	37%	42%	48%	42%
Vet inte	19%	20%	2%	16%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Rött kött/charkprodukter

Inga signifikanta skillnader mellan grupperna kan påvisas vad gäller hur ofta måltider med rött kött/charkprodukter serveras.

Hur ofta serveras måltider med rött kött och/eller charkprodukter till lunch? (Med rött kött menas kött från nöt, gris, lamm, ren och vilt. Med charkprodukter menas kött som har rökts, behandlats med nitrit eller konserverats på annat sätt. Exempel är korv, bacon, kassler, rökt skinka, salami, leverpastej och blodpudding.)	Modellberäknat meritvärde - Nedre kvartilen	Modellberäknat meritvärde - Genomsnitt	Modellberäknat meritvärde - Övre kvartilen	Totalt
Antal respondenter	37	109	65	258
4-5 dagar i veckan	7%	7%	5%	6%
1-4 dagar i veckan	71%	58%	62%	63%
1-3 dagar i månaden	10%	25%	20%	18%
Mer sällan/Aldrig	3%	5%	6%	6%
Vet inte	9%	6%	8%	7%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Mellanmål

Inga signifikanta skillnader mellan grupperna kan påvisas gällande om skolan vanligtvis serverar mellanmål till eleverna.

Erbjuder skolan vanligtvis (3-5 dagar i veckan) mellanmål till elever i årskurs 7-9?	Modellberäknat meritvärde - Nedre kvartilen	Modellberäknat meritvärde - Genomsnitt	Modellberäknat meritvärde - Övre kvartilen	Totalt
Antal respondenter	37	109	65	258
Ja, till samtliga elever	9%	10%	13%	12%
Ja, till vissa elever	6%	8%	6%	7%
Nej	80%	82%	81%	79%
Vet inte	6%	0%	0%	2%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Kafeteria

Inga signifikanta skillnader mellan skolor med olika genomsnittliga modellberäknade meritvärden kan påvisas gällande om skolan har en kafeteria.

Har skolan en kafeteria (ej varuautomat) för eleverna?	Modellberäknat meritvärde - Nedre kvartilen	Modellberäknat meritvärde - Genomsnitt	Modellberäknat meritvärde - Övre kvartilen	Totalt
Antal respondenter	37	109	65	258
Ja	68%	67%	51%	57%
Nej	29%	32%	46%	41%
Vet inte	3%	1%	3%	2%
Totalt	100%	100%	100%	100%

De skolor som har lägre modellberäknade meritvärden erbjuder i högre grad än de som har genomsnittliga modellberäknade meritvärden grönsaker och vatten i kafeterian. Skolor som har genomsnittliga modellberäknade meritvärden serverar i högre grad än skolor med högre modellberäknade meritvärden mjölk/osötad yoghurt. Inga signifikanta skillnader kan påvisas vad gäller hur ofta skolorna serverar frukt/bär eller övriga livsmedel.

Vilka av följande livsmedel erbjuder kafeterian vanligtvis de dagar den har öppet?	Modellberäknat meritvärde - Nedre kvartilen	Modellberäknat meritvärde - Genomsnitt	Modellberäknat meritvärde - Övre kvartilen	Totalt
Antal respondenter	24	66	31	131
Smörgåsar/Wraps	87%	90%	95%	90%
Vatten	91%	67%	78%	75%
Frukt/bär (hel, delad, fruktsallad, smoothies)	69%	67%	73%	68%
Te	63%	61%	64%	62%
Kaffe	50%	64%	49%	57%
Juice	52%	42%	62%	49%
Mjölk/yoghurt osötad (samt ev vegetariska alternativ)	28%	42%	12%	33%
Mjölk/yoghurt söttad, t ex chokladdryck och fruktyoghurt (samt ev vegetariska alternativ)	28%	33%	30%	31%
Läsk/saft/festis	28%	32%	37%	31%
Grönsaker (hel, delad, sallad, smoothies, på smörgås)	48%	23%	26%	29%
Bullar, chokladbollar, andra söta bakverk	24%	22%	32%	25%
Energibars	13%	14%	17%	14%
Sötade mellanmålsprodukter baserade på ris/gryn exempelvis rissifruitti	11%	14%	20%	14%
Müsli och/eller flingor	9%	11%	24%	12%
Glass	4%	15%	5%	11%
Pizzabit	13%	9%	7%	10%
Frukt/bärkräm eller nyponsoppa	2%	5%	2%	5%
Godis	4%	4%	2%	4%
Chips och andra salta snacks	0%	1%	2%	1%
Korv med bröd	0%	0%	5%	1%
Annat	9%	15%	17%	15%
Totalt	634%	632%	658%	637%

Inga signifikanta skillnader mellan skolor med olika genomsnittliga modellberäknade meritvärden kan påvisas gällande hur ofta sötsaker erbjuds i kafeterian.

Hur ofta erbjuds något av följande; läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbollar eller andra söta bakverk?	Modellberäknat meritvärde - Nedre kvartilen	Modellberäknat meritvärde - Genomsnitt	Modellberäknat meritvärde - Övre kvartilen	Totalt
Antal respondenter	24	66	31	131
4-5 dagar i veckan	24%	21%	27%	23%
1-3 dagar i veckan	9%	14%	10%	12%
1-3 dagar i månaden eller mer sällan	33%	19%	19%	22%
Aldrig	31%	42%	44%	40%
Vet inte	4%	3%	0%	3%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Närvaro under skollunchen

Inga signifikanta skillnader mellan skolor med olika genomsnittliga modellberäknade meritvärden kan påvisas vad gäller om eleverna får lämna skolområdet under lunch/rasttid eller inte.

Får eleverna lämna skolområdet under lunch/eller rasttid?	Modellberäknat meritvärde - Nedre kvartilen	Modellberäknat meritvärde - Genomsnitt	Modellberäknat meritvärde - Övre kvartilen	Totalt
Antal respondenter	37	109	65	258
Ja	81%	73%	69%	70%
Nej	19%	21%	22%	25%
Vet inte	0%	6%	9%	5%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Mat från andra inköpsställen

Det är i högre grad tillåtet att ta med sig sötsaker till skolan för de skolor som har genomsnittliga modellberäknade meritvärden jämfört med de som har modellberäknade meritvärden som ligger i den övre kvartilen. Skolor som har modellberäknade meritvärden i den övre kvartilen svarar i högre grad än de som har modellberäknade meritvärden i den nedre kvartilen att det inte tillåts och att det efterlevs bra.

Får eleverna i årskurs 7-9 ta med och äta/dricka följande i skolan; läsk, saft, festis, godis, glass, chips, snacks, bullar, chokladbullar eller andra söta bakverk?	Modellberäknat meritvärde - Nedre kvartilen	Modellberäknat meritvärde - Genomsnitt	Modellberäknat meritvärde - Övre kvartilen	Totalt
Antal respondenter	37	109	65	258
Ja	28%	31%	13%	24%
Nej, och det efterlevs bra	9%	20%	29%	25%
Nej, men det förekommer	57%	45%	49%	46%
Vet inte	6%	5%	9%	6%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Uppmuntran att äta frukt och grönt

Skolor vars modellberäknade meritvärden ligger i den nedre kvartilen svarar i högre grad än övriga "inget av ovanstående" på frågan hur skolan uppmuntrar eleverna att äta mer frukt och grönsaker. Annat-svar förekommer i högre utsträckning bland skolor med genomsnittliga modellberäknade meritvärden jämfört med de som har lägre modellberäknade meritvärden.

Hur uppmuntrar er skola elever att äta mer frukt och grönsaker?	Modellberäknat meritvärde - Nedre kvartilen	Modellberäknat meritvärde - Genomsnitt	Modellberäknat meritvärde - Övre kvartilen	Totalt
Antal respondenter	37	109	65	258
Skolan uppmuntrar eleverna att ta med frukt eller grönsaker till skolan	41%	47%	63%	47%
Erbjuder frukt och grönsaker kostnadsfritt på för- eller eftermiddag (utöver skollunchen) en gång i månaden eller oftare	10%	8%	12%	14%
Annat	3%	17%	9%	13%
Inget av ovanstående	31%	15%	7%	14%
Vet ej	15%	13%	9%	12%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Kontakt med primär matproduktion

Inga signifikanta skillnader mellan skolorna kan påvisas gällande om de har kontakt med primär matproduktion eller inte.

Har skolan och eleverna kontakt med primär matproduktion, som exempelvis odlare eller djuruppfödare där studiebesök kan göras alternativt en egen odling eller djurhållning på skolan?	Modellberäknat meritvärde - Nedre kvartilen	Modellberäknat meritvärde - Genomsnitt	Modellberäknat meritvärde - Övre kvartilen	Totalt
Antal respondenter	37	109	65	258
Ja	3%	13%	12%	13%
Nej	79%	74%	66%	73%
Vet ej	18%	12%	22%	14%
Totalt	100%	100%	100%	100%

Skolkök

Andelen som uppger att det inte sker någon tillagning i skolans kök är högre bland skolor med modellberäknade meritvärden i den övre kvartilen än bland övriga skolor.

Vilken typ av tillagning sker i skolans kök?	Modellberäknat meritvärde - Nedre kvartilen	Modellberäknat meritvärde - Genomsnitt	Modellberäknat meritvärde - Övre kvartilen	Totalt
Antal respondenter	37	109	65	258
Tillagning av alla måltidernas komponenter (varmrätt och sallader)	67%	67%	64%	66%
Tillagning av vissa komponenter, men tar emot lagad mat från annat kök	28%	22%	11%	19%
Ingen tillagning, tar emot alla delar av måltiden från annat kök	5%	8%	23%	12%
Inget kök alls, eleverna går till en annan skola eller närliggande restaurang	0%	2%	2%	2%
Totalt	100%	100%	100%	100%

